

Ministerstvo životného prostredia SR

Slovenská agentúra životného prostredia

Spolok pre obnovu dediny

Združenie miest a obcí Slovenska

vyhlasujú národnú súťaž

DEDINA ROKA 2011

o prestížny titul a o reprezentanta Slovenska v súťaži
Európska cena obnovy dediny

Generálny partner súťaže:

SÚŤAŽNÉ KATEGÓRIE:

DEDINA AKO HOSPODÁR
DEDINA AKO MAĽOVANÁ
DEDINA AKO KLENOTNICA
DEDINA AKO POSPOLITOSŤ
DEDINA AKO PARTNER
DEDINA AKO HOSTITEĽ
DEDINA AKO ZÁHRADA

Organizátori súťaže:

Slovenská agentúra životného prostredia
a COOP Jednota Slovensko, s. d.

Partnerské organizácie:

Vidiecky parlament na Slovensku,
Agentúra pre rozvoj vidieka,
Slovenská agentúra pre cestovný ruch,
Národné osvetové centrum,
Spoločnosť pre záhradnú a krajinnú tvorbu

Súťaž Dedina roka sa môže zúčastniť každá obec Slovenskej republiky bez štatútu mesta, ktorá dokáže prezentovať **vykajúce a príkladné aktivity a iniciatívy uskutočnené v procese obnovy dediny, v zmysle trvalo udržateľného rozvoja vidieka.**

Súťaž sa nesie v duchu motto európskej súťaže, ktoré pre aktuálny ročník znie: „*Budúcnosti na stope*“. Týmto mottom chce súťaž zviditeľniť také obce a vidiecke komunity v Európe, ktoré na aktuálne výzvy súčasnosti reagujú vizionárskymi, inovatívnymi a kreatívnymi projektmi.

Víťazná obec a ocenené obce získajú vecné a finančné odmeny podľa pravidiel súťaže.

Mediálni partneri:

Mediálna spolupráca:

INFORMÁCIE O SÚŤAŽI: Slovenská agentúra životného prostredia, Tajovského 28, 975 90 Banská Bystrica, tel. 048/43 74 171, 43 74 185, e-mail: martin.lakanda@sazp.sk, pod.ziadost@sazp.sk
www.obnovadediny.sk, internetové hlasovanie o „NAJ OBEC“ od 5. 8. 2011: **www.e-obce.sk**

Enviromagazín

Ročník 16/2011 • www.enviromagazin.sk • 1 €

ODBORNO-NÁUČNÝ ČASOPIS O ŽIVOTNOM PROSTREDÍ

2

Environmentálna výchova v roku 2011

Minister J. Nagy ocenil tých, ktorým záleží na životnom prostredí

Sú naše zdroje udržateľné?

- 4 **Život v harmónii s prírodou**
- 6 **Názory ocenených k Svetovému dňu životného prostredia**
- 8 **Hlavná cena Envirofilmu 2011 pre Ostrov tučňakov**
- 10 **Dielňa environmentálnej výchovy SAŽP**
- 12 **Na túre s NATUROU treba mať Oči na stopkách**
- 15 **Ekologická stopa – certifikáty pre viac ako sto škôl**
- 16 **Po stopách ekostopy na Orave a Kysuciach**
- 18 **Predstavujeme Ekocentrum SOSNA**
- 20 **Stav environmentálnej výchovy v roku 2011**
- 22 **Je potrebné vzdelávanie odborných pracovníkov ochrany prírody a krajiny?**
- 23 **Konferencia o Jánovi Šalamúnovi Petianovi**
- 24 **25 rokov Černobyľu**
- 25 **Týždeň európskych geoparkov v geoparku Novohrad-Nógrád**
- 26 **Spájame sily pre slovenský vidiek**
- 28 **Sú naše zdroje udržateľné?**
- 30 **Suché a dealpínske travinno-bylinné spoločenstvá s najväčšou druhovou diverzitou**
- 32 **Historické základy environmentalizmu a environmentálneho práva (XLIII.)**
- 34 **Rakúsko-slovenský projekt na pomoc životnému prostrediu prihraničných regiónov**
- 35 **Green Mountain – model trvalo udržateľného rozvoja horských oblastí**

Na obálke: Ekojarmok 2011 v Považskej Bystrici – tradičné podujatie, ktorým sa propaguje ochrana životného prostredia (foto: Jozef Klinda)

Enviromagazín – odborná-náučný časopis o životnom prostredí, XVI. ročník, druhé číslo, júl 2011, vydáva Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky a Slovenská agentúra životného prostredia, www.enviromagazin.sk. Adresa redakcie: SAŽP, Tajovského 28, P. O. Box 252, 975 90 Banská Bystrica, tel./fax: 048/4230694, e-mail: enviro@sazp.sk. Zodpovedný redaktor: Mgr. Daniel Schmittmayer, redaktorka: Mgr. Alena Kostúriková, predseda redakčnej rady: RNDr. Jozef Klinda, členovia: Ing. Emília Boďová, Ing. Ľuboš Čillag, RNDr. Zita Izakovičová, RNDr. Vlasta Jánová, Ing. Pavel Jech, prof. RNDr. Mária Kozová, CSc., Ing. Zuzana Lieskovská, Ing. Michaela Mrázová, Mgr. Pavlína Mišíková, Ing. Marta Slámková. Nakladateľ: EM DESIGN, Zvolen. Pisomné objednávky prijíma redakcia. Reg. MK SR č. EV 636/08, ISSN 1335-1877. Nevyžiadané materiály redakcia nevracia.

Vytlačené na ekologickom papieri Hello. Výrobca má certifikovaný FSC, PEFC, EMS podľa medzinárodných noriem ISO 9001, 14001 a EMAS. Tieto certifikácie obsahujú rôzne environmentálne iniciatívy, napr. spoločnosť získava 30 % svojej spotreby energie z biopalív a 40 % prepravy realizuje pomocou nízko emisných prostriedkov, ako sú železnice alebo siete kanálov. Hello je plne recyklovateľný papier a môže byť použitý na získanie papierovej drviny najvyššej kvality.

Hodnotenie environmentálnej výkonnosti SR sa skončilo

20. júna 2011 sa zavŕšil proces hodnotenia environmentálnej výkonnosti SR. Od vstupu Slovenskej republiky do Organizácie pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD) v roku 2000 ide v poradi o druhé takéto hodnotenie. Obhajobu Slovenskej republiky v Paríži viedol minister životného prostredia SR József Nagy. Výsledkom je spoločná dohoda a odporúčania OECD, ktoré by mali napomôcť zvyšovať environmentálnu výkonnosť Slovenskej republiky. Samotnej obhajobe predchádzal jedenapoločný proces poskytovania relevantných projektov, informácií a dokumentov.

Foto: Jozef Klinda

Rokovanie pod vedením ministra životného prostredia J. Nagya na pôde OECD bolo úspešné

Hodnotené témy

K hlavným hodnoteným témam patrili: 1. Zelený rast, 2. Environmentálny manažment, 3. Medzinárodná spolupráca, 4. Zmena klímy a energetika, 5. Poľnohospodárstvo a životné prostredie.

Príprava na obhajobu a samotná obhajoba boli pozitívnym príkladom aktívnej medzirezortnej spolupráce; na pripomienkovaní správy participovali aj ďalšie dotknuté ministerstvá (Ministerstvo financií SR, Ministerstvo hospodárstva SR, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR a Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR). Členmi delegácie v Paríži boli pracovníci Ministerstva životného prostredia SR, Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a zástupcovia Stálej misie SR pri OECD.

Priebeh hodnotenia

V priebehu hodnotenia delegácia SR od rána do večera úspešne odpovedala na všetky položené otázky a po vyjasnení si detailov sa zhodli na záverečnom znení dokumentu Hodnotenie a odporúčania (Assessment and recommendations). Tento dokument obsahuje konkrétne odporúčania OECD, ktoré by mali napomôcť zvyšovaniu environmentálnej výkonnosti SR. Celá správa spolu s hodnotením a odporúčaniami bude verejne prístupná po jej vydaní na jeseň t. r.

Foto: Jozef Klinda

Delegáciu pracovníkov Ministerstva životného prostredia SR, Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a zástupcov Stálej misie SR pri OECD v Paríži viedol minister životného prostredia József Nagy

(Zdroj: MŽP SR)

S ministrom Józsefom Nagyom na Envirofilm

Beseda s ministrom životného prostredia SR a odborníkmi sa stala tradičnou súčasťou sprievodných podujatí Medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí Envirofilm, ktorého 17. ročník sa konal v Banskej Bystrici a ďalších festivalových mestách od 16. do 21. mája 2011

Minister J. Nagy a ďalší účastník besedy R. Rybanič z MŽP SR

(pozri s. 8 - 9). Na verejnosťou očakávanej besede na tému pripravovaného zákona o ochrane prírody, zonácie TANAP-u, počtu a kvality chránených území na Slovensku sa okrem ministra Józsefa Nagya zúčastnili Rastislav Rybanič (MŽP SR), Ján Zuskin (ŠOP SR), Ján Topercer (UK, Botanická záhrada), Marián Jasík (Inštitút ochrany prírody). Moderovala Zora Paulíniová. Záujem verejnosti o besedu bol veľký, diskusia zaujímavá a prínosná. Súčasťou podujatia bola aj ukážka slovenského filmu Strážca divočiny, ktorý súťažil na tohtoročnom Envirofilme. Minister uviedol, že do roku 2020 by národné parky mali mať minimálne 50 % územia v bezzásahovej zóne. „Najdôležitejšie je, aby sme nahradili kvantitu kvalitou,“ povedal.

Slovensko predsedá Karpatskému dohovoru

Stretnutie predstaviteľov 7 krajín karpatského regiónu venované Rámcovému dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (Karpatský dohovor) sa uskutočnilo v Bratislave 25. - 27. mája 2011. Predstavitelia 7 zmluvných strán Karpatského dohovoru (Česko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Slovensko, Srbsko a Ukrajina) prijali dva nové dodatky (protokoly), ktoré sa týkajú dôležitých otázok budúceho rozvoja karpatského regiónu -

Predstavitelia 7 krajín karpatského regiónu v Bratislave (máj 2011)

Protokol o trvalo udržateľnom obhospodarovaní lesa a Protokol o trvalo udržateľnom cestovnom ruchu. Prijatím protokolov sa zmluvné krajiny zaviazali k aktívnej podpore trvalo udržateľného obhospodarovania a k ochrane karpatských lesov a k maximalizácii pozitívnych prínosov cestovného ruchu na ekosystémy, ekonomický a sociálny rozvoj Karpát.

Minister životného prostredia József Nagy ocenil, že SR vnieslo do dohovoru medzirezortnú spoluprácu. Minister dopravy Ján Figeľ (KDH) podpísal Protokol o trvale udržateľnom cestovnom ruchu a minister pôdohospodárstva Zsolt Simon (Most-Híd) Protokol o trvalo udržateľnom obhospodarovaní lesa.

Zároveň Slovenská republika preberala predsedníctvo Karpatského dohovoru od Rumunskej republiky, ktoré potrvá do roku 2014. Garantom je Ministerstvo životného prostredia SR.

Ocenenia ministra životného prostredia 2011

Príležitosti Svetového dňa životného prostredia (5. jún) minister životného prostredia SR odovzdal viacero nefinančných cien a ocenení pre tých, ktorí svojimi činmi a aktivitami prispeli k starostlivosti o životné prostredie, k zvýšeniu environmentálneho povedomia či ochrane životného prostredia na Slovensku. Minister József Nagy odovzdal 30 ocenení, a to: Cenu ministra, Čestné uznanie a Ďakovné listy za mimoriadne výsledky, dlhoročný prínos v starostlivosti o životné prostredie a za rozvoj environmentalistiky na Slovensku (pozri s. 6 - 7). Nominácie mohli poslať odborné a občianske združenia, aj široká verejnosť. Cena ministra sa udeľuje obciam, podnikom, občianskym združeniam, jednotlivcom alebo kolektívom.

Počas slávnostného udeľovania ocenení si prevzali výhry aj zástupcovia troch víťazných škôl, zapojených do projektu Vyčistíme si Slovensko, a to Základná škola Turnianska 10, Bratislava, Základná škola v Lysici 22, Žilina a Základná škola, Školská 8, Spišské Bystré. So svojimi aktivitami a projektmi sa do súťaže zapojilo 470 škôl z celého Slovenska. Súčasťou slávnostného programu bolo aj udeľenie environmentálnej značky EÚ Eco Label zástupcovi akciovej spoločnosti SHP Slavošovce - 2 produktom zo skupiny „paper tissue“ (papierové obrúsky).

Foto: archív MŽP SR

Výber nebol jednoduchý a minister verí, že ocenenia dostanú postupne tí, ktorí považujú ochranu životného prostredia za svoje životné poslanie

environmentálnej informatike na Enviro-i-Fóre 2011

V poradí 7. ročník odbornej konferencie o environmentálnej informatike Enviro-i-Fórum 2011 sa konal v priestoroch Technickej univerzity vo Zvolene 7. a 8. júna 2011. Konferenciu pod záštitou Ministerstva životného prostredia SR organizuje Slovenská agentúra životného prostredia v spolupráci s TU Zvolen. Medzinárodné aktivity v oblasti budovania a prepájania informačných systémov životného prostredia v Európe, Informačné a komunikačné technológie, eGovernment či informatizácia verejnej správy; INSPIRE, geoportály, ale aj environ-

Foto: Stanislav Hupjan

Účastníkom konferencie sa na úvod prihovoril generálny riaditeľ SAŽP Mgr. Daniel Schmidtmayer

mentálne účtovníctvo Európskej environmentálnej agentúry a i., boli programovými blokmi tohtoročného Enviro-i-Fóra. Účastníci konferencie získali informácie o aktuálnej situácii v iniciatívach a aktivitách smerujúcich k vybudovaniu moderných foriem získavania, zberu, vyhodnocovania a sprístupňovania informácií o životnom prostredí na európskej úrovni, ako aj na úrovni členských štátov Európskej únie, prezentáciu riešení projektov s environmentálnym zameraním a o mnohých ďalších novinkách zo sveta environmentálnej informatiky (pozri <http://enviroforum.sazp.sk/>). Podujatie si za 7 rokov svojej existencie získalo mnoho priaznivcov v radoch odbornej verejnosti, verejnej správy, samosprávy, vedeckých inštitúcií, škôl, súkromných spoločností, tvorcov informačných systémov o životnom prostredí, ako aj v radoch koncových užívateľov.

Zdroj: MŽP SR, SAŽP

Život v harmónii s prírodou

Existuje známe príslovie indiánov z kmeňa Cree: „Až keď bude vyrúbaný posledný strom, otrávená posledná rieka, chytená posledná ryba, zistíte, že peniaze sa jesť nedajú.“ Určite by nikto z nás nechcel patriť ku generácii, ktorá potvrdí, že Indiáni z kmeňa Cree sa nemýlili.

Téma biologickej diverzity čoraz viac rezonuje na celosvetovej i národnej úrovni. Biologická diverzita alebo tiež biodiverzita je termín, ktorý pomenúva rozmanitosť života na Zemi a prírodné systémy, ktoré formuje. Je výsledkom miliárd rokov trvajúcej evolúcie ovplyvňovanej prírodnými procesmi a zvyšujúcim sa vplyvom ľudskej populácie. Vytvára sieť života, ktorého neoddeliteľnou súčasťou sme aj my, a od ktorej v plnej miere závisíme.

„V priebehu 20. storočia sa svetová populácia zvýšila 4-násobne, výroba 40-násobne, lov rýb 35-násobne, spotreba vody 9-násobne, emisie oxidu uhličitého 17-násobne a spotreba energií 16-násobne. Takto nemôžeme pokračovať.“

Janez Potočník (komisár pre životné prostredie EÚ)

Celosvetová biodiverzita je vážne ohrozená. Dochádza k úbytku druhov, a to sto- až tisícnásobne rýchlejšie, než by sa ich počet znižoval za bežných okolností. Viac ako 1/3 sledovaných druhov hrozí vyhynutie a za posledných 50 rokov sa znehodnotilo približne 60 % ekosystémových služieb na Zemi. Túto stratu spôsobuje predovšetkým ľudská činnosť – zmeny vyvolané využívaním pôdy, nadmerným využívaním zdrojov, nevhodnými hospodárskymi postupmi, znečisťovaním životného prostredia a introdukciou invázných druhov. To všetko má za následok fragmentáciu a znehodnocovanie biotopov a druhov. Čoraz väčšiu úlohu zohráva aj zmena klímy.

Väčšina ekosystémových služieb už nedokáže poskytovať optimálnu kvalitu a kvantitu základných služieb, ako sú opeľovanie plodín, čistý vzduch a voda, či kontrola záplav a erózie.

Naše prírodné bohatstvo ukryté pod zemou, jaskyňa Domica

Veľkolélský ostrov

Foto: Michaela Mrázová

Pobrežný Národný park Jasmund v Nemecku

Rok 2010 sa stal jedným z míľnikov, kedy na 10. zasadnutí Konferencie zmluvných strán Dohovoru o biologickej diverzite v Nagoji, Japonsko (<http://www.cbd.int/cop10/>), jej účastníci prijali zásadné rozhodnutia. Vzhľadom na to, že sa do roku 2010 nepodarilo zmluvným stranám dohovoru zastaviť rýchly úbytok biodiverzity, výsledkom rokovaní bolo prijatie nového Strategického plánu na ochranu biodiverzity na obdobie 2011 – 2020 s víziou až do roku 2050. Tento dokument obsahuje päť strategických cieľov sformulovaných do 20 hlavných úloh, ktoré sú odrazom hlavných dôvodov úbytku biodiverzity, redukcie a tlakov na biodiverzitu, záchrany biodiverzity na všetkých jej úrovniach a zvýšenia benefitov, ktoré biodiverzita poskytuje.

„Môžeme finančne zachraňovať banky a našu ekonomiku, ale nie našu planétu.“

Janez Potočník

Európska únia nadviazala na Strategický plán na ochranu biodiverzity tak, že 3. mája 2011 prijala prostredníctvom Európskej komisie Európsku stratégiu ochrany biodiverzity na obdobie do roku 2020. Snahou EÚ je čo najviac znížiť tlak na prírodu a ekosystémy, pričom EÚ chce aj naďalej zostať hlavným hráčom v boji proti čoraz rýchlejšiemu úbytku biologickej rozmanitosti na celom svete.

Budúcnosť ekosystémov nemožno zakladať len na ochrane siete chránených území (18 % povrchu EÚ). Potrebne je zaoberať sa aj zvyšnými 82 %. Preto je potrebné investovať do prírodného kapitálu, ktorý Európska komisia nazýva „zelenou infraštruktúrou“.

Súčasťou Európskej stratégie na ochranu biodiverzity je šesť prioritných úloh, ktoré sú komplexným vyjadrením predstavy Európskej komisie o záchrane ohrozených druhov a aktívnom zvelaďovaní prírodných zdrojov. Ide o implementáciu legislatívy EÚ týkajúcej sa ochrany biodiverzity v jej plnom rozsahu, lepšiu ochranu ekosystémov a zintenzívnenie využívania zelenej infraštruktúry, prijímanie takých opatrení v poľnohospodárstve a lesníctve, ktoré neohrozia existujúce druhy, zabezpečenie udržateľnosti zdrojov pre rybolov, prísnejšiu kontrolu invázných druhov na území Európy a väčší príspevok EÚ na zabránenie úbytku biodiverzity v globálnom meradle (<http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/>).

Z odhadov Komisie vyplýva, že náklady na ochranu biodiverzity by sa v prípade ničnerobenia do roku 2050 vyšplhali do výšky 7 % globálneho HDP.

K týmto aktivitám sa pripája aj Slovenská republika ako člen EÚ, a to tým, že do konca roka 2011 Ministerstvo životného prostredia SR (www.minzp.sk) plánuje predstaviť Strategický plán na ochranu biodiverzity Slovenskej republiky zameraný na ochranu a trvalo udržateľné využívanie rozmanitosti všetkých foriem života. Dokument má pomôcť vyriešiť otázky zosúladenia európskych právnych predpisov v oblasti ochrany prírody s legislatívou SR a navrhnuť riešenia na rozumné využívanie lesov, pôdy a rybolovu.

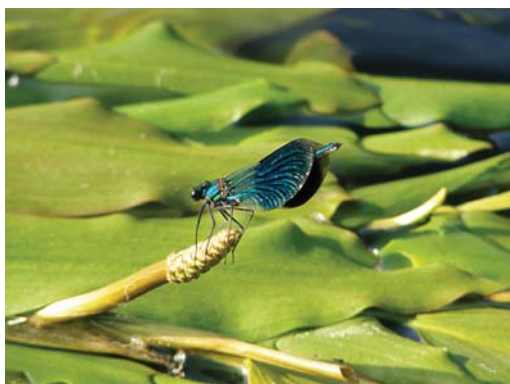

Foto: Viktória Ihringová

Obyvatel' Dunajských luhov

Foto: Michaela Mrázová

Krásy Čičovského mŕtveho ramena

Na zvýšenie ochrany biodiverzity by mali byť rôzne služby ekosystému prírody oceňované rovnako, akoby šlo o viditeľnú ekonomickú alebo spoločenskú činnosť.

K implementácii Strategického plánu na ochranu biodiverzity do roku 2020 má prispieť a podporiť ju aj OSN Dekáda biodiverzity 2011 - 2020 (<http://www.cbd.int/2011-2020/>). Dekáda sa nesie v duchu hesla *Život v harmónii s prírodou*. Kombinácia foriem života a ich vzájomných interakcií a ich interakcií so zvyškom prírodného prostredia robí zo Zeme unikátne miesto pre život ľudí. Biodiverzita poskytuje veľké množstvo tovarov a služieb, ktoré podporujú a umožňujú náš život. Naše osobné zdravie a zdravie ľudskej spoločnosti po stránke sociálnej i ekonomickej závisí od neustáleho poskytovania rozličných ekologických služieb, ktoré by bolo extrémne nákladné, ba až nemožné nahradiť. Tieto služby, ktoré nám poskytuje príroda, sú natol'ko rozmanité, až sú takmer neobmedzené. Tovary a služby, ktoré poskytujú ekosystémy, zahŕňajú napríklad poskytovanie jedla, palív a prírodných vlákien, zaistovanie stavebných materiálov, čistenie vody a ovzdušia,

Biodiverzita lesa – živý poklad Zeme

Témou Medzinárodného dňa biologickej diverzity (MDB, 22. máj) v 2011 bola biodiverzita lesa, <http://www.cbd.int/idb/2011/>, <http://www.cbd.int/idb/2011/celebrations/>. V roku 2011 sa MDB stal súčasťou Medzinárodného roka lesov 2011.

Ustanovenie MDB 2011 na tému lesov poskytlo zmluvným stranám Dohovoru o biologickej diverzite a tým, ktorí sa zaoberajú lesmi, príležitosť zvýšiť povedomie o tejto téme a zintenzívniť praktické kroky. Lesy sa skladajú z niekoľkých najdynamickejších ekosystémov na našej planéte. Predstavujú skvelé útočisko pre množstvo vtákov, zvierat a rastlín. Lesy sú základňou pre viac než 5 000 produktov, od aromatických olejov získavaných z listov stromov až po rastlinné liečivá, palív, potraviny, nábytku a odevov. Preventívne zabraňujú erózií pôdy a pomáhajú regulovať klímu, produkujú čistú vodu, inšpirujú nás v umení, výskume a náboženstve. V neposlednom rade sú nevyhnutné na prežitie a prosperitu ľudí, všetkých nás 7 miliárd obyvateľov Zeme.

Medzinárodný rok lesov 2011 vyhlásila OSN rezolúciou č. 61/196 z 20. novembra 2006 s cieľom zvýšiť povedomie a posilniť trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov, ochranu prírody a rozvoj všetkých typov lesov tak, aby mohli byť využívané aj budúcimi generáciami. Táto iniciatíva predstavuje jedinečnú výzvu poskytnúť verejnosti odborné informácie o lesoch a lesníctve v celosvetovom meradle, zdôrazniť prepojenie človeka s lesom a vyzdvihnúť úlohu človeka pri ochrane, zveľaďovaní a racionálnom využívaní lesov (www.roklesov.sk, <http://www.un.org/en/events/iyo2011/>).

detoxikáciu a rozklad odpadu, stabilizáciu a reguláciu klímy Zeme, reguláciu povodní, období sucha, teplotných extrémov a sily vetra, kontrolu škodcov a chorôb, kultúrne a estetické prínosy, schopnosť adaptovať sa na klímu, opelenie rastlín vrátane mnohých kultúrnych plodín.

„Náklady na ochranu prírody prinášajú významné výhody spoločnosti a ekonomike,“ konštatuje sa v iniciatíve UNEP *Ekonomika ekosystémov a biodiverzity, 2009*, (TEEB, www.teebweb.org), v ktorej sa zdôrazňuje, že ničenie prírody a priame ekonomické vplyvy sa systematicky podceňujú, a že oceňovanie ekosystémov má „ekonomický zmysel“, preto vyzvali medzinárodné politiky, aby investovali do riadenia a obnovy ekosystémov, ktoré majú z ekonomického hľadiska hodnotu kapitálu.

Ekosystémové služby umožňujú naplniť všetky ľudské potreby. Majú svoju ekonomickú hodnotu, ktorú možno vyčísliť. Dnešnému človeku žijúcemu v podmienkach trhovej ekonomiky to pomáha uvedomiť si hodnotu prírody a služieb, ktoré poskytuje. Hodnota úbytku týchto služieb v celosvetovom meradle predstavuje v súčasnosti len v prípade suchozemských ekosystémov 50 mld. eur ročne.

Biodiverzita a zachovanie ekosystémov ponúkajú nové obchodné príležitosti, napríklad v podobe rozvoja ekologických výrobkov a služieb.

Akou cestou by sme sa mali uberať v budúcnosti, aby náš život bol naozaj v harmónii s prírodou? Východiskom z dnešnej situácie je v prvom rade efektívna komunikácia a spolupráca všetkých zainteresovaných jednotlivcov a skupín, vrátane podnikateľov, politikov a vládných činiteľov jednotlivých krajín. Výsledkom by malo byť hľadanie kompromisov, ktoré zabezpečia rozvoj ľudskej spoločnosti a zároveň aj ochranu biodiverzity ako celku. Život človeka na Zemi predstavuje len zlomok času v porovnaní s vekom našej planéty. Každý z nás by mal neustále myslieť na to, že aj budúce generácie, ktoré prídu po nás, majú právo na kvalitný život.

Ing. Michaela Mrázová
Štátna ochrana prírody SR

Poiplie

Foto: Michaela Mrázová

Názory ocenených k Svetovému dňu životného prostredia

5. júna si každoročne pripomínáme Svetový deň životného prostredia. Tento deň je spomienkou na prvú konferenciu OSN o životnom prostredí (5. až 16. jún 1972, Štokholm), ktorá upriamila pozornosť svetovej verejnosti na potrebu riešiť problémy životného prostredia presahujúce hranice štátov a kontinentov v záujme zachovania existencie ľudstva na planéte Zem (www.enviroportal.sk). Súčasťou osláv tohto výnimočného dňa sa od roku 1999 stala aj tradícia odovzdávania ocenení ministra životného prostredia SR za mimoriadne výsledky a dlhoročný prínos v starostlivosti o životné prostredie. Tento rok z rúk ministra Józsefa Nagya si toto ocenenie prevzalo 30 nominantov ([/www.minzp.sk](http://www.minzp.sk)). Minister zdôraznil, že za mnohými nomináciami sa skrývali výnimočné príbehy, životné skúsenosti a roky prežité v sporení s prírodou.

Opýtali sme sa

Pri tejto príležitosti sme oslovili niekoľko ocenených osobností a položili im tri otázky:

1. Čo je podľa vás potrebné urobiť pre zlepšenie kvality životného prostredia Slovenska?
2. Ktoré environmentálne odporúčania (zelené tipy) sú podľa vás najdôležitejšie pre zníženie negatívneho vplyvu našich každodenných činností na životné prostredie a zvýšenie úrovne kvality života?
3. Ktorý región Slovenska máte najradšej a prečo?

RNDr. Anna Jusková ETIAM, a. s., Bratislava, Cena ministra

1. Za oblasť ochrany prírody, v ktorej pracujem od roku 1982, si dovoľm povedať, že ochrane prírody treba vrátiť jej postavenie v spoločnosti. Spomínam si na obdobie, kedy bol v NR SR výbor pre životné prostredie a ochranu prírody. Pamätám si uznesenie vlády, podľa ktorého musel každý rok na správe národného parku alebo chránenej krajinskej oblasti pribudnúť určitý počet profesionálnych strážcov prírody. Pri vstupe do EÚ sme povinne museli vytvárať inštitucionálne a finančné zázemie pre implementáciu jej právnych predpisov na úseku celého životného prostredia, vrátane ochrany prírody. Dnes sa každý rok počet pracovníkov vykonávajúcich ochranu prírody znižuje. Znižujú sa finančné prostriedky na činnosť organizácií ochrany prírody. Nechcem byť však pesimista. Podľa počtu „ochranárov“ ocenených cenou ministra usudzujem, že sa „blýska“ na lepšie časy a chcem tomu aj veriť.
2. Žiadne environmentálne odporúčania nebudú účinné, ak sa neuskutoční zmena v nás. Je dôležitejšie byť ako mať a ak si toto uvedomí každý z nás, tak máme šancu byť lepší k sebe, prírode a životnému prostrediu.
3. Mám rada Turiec, Malú a Veľkú Fatru, pretože ma k týmto miestam viažu spomienky na mojich blízkych.

Ing. Július Burkovský dlhoročný profesionálny pracovník štátnej ochrany prírody, Banská Bystrica, držiteľ dvoch ocenení Cena ministra životného prostredia, prvýkrát v roku 1999

1. Treba dokončiť dôslednú „ekologizáciu“ všetkých činností, ktoré ovplyvňujú jednotlivé zložky životného prostredia, čiže zvýšiť zodpo-

vednosť príslušných rezortov a v neposlednom rade celkovo pozdvihnúť environmentálnu morálku. Ochrana životného prostredia by nemala byť predmetom politického súperenia, ale spolupráce. Za najdôležitejšie pokladám dosiahnutie ekonomickej priority ochrany životného prostredia (dúfam, že to nie je len utópia).

2. Najdôležitejšie je skvalitniť a zintenzívniť environmentálnu výchovu širokej verejnosti a najmä mládeže, t. j. zefektívniť environmentálnu pedagogiku, obnoviť vydávanie niektorých ochranných časopisov v tlačenej podobe, pokračovať v tvorbe náučných zariadení v prírode, čiže realizovať celý komplex príslušných opatrení. Vynucovanie ochrany životného prostredia iba predpismi a sankciami je menej efektívne ako uvedomenie si jej skutočnej potreby.
3. Najviac mi k srdcu prirástol región stredného Slovenska, prežil som tu takmer celý svoj doterajší život, pracovne i súkromne ho poznám najlepšie. Rozhodne však mám rád celé naše Slovensko a nevymenil by som ho za žiadnu inú krajinu na svete.

RNDr. Martin Benko, PhD. SHMÚ, riaditeľ Centra predpovedí a výstrah, Bratislava, Čestné uznanie ministra

1. Je toho podľa mňa hodne, ani neviem, kde začať... Napr. ohodnotenie odborných pracovníkov by malo byť lepšie, aby nám neodchádzali do zahraničia alebo do komerčnej sféry. Často sa tiež stretávame s ignoranciou mnohých pravidiel (napr. jazdenie terénnymi vozidlami v chránených územiach a pod.).
2. V Bratislave sa denne stretávame s pravidelnými rannými dopravnými zápchami. Keby lepšie fungovala hromadná doprava, menej ľudí by uprednostňovalo individuálnu.
3. Slovensko má nesmierne množstvo krásnych lokalít, ktoré sú blízke môjmu srdcu. Možno Veľká Fatra?

RNDr. Miroslav Holubec, CSc. dlhoročný pracovník v oblasti vodného hospodárstva, Bratislava, Čestné uznanie ministra

1. Predovšetkým zlepšiť vzťah všetkých ľudí k vlastnej krajine. To sa týka hlavne vládnych orgánov na všetkých úrovniach. Veľmi by napríklad pomohlo výraznejšie spojenie síl ochrancov prírody, ktorí sú v priamom kontakte s konkrétnym regiónom, konkrétnymi problémami a hlavne s miestnou komunitou, a štátnych inštitúcií, ktoré majú odborné predpoklady a legislatívne právomoci.
2. Životné prostredie a kvalita života sú v priamej interakcii a závislosti. Najvýraznejšie sa to prejavuje hlavne v oblasti hospodárskeho využívania a ochrany prírodných zdrojov a nakladania s odpadom a chemickými látkami. Ako vodohospodárovi mi nedá nespomenúť nedostatok záujmu spoločnosti o ochranu vôd, či je to už z hľadiska protipovodňovej ochrany alebo zachovania jej zdrojov z hľadiska množstva a kvality.
3. Slovensko je naozaj krásne, či je to Orava, Liptov, Spiš, Považie, Ponitrie... Zachovať dedoveň našich otcov, prispieť k jej rozvoju a zanechať ju v čo najlepšom stave našim potomkom. Na to by sme mali všetci myslieť. Predovšetkým však naši vládni činitelia, ktorí by nám všetkým mali byť príkladom.

United Nations Environment Programme – LESY: PRÍRODA NA DOSAH – 5. JÚN 2011

prof. h. c. prof. Ing. Milan Majerník, PhD.**Technická univerzita Košice, Ďakovný list ministra**

- Očakávať výrazne zmeny v kvalite životného prostredia, jeho tvorbe a ochrane na Slovensku bez „zmeny myslenia“ je v krátkom časovom horizonte nereálne. Zmena myslenia na environmentálne je pritom „behom na dlhé trate“ a na prechod od environmentálneho povedomia k environmentálnemu konaniu je tiež potrebný určitý čas. Začnime teda, resp. zintenzívime masovú formálnu aj neformálnu výchovu v environmentálnom pilieri udržateľného rozvoja SR. Je vysoko aktuálna vo všetkých odvetviach a oblastiach, v spotrebe a produkcii, v zelenom raste, na všetkých stupňoch škôl, v systéme celoživotného vzdelávania, podnikového vzdelávania, až po rodinu. Už v najbližších rokoch môžeme profitovať pri implementácii dobrovoľných nástrojov európskej environmentálnej politiky, zo systematickej edukačno-komunikačnej práce. Tlaky zo strany EÚ budú totiž neustále silnieť na vládu, zákonodarstvo SR, a nakoniec aj na samotných občanov.
- V navrhovanom postupe hodnotenia napredovania k udržateľnej spotrebe a produkcii, k zelenému rastu OECD sú zahrnuté aj indikátory odrážajúce kvalitu života obyvateľstva. Očakáva sa silnejúci tlak na nakupovanie environmentálne vhodných produktov a technológií. To je však spojené s environmentálnym povedomím obyvateľstva a úrovňou priemyselného zázemia, ich ekonomickými možnosťami pre takúto spotrebu a produkciu. Úloha a podpora štátu a vlády pre takúto napredovanie je neodmysliteľná. A tu sa otvára obrovský priestor pre synergický efekt environmentálnej výchovy a vzdelávania (ministerstvo školstva vedy a telesnej výchovy) a environmentálneho manažérstva v spoločenskej praxi (ministerstvo životného prostredia). Toto programové spojenie je pre budúcnosť environmentálne nevyhnutné.
- Môjmu srdcu najbližší región je to rozhodne východné Slovensko. Ešte bližšie moje rodisko (Brezina) pod najvýchodnejšími výbežkami Slanského pohoria. Lesy a horské lúky pod vrcholom Milič, jazero Izra sú aj dnes environmentálne klenoty.

RNDr. Tomáš Kušik
 za Bratislavské regionálne
 ochranárske združenie,
 Bratislava, Cena ministra

- Kvalita životného prostredia a jeho ochrana je úzko spätá s uvedomenosťou širokej verejnosti. Správanie sa ľudí v chránených oblastiach, rešpektovanie, či nerešpektovanie všeobecných zásad ochrany prírody má významný vplyv na stav chránených území. Na druhej strane existuje množstvo praktických a legislatívnych nástrojov ako stav životného prostredia zlepšiť. V oblasti legislatívy je to napríklad tvorba nového zákona o ochrane prírody a krajiny a i.

Z praktických opatrení nášho združenia (BROZ), môžeme spomenúť napr. revitalizáciu mokradí či riečnych ekosystémov znovunapojením a spriechopením odrezaných ramien Dunaja alebo zavodenie mokradí tripiacich nedostatčným prísunom vody. V spolupráci s lesníkmi prispievame k návratu pôvodných drevín do našich lužných lesov namiesto monokultúr, taktiež ponechávajú starých a hodnotných drevín pri fažbe môže výrazne zlepšiť stav biodiverzity a životného prostredia.

- Obyvatelia našej planéty spotrebúvajú také obrovské množstvá materiálov a energií, na nasýtenie ktorých by sme potrebovali už vyše 2,5 násobok našej Zeme. Tento trend je neudržateľný, a preto znížením spotreby v konečnom dôsledku prispejeme k zvýšeniu kvality života budúcich generácií.
- Najradšej mám Dunaj a jeho pôvodnú prírodu – lužné lesy s charakteristikou džungle s lianami a obrovskými stromami, ramená, močiare s trstinou, leknami, neprístupné ostrovy... Mám rád aj iné oblasti v okolí Bratislavy a juhozápadného Slovenska – teda regiónu, v ktorom som vyrástol. Aj z toho čerpám energiu a odhodlanie pri často neľahkej práci v ochrane prírody.

RNDr. Viliam Klescht
 riaditeľ RCOP v Modre, riaditeľ S CHKO
 Malé Karpaty, Cena ministra

- Ľudia budú musieť zduchovnieť, dobrovoľne a vedome sa zrieknuť planých túžob po takom živote, ktorý vyžaduje drancovanie prírodných zdrojov a neúnosne znečisťuje alebo inak poškodzuje životné prostredie. Iste by pomohlo aj skvalitnenie a odpolitizovanie štátnej správy, ktorá by dokázala bez zlyhávania účinnejšie chrániť prírodu ako verejný záujem pred ziskuchtivými spoločnosťami a jednotlivcami. Aj samosprávy budú musieť preukázať viac rozhladenosti a odvahy pri rozhodnutiach, aby sa nestrácala krása a pamäť krajiny, ale obnovovala sa harmonická krajina ako miesto, kde sa dobre žije aj básnikovi.
- Pod zvyšovaním úrovne kvality života si mnohí predstavujú vysoký múr okolo domu, aby sa tam skryli so svojim bohatstvom a sebestvom. Pri takejto otázke myslím najmä na tých štátočných, ktorí vo voľnom čase zachraňujú žaby na cestách, kosia ľadom ležiace lúky, konzervujú ruiny hradov, bojujú s úradmi za správne rozhodnutia. S obdivom myslím aj na dobrých učiteľov a rodičov, ktorí v neprijateľnom prostredí inej hodnotovej orientácie učia deti etike úcty k životu. Neočakávam, že Slovensko bude priekopníkom nového životného štýlu, zachraňujúceho planétu Zem. Nemáme na to dosť sebavedomia a kultúry. Skôr sa spolieham na to, že aj budúci slovenskí politici, napriek populistickým snahám vyhovieť voličom v túžbe kráčať ľahšou cestou k materiálnemu blahobytu, budú k zodpovednej ochrane životného prostredia štátu donútení medzinárodnými regulatívmi.
- Mám najbližšie k tým krajom, ktoré som najviac prechodil. Sú to najmä Gemer a Bukovské vrchy. O ich krajine pre mňa platí výrok veľkého anglického romantického maliara: „Keď sa na ne pozeráte, zistíte, že máte v očiach slzy, a neviete prečo.“

Za odpovede poďakovala Alena Kostúriková

Foto: MŽP-SR

Slávnostné odovzdanie ocenení ministra životného prostredia 2011

Hlavná cena Envirofilmu 2011 pre **Ostrov tučniakov**

Deväť miest, desiatky zaujímavých filmov, stovky návštevníkov, príťažlivé sprievodné podujatia... Takto by sa jednou vetou dal zhrnúť tohtoročný, sedemnásť festival filmov o životnom prostredí Envirofilm 2011. V Banskej Bystrici bola počas festivalového týždňa uvedená takmer stovka filmov (98). Z toho 47 filmov bolo súťažných, 29 filmov obsahovali filmové prehliadky pre školy, ďalej to boli filmy z archívu Slovenského filmového ústavu, tematicky zamerané na Medzinárodný rok lesov a filmy z Ecomove International (klimatické zmeny a obnoviteľné energie), ako aj film Ladislava Kaboša Zmenil tvár Šanghaja. Počas festivalového večerného programu Póly Zeme filmári Pavol Barabáš a Steve Lichtag uviedli ukážky zo svojich filmov, v závere si účastníci večera, ktorý mal, ako vždy, skvelú atmosféru, mohli pozrieť nový, strhujúci film Pavla Barabáša Trou de fer. V záverečnej prehliadke sa prezentovalo 12 ocenených filmov Envirofilmu 2011. Súťažné a nesúťažné prehliadky filmov v Banskej Bystrici navštívilo takmer 2 500 divákov.

Festivalové mestá Banská Štiavnica, Zvolen, Kremnica, Krupina a tiež mestá, ktoré sa k festivalu pripojili Poprad, Púchov, Poltár, Dolný Kubín uviedli prehliadky filmov a organizovali podujatia určené predovšetkým deťom a mládeži.

Filmové ocenenia

Odovzdávanie filmových cien Envirofilmu 2011 sa uskutočnilo na banskobystrickej Radnici, za účasti ministra životného prostredia SR Józsefa Nagya, primátorov a zástupcov festivalových miest a ďalších významných hostí a, samozrejme, autorov ocenených

Foto: Peter Rusko

Švajčiarsky filmár Alberto Meoni získal za svoj film *Ladovec ako sochár* cenu v kategórii dokumentárnych filmov. Cenu mu odovzdal minister životného prostredia SR József Nagy

filmov. Okrem slovenských filmárov si ceny osobne prevzali filmári z Českej republiky, Nórska, Nemecka, Grécka, Švajčiarska. Ďalší ocenení autori poslali zdravice, medzi nimi aj držiteľ Hlavnej ceny Envirofilmu 2011 Simon Target (Austrália) a režisér John Grabowska (USA).

Cenu Únie slovenských televíznych tvorcov odovzdala jej predsedníčka Katarína Javorská mladému režisérovi Ivanovi Kršiakovi, známemu najmä vďaka filmu o krňáčkových pretekoch *Na hrane*. Film na festivale Worldfest v americkom Houstone získal cenu Gold Remi Award, ale ocenili ho aj na festivaloch v Zlíne a Prahe.

Ceny v hlavných kategóriách získali filmy *Čerstvý vietor* zo západu – boom veternej energie (Volker Angres, Nemecko), *Ladovec* ako sochár (Alberto Meoni, Švajčiarsko), *Hľadanie mrakov* (Wolfgang Lemmer, Nemecko) a *Výlet* (Bartosz Kruhlik, Poľsko). Detskej porote sa najviac páčil film slovenského dokumentaristu Tomáša Hulíka *Návrat rysov*

Foto: Peter Rusko

Skule Eriksen pricestoval až z Nórska, aby si osobne mohol prevziať Cenu za kameru – film *Fjord*

a Cenu diváka, tento rok v premiére, získal Pavol Barabáš a jeho *Mongolsko* – V tieni Džingischána. Cenu za kameru si osobne prevzal *Skule Eriksen* za film *Fjord* (Nórsko).

Hlavná cena Envirofilmu 2011 putovala až do Austrálie. Porota ju udelila filmu *Ostrov tučniakov* (réžia Simon Target) s komentárom: „Výnimočný film, v ktorom tvorcovia dokázali namiešať fascinujúci koktail informácií, dobrodružstva a humoru a priniesli tak divákovi úžasný príbeh života tučniakov modrých.“

Udelené boli aj ceny za scenár, kultivovaný komentár, za vtipné využitie animácie a ďalšie, celkom 18 cien (protokol všetkých ocenených filmov nájdete na: <http://www.envirofilm.sk/ts-17.html>).

Sprievodné podujatia Envirofilmu 2011

Logo z plastov, stretnutia s filmármi, hry a súťaže pre deti

Rekordný štvorlístok

Pri príprave sprievodných podujatí organizátori Envirofilmu myslia predovšetkým na deti a mládež. Hneď v úvode festivalu sa na banskobystrickom Námestí SNP tvoril nový slovenský rekord, tentoraz to bol plastový obrazec. Do akcie sa ešte pred festivalom zapojilo 22 základných škôl s cca 8 tisíc žiakmi. Počas troch mesiacov deti zbierali kelímky z jogurtov, mliečnych výrobkov a nátierok – spolu asi 370 tis. kusov kelímkov,

cca 1 200 kg, na objem v neporušenom stave 42 m³! Je to už štvrtý festivalový rekord zapísaný do Knihy slovenských rekordov. Najprv to bola rekordná guľa (2008), potom had (2009) a vlni rekordná reťaz. Tohtoročný rekordný štvorlístok (logo Envirofilmu) má 51,59 štvorcových metrov. V prvý festivalový deň na Námestí SNP v Banskej Bystrici si deti naozaj prišli na svoje. Organizátori festivalu pripravili pre ne rôzne súťaže a hry a tiež Cestu plastu, ktorú z množstva záujemcov úspešne absolvovalo asi 400 detí.

Zelený svet 2011 a deti

Už tradične sa v prvý festivalový deň sa udeľovali aj ceny výtvarne nadaným deťom v súťaži Zelený svet. Hlavná cena Zeleného sveta 2011 zostala v Banskej Bystrici. Porota ju udelila šesťročnému Timkovi Helexovi. Timko nazval svoju prácu Bocian. Ďalšie ceny putovali do rôznych kútov Slovenska, ale aj do zahraničia, do Poľska a Číny.

Záujem o dopoludňajšie prehliadky filmov pre deti a mládež v Pamätníku SNP v Banskej Bystrici bol oveľa väčší ako kapacita kinosály. Rovnako tak sa desiatky detí vystriedali pri hrách a súťažiach v areáli Múzea SNP, ktoré sa niesli v znamení motto Lesy pre vodu a mokrade.

Večer s režisér L. Kabošom

Z ďalších sprievodných podujatí spomenieme napríklad večer s hosťom festivalu, režisérom Ladislavom Kabošom, autorom dokumentu Zmenil tvár Šanghaja o významnom banskobystrickom rodákovi, architektovi Ladislavovi Kabošovi. Svoju svetovú premiéru v Šanghaji a televíznu premiéru na Slovensku si dokument odkrútil už minulý rok, ale nedá sa povedať, že by konkrétne v Banskej Bystrici, odkiaľ významný architekt Ladislav Hudec pochádza a kde je aj pochovaný, rozvíril kultúrne vody. Ladislav Hudec – hlavná postava dokumentárneho filmu, bol totiž skutočnou osobnosťou, bohužiaľ, jeho meno v povedomí Banskobystričanov akosi zapadlo prachom. Uvedenie filmu Zmenil tvár Šanghaja bolo premiérové v slovenských kinách. Tento večer sa stretol s mimoriadnym diváckym záujmom.

Filmové stretnutia

Počas festivalu si na svoje prišli aj milovníci archívnych dokumentov zo Slovenského filmového ústavu. Stretnutie filmových priaznivcov na projekcii „starých“ filmov otvoril filmový historik a novinár Štefan Vraštiak, dlhoročný a pravidelný účastník festivalu. Ako uviedol:

Foto: Jozef Klinda

Rekordný štvorlístok

Foto: Peter Rusko

Večer s režisér L. Kabošom

„Hoci snímky z rozmedzia rokov 1951 – 1991 nie sú v najlepšej kvalite, ide o jedinečnú možnosť vidieť tieto filmy. Sú to vzácne archívne materiály, ktoré uzrú svetlo premietacej lampy veľmi zriedka...“

Najnavštevovanejšou a najžadanejšou udalosťou festivalu Envirofilm je stretnutie s dokumentaristami, ktorí každoročne majú čo ponúknuť zo svojej tvorby a zároveň zaujímavo a vtipne okomentovať dianie na plátne, ktorého sú sami autorami. Pavol Barabáš a Steve Lichtag aj tento rok zaplnili sálu do posledného miesta, pričom záujemcov o ich program bolo niekoľkonásobne viac.

Steve Lichtag predstavil niekoľkominútovú ukážku z pripravovaného filmu Tibet: Jiní líde – Jiný svet, ktorý sa výrazne odkláňa od jeho doterajšej tvorby, kde sa zameriaval prevažne na podmorské zábery. Vo filme, ktorého dokončenie plánuje na budúci rok, uvidíme prírodné krásy náhornej plošiny, podoby rôznych obradov Tibeťanov, ktoré na nás môžu pôsobiť drasticky, no pre tamajších obyvateľov sú každodennou realitou. Steve Lichtag uviedol aj zaujímavý Making of (film o filme) Poslední lovci. S týmto filmom súťažil na minuloročnom Envirofilme (uviedol ho tu v svetovej premiére) a získal cenu v kategórii dokumentárnych filmov. Pavol Barabáš je u divákov obľúbený najmä preto, že vo svojich objavných a dobrodružných dokumentoch ukazuje stále niečo nové. Tentoraz divákovi ukázal zaujímavé obrazy z Južného pólu, kde nasnímal aj sympatické tvory – tučniakov. Hlavnou udalosťou večera však bolo uvedenie snímky Trou de fer, ktorú nakrúcali minulý rok na ostrove Réunion (asi 500 km

od Madagaskaru), v najväčšom kaňone na svete Trou de fer – Železná diera. S partiou štyroch ľudí zažil neopakovateľné dobrodružstvo, aké nepočuť žiadne hollywoodske štúdio. O zážitkoch a pocitoch z objavovania Železnej diery hovoril aj vedúci výpravy Miro Dušek, pre ktorého je „lezenie“ každodennou súčasťou života. Celý večer sprevádzal potlesk nadšného publika.

Filmári potešili deti v nemocnici

Foto: Peter Rusko

Rozdávanie darčiek

Medzi jedno z najkrajších podujatí, nielen podľa vyjadrenia filmárov a organizátorov festivalu, ktorí sa ho už niekoľko rokov zúčastňujú, patrí návšteva chorých detí v Detskej fakultnej nemocnici pri Rooseveltovej nemocnici.

Tento rok deti navštívili filmári Pavol Barabáš a Steve Lichtag, Tatko Príroda, manažérka Envirofilmu Dagmar Rajčanová a ďalší členovia organizačného tímu Envirofilmu, pracovníci SAŽP. Ako povedali deti, sestričky a učiteľky z „nemocničnej“ základnej školy, na túto chvíľu sa tešili celý rok! A filmári radosť detí ešte znásobili – premietali im ukážky zo svojich filmov, aj také, ktoré diváci počas programu Póly Zeme nevideli. Napríklad Pavol Barabáš premietol deťom vlni slúbené medvede... ako ich chceli nakrúcať a ako sa im to nepodarilo, lebo museli pred nimi utekať! Vlastne nemuseli... ale utekali. Steve Lichtag ohúrili zábermi z pripravovaného filmu o žralokoch – ukázal ich pri lovení uškatcov (po česky lachtanov a po „našom“ štekličcov). Úchvatné zábery. Samozrejme, nechýbali súťaže, ktoré deti doslova milujú. Najmä ak majú šancu dostať pekné darčeky. A tých bolo neúrekom. Medzi nimi aj náhrdelníky so žraločím zubom, ktoré, ako povedal Steve, dodávajú energiu.

Anna Gudzová, Slavo Sochor

Viac informácií vo Festivalovom denníku na: <http://www.envirofilm.sk/dennik.html>

Foto aj na: <http://www.pressphoto.sk/envirofilm2011/>

Dielňa environmentálnej výchovy SAŽP

Krátka bilancia

Vychýrená tovarišská dielňa sa v širokom okolí propaguje sama. Nepotrebuje reklamné slogany, ani veľké pútače. Jej atribútmi sú kvalita, tradícia, ale aj aktuálnosť, zodpovednosť a hlavne láska k práci. Známa „dielňa“ v oblasti envirovýchovy pôsobí na pôde SAŽP od jej vzniku, už **18 rokov**. Pod svojím súčasným názvom **odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania** zabezpečuje praktickú, organizačnú, metodickú, publikačnú a koncepčnú činnosť na celoslovenskej aj regionálnej úrovni. Odberateľmi tovarov a služieb sú v prevažnej miere školy, koordinátori a odborní pracovníci environmentálnej výchovy, ďalej zamestnanci štátnej správy starostlivosti o životné prostredie a nakoniec aj široká verejnosť.

V časoch svojho najväčšieho rozmachu pozostávala z 10 pobočiek – stredísk environmentálnej výchovy (SEV) pobytového a mestského typu. Tovarišskú základňu tvorilo 25 pracovníkov. V prospech dobre vykonanej, dlhoročnej práce v tejto dielni hovoria nasledujúce čísla:

80 rôznych druhov publikácií; 10-tky zrealizovaných podujatí; 100-vky škôl, 1 000-cky učiteľov a približne 60 000 detí, žiakov a študentov zapojených do súťaží, programov, táborov a školení.

Obsah, metódy a rozsah práce v dielni sa menia v súlade s národnými a celospoločenskými očakávaniami a podporou (Konceptia EVaV v SR – 1997, Dekáda OSN výchovy k trvalo udržateľnému rozvoju na roky 2005 – 2014). Celkový vývoj a smerovanie zaznamenáva paleta jej ukončených, dlhodobo realizovaných a nových projektov.

Prvé, väčšie projekty priniesli ovocie v podobe potrebných skúseností, pevných priateľstiev a kontaktov. V rámci projektu **Vytvorenie funkčnej siete SEV** (2000 – 2004) sa okrem inštitucionálnej základne vytvorila aj spolupráca s britskou organizáciou Field Studies Council. Táto spolupráca slávila úspech v podobe projektu **Živá príroda** (2001 – 2003). Takmer 800 žiackych skupín počas neho zmapovalo 787 lokalít v rôznych kútoch Slovenska a spracovalo vyše 38 600 záznamov o výskyte vybraných druhov živočíchov a rastlín. Kvalitu projektu korunovali dva medzinárodné ocenenia – strieborná cena The Green Apple Awards a certifikát The World Award for Sustainability. Projekt **Envik** (2003 – 2004) sa realizoval v SEV Dripie s cieľom ponúknuť environmentálne víkendové programy pre rodiny s deťmi predškolského veku. Medzinárodný projekt **Environmentálna výchova pre postihnutú mládež** (2004 – 2005) sa snažil zlepšiť podmienky pre EVaV mladých ľudí s určitým postihnutím. V projekte **Podpora výchovy pre trvalo udržateľný rozvoj vo Vojvodine** (2005 – 2007) sa konalo nielen odovzdávanie skúseností slovenským učiteľom žijúcim v Srbsku, ale aj vzájomne obohacujúca kultúrna konfrontácia.

Oblíbené programy sa v ponuke dielne nachádzajú už niekoľko rokov. V pohybovo-vedomostnej súťaži **Hypericum** (13 ročníkov) žiaci spoznávajú prírodné a kultúrne vzácnosti svojho rodného kraja a celého Slovenska. Festival filmov o životnom prostredí **Envirofilm** (17 ročníkov) spolu s detskou výtvarnou súťažou **Zelený svet** (16 ročníkov) využívajú umelecké výrazové prostriedky, aby ovplyvnili zmysľovanie širokej masy ľudí. Každoročne na jeseň Veľtrh environmentálnych výučbových programov **ŠIŠKA** (13 ročníkov) rozširuje

nápady a skúsenosti medzi priaznivcami EVaV z rôznych organizácií a rezortov. Súťaž školských projektov **ProEnviro** (6 ročníkov) podporuje spoluprácu a aktívnu účasť na riešení problémov komunity a regiónu. Korešpondenčná olympiáda **Envirotázniky** (6 ročníkov) sa snaží zamerať pozornosť žiakov na problematiku životného prostredia ešte pred

Foto: Marián Štiasny

Pracovníci OEVV: Súčasní tovariši z dielne environmentálnej výchovy a vzdelávania SAŽP

Foto: Jana Šimonovičová

Publikácie: Metodické materiály, pracovné listy, plagáty, pexesá, kvartetá, kalendáre tvoria peštrú škálu publikácií s environmentálnou tematikou pre školy a širokú verejnosť

ProEnviro 2010/2011

Do súťaže o **najlepší environmentálny projekt** zrealizovaný školou sa tento rok prihlásilo **32 školských kolektívov**.

V každej súťažnej kategórii odborná porota udelila 3 ceny bez poradia:

1. MATERSKÉ ŠKOLY

- Záhrada pod bocianím hniezdom – MŠ, Budovateľská, Hanušovce nad Topľou
- Zachráň strom a daruj srdce – MŠ, Kostolná Záriečie
- Vratko, čo potriedi všetko – MŠ, Nábřežie Rimavy, Hnúšťa

2. ZÁKLADNÉ ŠKOLY

- Znižujeme množstvo odpadu – ZŠ s materskou školou, Rakovec nad Ondavou
- Ako vodníci a víly Vyhniarsky potok čistili – ZŠ, Vyhne
- Podajme Zemi pomocnú ruku a ona sa nám odvdáči – ZŠ, Pribinova, Nováky

2. STREDNÉ ŠKOLY

- Monitoring nelegálnych skládok – SOŠ, Hattalova, Námestovo
- Spotreba = potreba? – Gymnázium, Komenského, Lipany
- Ako sa stať modelkou... – Spojená škola, Nivy, Šaľa

Ocenené školy získavajú diplom, balíček metodických materiálov, športové a knižné ceny, ktoré im budú slávnostne odovzdané na XIV. ročníku Veľtrhu environmentálnych výučbových programov **ŠIŠKA**.

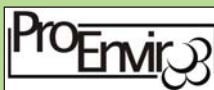

Foto: Rudolf Navrátil

Kurzy pre učiteľov: Tvorivú aj súťažnú atmosféru počas šiestich vzdelávacích kurzov s názvom **Ekologická stopa – výchova k trvalo udržateľnému rozvoju** zažilo 120 učiteľov z materských, základných a stredných škôl. Kurzy sa konali v mesiacoch marec – máj pre jednotlivé regióny Slovenska v SEV Regetovka, Teplý Vrch a Dripie

Envirotázky 2010/2011

Do korešpondenčnej olympiády o životnom prostredí sa v tomto ročníku prihlásilo

1 082 žiakov II. stupňa z celkového počtu 140 základných škôl. Olympiáda pozostávala z 10 otázok v každej z týchto oblastí: Rastlinstvo Natura 2000, Svet húb, Zodpovedný spotrebiteľ, Prírodné a kultúrne poklady Európy, Pohoria sveta, Jaskyne na Slovensku.

Na 1. mieste sa umiestnil žiak s počtom 57 bodov a získava hlavnú cenu – bicykel. Na 2. mieste sa umiestnili s počtom bodov 54 dve žiačky, ktoré získavajú hodnotnú turistickú výbavu. 3. miesto obsadili desiatí riešitelia s počtom bodov 53, ktorí získavajú knižné a vecné ceny.

- MIESTO** – Matej Ján Dominka, 12 rokov, ZŠ s materskou školou A. Bernoláka, Martin
- MIESTO** – Stanislava Vetráková, 13 rokov, ZŠ, Hnúšťa Simona Ferencová, 14 rokov, ZŠ, Štítnik
- MIESTO** – Dominika Rybárová, 16 rokov, Cirkevná základná škola, Šurany
Petra Nötová, 10 rokov, ZŠ P. Dobšinského, Rimavská Sobota
Anna Badurová, 14 rokov, ZŠ s materskou školou O. Štefku, Varín
Mária Adamová, 14 rokov, Gymnázium a základná škola sv. Mikuláša, Prešov
Marek Scholtz, 15 rokov, Gymnázium a základná škola sv. Mikuláša, Prešov
Erik Snopko, 14 rokov, Športové gymnázium, Banská Bystrica
Zuzana Turisová, 14 rokov, Športové gymnázium, Banská Bystrica
Viola Feketeová, 10 rokov, ZŠ s materskou školou, Ožďany
Marek Babarík, 12 rokov, ZŠ s materskou školou, Ožďany
Helena Parobeková, 14 rokov, ZŠ s materskou školou, Ožďany

Foto: Rudolf Navrátil

Ekostopy účastníkov vzdelávacieho kurzu

HYPERICUM 2011

Ďalší ročník pohybovo-vedomostnej súťaže sa konal pri príležitosti Svetového dňa životného prostredia v SEV Dropie v spolupráci so Správou CHKO Dunajské Luhy a Obvodným úradom životného prostredia v Komárne. Do súťaže sa prihlásilo 12 trojčlenných družstiev zo základných škôl Nitrianskeho kraja. Nosnou témou bolo spoznávanie biotopov a druhov mokradí Žitného ostrova a sústava chránených území európskeho významu Natura 2000.

Súboj bol veľmi tesný. O umiestnení na druhom a treťom mieste rozhodol až vzájomný rozstrelový súboj. Ukázalo sa, že všetci súťažiaci boli vynikajúco pripravení.

- MIESTO** – Základná škola s materskou školou, Veľké Lovce – 35 bodov
Ján Jakuš, Bianka Mandíková, Nikola Komáromyová (Mgr. Jana Slovákova)
- MIESTO** – Gymnázium, Nové Zámky – 34 bodov
Lucia Kollárová, Natália Zacharová, Vanesa Rybárová (Mgr. Zuzana Oroszová)
- MIESTO** – Základná škola, Semerovo – 33 bodov
Veronika Kontrová, Natália Mokrášová, Michaela Kučerová (Ing. Petronela Šemeláková)

Foto: archív SAŽP

Envirotázky: Absolútny víťaz vedomostnej súťaže Envirotázky 2010/2011, Matej Ján Dominka z Martina. V konkurencii takmer 1 100 súťažiacich získal nielen cenné vedomosti, ale aj hlavnú cenu – horský bicykel. Za svoje skóre 57 správnych odpovedí zo 60 súťažných otázok by sa nemusel hanbiť ani žiaden dospelý

rozhodovaním sa o budúcom štúdiu na stredných školách. Učí ich pracovať s informačnými zdrojmi a overovať si získané údaje. Programová ponuka SEV Dropie (18 rokov) spolu s čarokrásnymi zákutiami Žitného ostrova návštevníkom zaručuje zážitkové spoznávanie prírody, ale aj svojho vlastného správania sa a vzťahu k nej. Vzdelávanie štátnej správy (17 rokov) sa uskutočňuje prostredníctvom pravidelných školení pre zamestnancov na rôznych úsekoch starostlivosti o životné prostredie. Pre širokú verejnosť sú k dispozícii Služby environmentálnej knižnice (14 rokov) zahŕňajúce výpožičku 8 955 knižných a 1 023 filmových titulov.

Nové projekty

S cieľom zatriktívniť environmentálnu výchovu súčasným školákom a ich učiteľom sa v najnovších projektoch uplatňujú moderné komunikačné technológie a trendy. V programe Na túru s NATUROU mapujú rastlinné a živočíšne klenoty svojho okolia. Chodia s „očami na stopkách“ a zaznamenávajú pozitívne a negatívne správanie sa človeka k prírode. Realizujú vlastné ekologické projekty.

V programe Ekologická stopa merajú vplyv školy na planétu Zem. Zisťujú, že stav životného prostredia ovplyvňujú svojím každodenným správaním a rozhodovaním. V medzinárodnom projekte BEAGLE monitorujú fenologické fázy 6 druhov stromov. Svoje

Foto: Katarína Bérésiová

Hypericum: Účastníci súťaže Hypericum 2011 v SEV Dropie získali ocenenia až po vedomostnom boji na piatich stanovištiach: Zoológia poznávačka, Botanika poznávačka, Žitný ostrov a Natura 2000, Zoológia teória, Botanika teória

pozorovania vyhodnocujú v súvislosti so zmenou klímy a porovnávajú ich s výsledkami naprieč celou Európou.

Ak vás ponuka z dielne environmentálnej výchovy SAŽP zaujala a chcete vedieť viac, kliknite na: www.sazp.sk/evv. Kolektív súčasných tovarišov ďakuje za doterajšiu podporu a teší sa na vašu návštevu.

Jana Šimonovičová

Slovenská agentúra životného prostredia,
vedúca odboru environmentálnej výchovy a vzdelávania

SEV DROPIE

V srdci Žitného ostrova, najväčšieho riečneho ostrova Európy, sa nachádza Stredisko environmentálnej výchovy SAŽP Dropie. Vzdialenosť od najbližšieho mesta Kolárovo je cca 10 km. Areál strediska obklopuje Chránené vtáčie územie Ostrovné lúky poskytujúce životný priestor naturovým druhom – sokolovi červenonohému, labtuške poľnej, strakošovi kolesárovi a mnohým ďalším.

Programy

Ponúkame zaujímavé environmentálne programy pre všetky stupne a druhy škôl, ale aj pre rodiny s deťmi a verejnosť. Zážitkovou formou a zábavnými aktivitami deti objavujú tajomný svet Žitného ostrova. Ponúkané programy sú **jednodňové** alebo **pobytové** a je potrebné objednať si ich minimálne 1 týždeň vopred. Pobytové programy sú limitované kapacitou ubytovne (40 osôb), areál však poskytuje výborné možnosti na ubytovanie vo vlastných stanoch. Za účelom oddychu, organizovania stretnutí a individuálnych programov v prírode je k dispozícii aj pre verejnosť.

• Jednodňové programy

– lektorované exkurzie

Putovanie po Dropom kráľovstve
pre MŠ a I. stupeň ZŠ

Dĺžka exkurzie cca 2 hodiny, realizácia v SEV Dropie (terénne oblečenie).

Po biotopoch (nielen) naturových druhov Žitného ostrova

Lektorovaná exkurzia pre II. stupeň ZŠ a SŠ zameraná na európsku sústavu chránených území Natura 2000, naturové druhy

Program *Envík* pre rodiny s deťmi umožní zážitkové spoznávanie okolitej prírody

rastlín a živočíchov na Žitnom ostrove, biotopy nížinnej krajiny a Chráneného vtáčieho územia Ostrovné lúky. Dĺžka exkurzie cca 3 hodiny, realizácia v SEV Dropie a v okolí (terénne oblečenie).

• Pobytové programy

Výprava na ostrov

Letný tábor Dobrodružstvo na ostrove – DNO 2011

Envík – víkendový program pre rodiny s deťmi predškolského veku

Pobytové programy sú zamerané na objavovanie skrytých tajov Žitného ostrova, spoznávanie všadeprítomných mokradí a vtáčích obyvateľov, porozumenie šepotu hlavových vrúb, objavovanie tradičných materiálov a histórie ostrova. Programy môžu byť troj- alebo viacdňové.

Výprava na ostrov je atraktívny trojdňový environmentálny program

Termíny všetkých akcií si môžete dohodnúť v mesiacoch apríl – október

Kontakt: SEV SAŽP Dropie, Kolárovska 30, 946 14 Zemianska Oľča, www.sazp.sk/SEV/dropie, sev-dropie@sazp.sk, Ing. Katka Béresová, +421 35 7896055, +421 905 314427, katarina.beresova@sazp.sk

Na túre s NATUROU treba mať Oči na stopkách

Slovenská agentúra životného prostredia počas Dňa životného prostredia 5. júna 2011 vyhlásila výsledky kampane a reportérskej súťaže pre školy **Oči na stopkách**.

Reportérska súťaž *Oči na stopkách* sa uskutočnila v školskom roku 2010/2011 v rámci edukačného programu Na túru s NATUROU, ktorý SAŽP ponúka základným a stredným školám už druhý školský rok. Program je zameraný na mapovanie biodiverzity prostredníctvom webového portálu www.snaturou2000.sk. Pedagógom poskytuje **moderný nástroj pre projektové vyučovanie** nielen v triednych kolektívoch, ale aj v školských kluboch alebo prírodovedných, environmentálnych či turistických krúžkoch.

Program Na túru s NATUROU je praktickým príkladom vhodného skĺbenia fenoménu dnešnej doby – internetu a štúdia v najvybavenejšej prírodovednej učebni – prírode. V rámci programu si žiaci spolu s učiteľmi vytvárajú prieskumné skupiny a priamo v prírode mapujú vybrané druhy fauny a flóry, tie bežné, ale aj európsky významné. Ich výskyt žiaci dokumentujú prostredníctvom foto/audio/video záznamov, ktoré vystavujú v interaktívnom prostredí portálu.

Po bezplatnej registrácii do programu získava každá prieskumná skupina edukačný balíček tlačených publikácií potrebných pre prácu s programom. Priamo na portáli sú k dispozícii atlasy mapovaných druhov rastlín a živočíchov s ich základnými charakteristikami. Pre malých prieskumníkov sú určené **Rozprávky Miroslava Sanigu**, v ktorých mapované zvieratká vystupujú ako rozprávkové postavičky. Výsledkom mapovania je galéria druhov, ktorú vytvárajú žiaci a učiteľia zo svojich fotografií, audio a video záznamov. Pozorovania prieskumných skupín sú sledované a analyzované tímom odborníkov, ktorí garantujú vedeckú hodnotu výsledkov a zároveň žiakom pomáhajú pri správnej identifikácii jednotlivých druhov.

Štatistika školského programu Na túru s NATUROU (k 5. 6. 2011):

- otvorenie registrácie pre školy: február 2010
- počet zapojených škôl: 70
- počet registrovaných prieskumných skupín: 90
- počet zapojených žiakov a učiteľov: vyše 530
- počet mapovaných lokalít: 145

Prieskumná skupina Boričkovia z Borského Mikuláša

Najaktívnejšie prieskumné skupiny v šk. r. 2010/2011:

- Chebip – Základná škola s materskou školou, Vagonárska, Poprad
- Snežienky – Základná škola s materskou školou, Komenského, Poprad
- Sviťania z Mierovky – Základná škola, Mierová, Svit
- Žďanci – Základná škola, SNP Horná Ždaňa
- Zelení nadšenci – Spojená škola, Nižná
- Ochránári – Základná škola s MŠ, Čadca – Horelica
- Ekológovia – Základná škola s MŠ, Tušická Nová Ves
- Bobríci – Základná škola, Brodské
- Borničkovia – Základná škola, Záhorácka, Borský Mikuláš
- Ježkovia – Základná škola, Juhoslovanská 2, Košice – Sídliisko Ťahanovce
- Mladé Svište – Základná škola, Nižná brána 8, Kežmarok

Oči na stopkách – vyhodnotenie reportérskej súťaže

Súčasťou portálu je aj *Spravodajca Na túru s NATUROU*, v ktorom majú prieskumné skupiny možnosť svojimi článkami a fotografiami poukazovať na negatívne, ale aj pozitívne javy v prírode. Práve to je poslaním kampane *Oči na stopkách – otvárať ľuďom oči a odhaľovať pravdu o ich vzťahu k prírode*. Do súťaže sa mohli zapojiť všetci žiaci a učitelia registrovaní v programe vo forme prieskumných skupín. Prostredníctvom príspevkov zo škôl z celého Slovenska nastaviť zrkadlo „dospelákom“, ale aj svojim rovesníkom. Poukázať na to, že poškodzovanie životného prostredia nie je len jednou z okrajových senzácií v médiách. Odohráva sa každý deň v krajine okolo nás, v mestách, na uliciach...

Súťažilo 280 príspevkov vo forme textovej alebo fotografickej. Väčšina z nich mala negatívny podtón, a tak zrkadlo nastavené dospelákom, nie je veľmi príjemné... Je vidieť, že mnohým žiakom a ich učiteľom na životnom prostredí naozaj záleží a vedia rozoznať dobré od zlého, pekné od škaredého, správne od nesprávneho. **Všetky príspevky nájdete na portáli www.snaturou2000.sk v rubrike *Oči na stopkách*.** Najlepšie reportáže budú ocenené hodnotnými praktickými cenami, z fotografií bude zostavený nástenný kalendár *Oči na stopkách* a mnohé reportáže žiakov budú postupne uverejňované aj v *Enviromagazine*.

Výsledky reportérskej súťaže**Kategória REPORTÉRSKÉ OČI NA STOPKÁCH**

najlepšia reportáž o pozitívnom alebo o negatívnom správaní sa človeka k prírode
jednotlivci – žiaci:

1. miesto: **Natália Jordanová** (8. trieda): *Ako sme zachránili život*
prieskumná skupina: Hôrka, vedúca skupiny Mgr. Lucia Bossiová, Základná škola, Na Hôrke 30, 949 11 Nitra
2. miesto: **Veronika Berecinová** (6. trieda): *Nemí pamätníci*
prieskumná skupina: ekológovia, vedúca skupiny Ing. Eva Berecinová, Základná škola s MŠ, Tušická Nová Ves 64
3. miesto: **Veronika Katová** (4. trieda): *Kompostovanie*
prieskumná skupina: ekológovia, vedúca skupiny Ing. Eva Berecinová, Základná škola s MŠ, Tušická Nová Ves 64

prieskumné skupiny – vedúci skupín:

1. miesto: **Mgr. Alena Pišová**: *Takéto Vianoce by nás netešili* a séria článkov skupiny prieskumná skupina: Žďanci, Základná škola, SNP Horná Ždaňa
2. miesto: **RNDr. Danica Božová**: *Záchrana zraneného holuba* a séria článkov skupiny prieskumná skupina: Sviťania z Mierovky, Základná škola, Mierová 134, Svit
3. miesto: **Mgr. Hana Neoveská**: *Bobor a človek v prírode* a séria článkov skupiny prieskumná skupina: Bobríci, Základná škola, Brodské

Kategória BYSTROZRAKÉ OČI NA STOPKÁCH

tematicky najvýstižnejšia fotografia

jednotlivci – žiaci:

1. miesto: **Jakub Kotúč** (2. trieda): *Modelka jašterica* a súbor fotografií *Galéria u babky*

prieskumná skupina: Bystríkovia, vedúca skupiny Mgr. Lenka Bartáková, Základná škola, Košťany nad Turcom

2. miesto: **Petra Husáková** (2. trieda): *Ako kvitnú trnky*

prieskumná skupina: Zlaté ryby, vedúca skupiny Jaroslava Rybková, Základná škola s MŠ, Dostojevského 2616/25, Poprad

3. miesto: **Rút Turzáková** (9. trieda): *Návrat k predkom*

prieskumná skupina: Snežienky, vedúca skupiny Mgr. Eva Neupaverová, Základná škola s MŠ, Komenského 587/15, Poprad

prieskumné skupiny – vedúci skupín:

1. miesto: **Mgr. Alžbeta Slavkovská**: *Kopa odpadu*

prieskumná skupina: Chebip, Základná škola s MŠ, Vagonárska 1600/4, Poprad

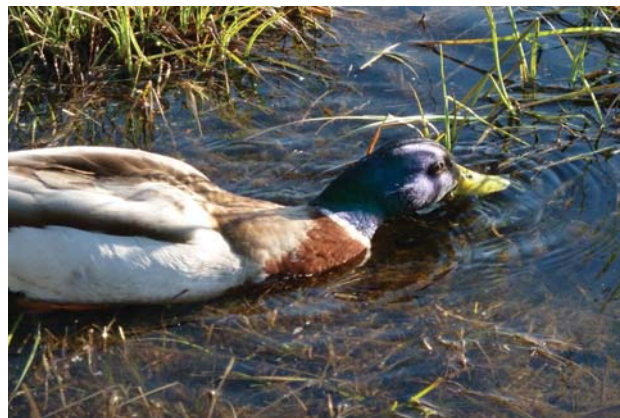
2. miesto: **Mgr. Ľubica Budayová**: súbor fotografií: *Pomoc prírode, Čistíme brehy Žehrice*

prieskumná skupina: 5. B a 7. A, Základná škola, Komenského 6, Spišské Vlachy

3. miesto: **Mgr. Daniela Grechová**: *Vypálený krmelec* + súbor fotografií skupiny prieskumná skupina: Travertínkovia, Základná škola s MŠ, Vyšné Ružbachy

3. miesto: **Mgr. Daniela Grechová**: *Vypálený krmelec*

Bystríkovia majú aj takéto zábery

Kategória VELKÉ OČI NA STOPKÁCH

najviac uverejnených reportáží

1. miesto: prieskumná skupina **Snežienky**, vedúca skupiny Mgr. Eva Neupaverová, Základná škola s MŠ, Komenského 587/15, Poprad
2. miesto: prieskumná skupina **Chebip**, vedúca skupiny Mgr. Alžbeta Slavkovská, Základná škola s MŠ, Vagonárska 1600/4, Poprad
3. miesto: prieskumná skupina **Sviťania z Mierovky**, vedúca skupiny RNDr. Danica Božová, Základná škola, Mierová 134, Svit

1. miesto: **Jakub Kotúč** (2. trieda): *Modelka jašterica*

Rudolf Navrátil

Slovenská agentúra životného prostredia
odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, manažér programu

Ako sme zachránili život

Natália Jordanová

8. trieda, Základná škola, Na Hörke č. 30, 949 11 Nitra

Skutočný príbeh o tom, ako sme zachránili jeden život pred krutosťou človeka. Dvíhal sa silný vietor, veľké tmavé mračná skrývali slnko. To akoby ešte z posledných síl nakúkalo a snažilo sa usledovať všetko to, čo sa v meste odohrávalo. A predsa bolo vo vzduchu cítiť blížiacu sa jeseň.

Kráčala som s Tami (ktorá je tiež v našom redakčnom tíme) z jazykovej školy, ohovárajúc nášho anglického lektora Shauna. Občasný výbuch smiechu nám nedovolil sa ani nadýchnuť, ale klebety boli klebety. Na pár sekúnd sme stíchli, to v tom momente, keď sme mali prejsť cez cestu na druhú stranu. Spozorneli sme, keď sme začuli akúsi píšťalku.

„Starí známi Indiáni,“ povedala som. „Cvrlíkajú pred Tescom,“ odpovedala Tami, „a ak mám povedať pravdu, celkom sa mi tá hudba páči!“ Lenže píšťalka o chvíľu nebolo počuť, dokonca ani hudbu, ani spev. Asi sa nám to zdalo. To máme z toho chichotu! Pomysleli sme si.

Už nám asi preskakuje! Obe sme sa na seba pozreli, lebo sme opäť začuli píšťalku. Zvláštnu, ale zreteľne kľučiacu. „Tu niečo je!“ opatrne som zašepkala. „Aj mne sa zdá,“ otočila hlavou Tami a snažila sa očami prehladať okolie. Hľadali sme v tráve, pri stromoch... a nič. Tamara dostala šialený nápad. Začala behať okolo kontajnerov a do každého nakúkala ako bezdomovkyňa. S nedôverou som ju sledovala, mala som pocit, že všetci na nás pozerajú. Ani sa tomu nečudujem! Keď som si uvedomila, že Tamara sa nevzdá, do posledného kontajnera som pozrela spolu s ňou. Zhrozili sme sa! Hľadeli sme do úžasných, nádherných, čiernych očiek nešťastného malého šteniatka. Ledva žilo. Bolo slabé, opustené, uzimené.

„To je... to je čo za človeka?!“ vyšlo zo mňa. „To je pes!“ okríkla ma Tami.

Tak toto som stopercentne rozoznala, ale nevedela som si predstaviť toho „chudáka,“ ktorý si toto šteniatko sem „odložil“. Bezradne sme sa na seba pozreli. Nemali sme ani peniaze, ani vodu, ani jedlo, iba učebnice z angličtiny, čipovú kartu a prázdnu fľašu od malinovky. Napadlo nás, že by šteniatko mohlo byť smädné. Tami sa rozhodla ísť do Tesca na nákup tekutiny bez peňazí. V hlave mi vrátilo, čo asi spraví... hádam by sa nepokúsila niečo ukradnúť...? Desila ma táto predstava, srdce urkutne bilo. Netrepežlivo som čakala so šteniatkom, čo sa z toho vyklúje. Zrazu som zbadala Tamaru utekať ako zmyslov zbavenú a mala som pocit, že budem musieť bežať aj ja, hlavne vtedy, keď vrazila do sklenených dverí. Tie sa jej totiž nestihli otvoriť! Našťastie prežili dvere aj Tami a keďže žiaden povel „nohy na plecia nezaznel“, tak som sa upokojila.

„Kde si ju zobrala?“ spýta-la som sa.

Flokla na mňa očami a povedala: „Hádam si nemyslíš, že by som to ukradla!? Si kompletná?“ Tami sa rozhodla načapovať vodu na WC, ale najprv musela prehovoriť „hajzelbabku“, ktorá strážila brány toaletky, aby ju tam pustila bez platby 20 centov. Podarilo sa!

Šteniatko sa napilo a spokojne začalo dýchať. „Čo s nim?“ „Ja už mám doma celú zoo a ešte k tomu aj brata!“ oznámila som sklamane. Tamin úškrnok znamenal jasnú odpoveď, v našej reči znamenajúcu „mama by sa zbláznila!“

Zavola-la som kamoške, ktorá mi onedlho poslala SMS-ku s telefónnym číslom do útulku. Ešte že je internet!!! Ujo z útulku prišiel asi o štvrt hodinky. Prezrel si psíka, či nie je zranený, a spontánne z neho vyšlo: „Tak, Táňa, rozlúč sa so svojimi záchrancami!“ Až cestou domov sme si uvedomili, že napriek tomu, že ujo nepoznal naše mená, oslovil nás dievčatá, šteniatko totiž dostalo meno z časti našich mien. TA ako Tami a ŇA ako Natália.

Malo by z tohto príbehu vyplývať nejaké ponaučenie? Áno. Vždy sa pozeraj do kontajnerov! Je to však to pravé? Nemali by sa niektorí zamyslieť nad svojím správaním? Žijeme tu a teraz!

Nemí pamätníci

Veronika Berecinová

6. trieda, Základná škola s materskou školou, Tušická Nová Ves č. 64

Žijem v prostredí, kde je krásna príroda. Páči sa mi, ako realizujeme niektoré vyučova-cie hodiny v teréne. Pozorujeme okolitú faunu a flóru. Určujeme druhy rastlín a živočíchov a rozmyšľame nad ich osudmi. Veľmi zaujímavé bolo pre mňa zistenie, koľko starých stromov sa nachádza v našom okolí.

Keď sme bežne prechádzali na bicykloch cez blízke obce – Tušice, Horovce Dvorianky,

Parchovany (okraje okresov Michalovce a Trebišov), málokedy nás napadlo zamyslieť sa, čo všetko prežili stromy. V blízkej obci Parchovany sú napríklad v starom parku 3 tristo-ročné duby. Je tam aj náučný chodník s ďalšími starými vzácnymi drevinami, ako sú platany, gaštany. V ďalšej blízkej obci Dvorianky je starý 100-ročný orech, agáty a jasene.

Stalo sa však aj to, že v máji 2010 sme boli od-fotografovať starý gaštan v obci Horovce v jednom súkrom-nom dvore a o 2 týždne ho občania vyrúbali. Bola to asi posledná fotografia tohto ži-vého stromu. Podobne skon-čili aj staré lipy na cintoríne v malebnej obci pri rieke Topľa Božičice. Mapovali sme, ako prebieha fenológia týchto lie-čivých líp veľkolistých počas vegetácie – kedy sa objavili listy, kedy stromy zakvitli a kedy sa dali zbierať kvety na sušenie. Keď sme tam prišli v jeseni od-fotografovať stav stromov, už sme tam žiadne nenašli, len holé rúbanis-ko. Krásne lipy, ktoré boli ozdobou cintorína, dovolili občania nezmyselne vyrúbať (vlastne sa ich nikto nepýtal). Ešte že tam zostal aspoň 150-ročný pagaštan konský, ktorý mal tabuľku „zákonom chránený“.

A takto sa správajú nezodpovedne k prírode mnohí dospelí. Preto mu-síme mať „oči na stopkách“ a upozorňovať na tieto bezočivé zásahy. Keď prírodu necháme ísť svojou cestou, ona sa nám odvdáči. Človek by mal najprv porozmýšľať, zvažovať a potom rezať.

Kompostovanie

Veronika Katová

4. trieda, Základná škola s MŠ, Tušická Nová Ves č. 64

Ľudia v dedinách majú väčšie záhrady alebo okrasné plochy, odkiaľ buriny a zvyšky zeleniny často vynášajú na vozíčkoch a aj vlečkami za domy na poľné cesty. Mohli by pritom doma všetko kom-postovať a vyrobiť si za pár rokov kvalitnú zemín. Nemuseli by kupovať umelé chemické hnojivá. Ale je tu jeden háčik. Nemôžu byť leniví a musia rozmyšľať. Je ľahšie sa zvyškov zbaviť.

Ale ešte horšie je pálenie odpadkov v dedine. Aj keď všetci vedia, že je to zakázané, potajomky podvečer sa v dedinách pravidelne vznášajú kúdo-ly dymu. Človek je bezohľadný k sebe aj k živočít-chom, ktoré žijú v pôde. Škrtnutím zápalky strácajú šancu na život. Ľudia doma nepália len odpad, ale zapalujú aj suchú trávu a slamu, ktoré by mohli zaorať, keď ich nepotrebuju.

Aj v škole máme kompostovisko. Starší žiaci vy-robili drevené ohrady, kde nosíme zo zeleninového polička a záhrady zvyšky rastlín, trávu a malé ko-náre. Niekedy túto hmotu polievame, aby nebola celkom suchá, poprehadzujeme. Po určitom čase sa všetko rozloží a máme zemín. Preosejeme ju a používame na presádzanie izbových kvetín alebo ju dávame naspäť na skalky a na polička, kde pestujeme zeleninu. Je to rozumný spôsob hnojenia bez chemických umelých hnojív, ale k tomu je potrebná trpezlivosť. Možno my mladší budeme musieť viac chrániť naše okolie ako naši rodičia

www.snaturou2000.sk

rubrika Oči na stopkách

OČI NA STOPKÁCH – špeciálne ceny pre základné školy

Matej Hyčko (2. trieda): za sériu článkov a fotografií, prieskumná skupina Bystríkovia, vedúca skupiny Mgr. Lenka Bartáková, Základná škola, Košťany nad Turcom

Eva Ammerová (5. trieda): za sériu článkov a fotografií, prieskumná skupina Sviňania z Mierovky, vedúca skupiny RNDr. Danica Božová, Základná škola, Mierová 134, Svit

Andrea Jabrocká (9. trieda): za sériu článkov a fotografií, prieskumná skupina Snežienky, vedúca skupiny Mgr. Eva Neupaverová, Základná škola s MŠ, Komenského 587/15, Poprad

OČI NA STOPKÁCH – špeciálne ceny pre stredné školy

prieskumná skupina **Zelení nadšenci**, vedúca skupiny Ing. Beáta Lubová, Spojená škola Nižná

prieskumná skupina **Zálesáci**, vedúca skupiny PaedDr. Alexandra Dancziová, Gymnázium Nové Zámky

1. miesto: Mgr. Alžbeta Slavkovská: Kopa odpadu

Ekologická stopa – certifikáty pre viac ako sto škôl

Svetový deň životného prostredia bol aj dňom udeľovania certifikátov druhého ročníka školského programu Ekologická stopa. Slovenská agentúra životného prostredia udeľila certifikáty 107 slovenským školám.

Hlavným cieľom programu je skúmať každodenné rozhodnutia, hľadať správne voľby v prospech životného prostredia a pochopiť vplyv našich každodenných aktivít na planétu Zem. Základom programu je internetový kalkulačtor počítajúci ekologickú stopu školy, teda vplyv školy na životné prostredie. Elektrina, kúrenie, voda, stravovanie, odpad, doprava, budovy a pozemky či nákup a vybavenie tvoria hlavné kategórie spotreby, z ktorých sa vplyv školy na životné prostredie počíta.

Bezplatnou registráciou na internetovom portáli www.ekostopa.sk sa do školského programu môže zapojiť každá materská, základná alebo stredná škola na území Slovenska. Registrácia oprávňuje školu využívať internetový kalkulačtor, súbor 50 vzdelávacích aktivít a certifikát ekologickej stopy školy ako nástroj environmentálneho hodnotenia školy.

Program slúži ako **moderný nástroj** pre medzipredmetové vyučovanie environmentálnej výchovy. Učiteľovi poskytuje zdroj informácií, hier a námetov v rámci vyučovania svojho predmetu. Okrem elektronických materiálov ponúka **tlačené publikácie**: pracovné listy pre školy v slovenčine a v angličtine, teoretické inšpirácie pre učiteľa, hracie karty protikladov, tréningový manuál pre učiteľov a ďalšie. V školskom roku 2010/2011 mali učitelia možnosť zúčastniť sa vzdelávacích kurzov, alebo zaslať vlastnú výchovno-vzdelávaciu aktivitu do súťaže **Hodina s ekostopou**.

Držiteľia certifikátu s najnižšou ekologickou stopou v kategórii Materské školy v šk. r. 2009/2010 - zľava učiteľka Jana Šútorová z MŠ Malé Uherce so starostom obce Štefanom Cepkom a Jana Šimonovičová (SAŽP)

K 5. júnu 2011 sa do programu zapojilo 113 materských, 331 základných a 98 stredných škôl – spolu **542 škôl**, čo je o 213 viac ako v minulom školskom roku. Projekt možno zaradiť medzi celosvetovo najúspešnejšie projekty ekologickej stopy v školách.

Certifikát ekologickej stopy školy v školskom roku 2010/2011 získalo **107 slovenských škôl** (o 13 viac ako v minulom školskom roku), ktoré si vypočítali ekologickú stopu vo všetkých kategóriách. **Držiteľom certifikátu s najnižšou ekologickou stopou 0.1043 globálnych hektárov je Špeciálna základná škola, Zimná 21, Spišská Belá.** Svoju ekologickú stopu si v porovnaní s predchádzajúcim rokom zlepšilo 29 škôl.

Udeľovanie certifikátov pri príležitosti Svetového dňa životného prostredia by sa malo stať každoročnou tradíciou, ktorá bude upozorňovať verejnosť na fakt, že príroda a Zem je len jedna! Školy s najnižšou ekostopou a školy, ktorým sa podarilo svoju stopu najviac znížiť, budú verejne ocenené na začiatku budúceho školského roka v rámci Veľtrhu environmentálnych výučbových programov **ŠÍŠKA**. **Zoznam všetkých certifikovaných škôl, ako aj vyhľadávanie podľa krajov, okresov, obcí a druhov škôl sa nachádza v časti Ekostopy škôl na portáli školského programu: www.ekostopa.sk/ ekostopy-skol.**

Úvodná webová stránka portálu školského programu Ekologická stopa

Jana Šimonovičová
manažérka programu

Po stopách ekostopy na Orave a Kysuciach

Viete, čo je ekologická stopa? Nebyť programu, ktorý v rámci projektu Zlepšenie environmentálneho povedomia v oblasti ochrany prírody a krajiny (vrátane NATURA 2000), realizovaného Slovenskou agentúrou životného prostredia (SAŽP) pre malých a veľkých školákov „vymyslel“ pracovný tím projektu, mnohí z nás by dodnes nevedeli, čo je ekologická stopa, ako sa počíta a aký má význam pre zachovanie života na našej planéte Zem. Isté je, že dnes už o ekostope vedia svoje žiaci minimálne 546 škôl na Slovensku. A prostredníctvom nich určite aj mnohí ďalší. Pre tých, ktorí ešte nevedia – kliknite si na www.ekostopa.sk. Tam sa dozviete všetko o programe Ekologická stopa aj o školách, ktoré sa do programu zapojili. Patria medzi ne aj dve stredné školy z Oravy a Kysúc, ktoré úspešne absolvovali prvý rok programu Ekologická stopa a rovnako úspešne si počínali aj v tomto školskom roku. Obidve školy sme navštívili krátko pred letnými prázdninami.

Zelení nadšenci z Nižnej

Na Spojenej škole v Nižnej sme sa stretli s piatimi „zelenými nadšencami“ a ich profesorkou, koordinátorkou environmentálnej výchovy Beátou Lubovou. Skupina Zelení nadšenci vznikla v škole počas uplynulého školského roka a má 24 členov – všetko chlapci. Nedá sa nepovedať, že na začiatku všetkého bolo nadšenie a iniciatíva Beáty Lubovej. A, samozrejme, aj záujem jej žiakov, ktorých nefalšovaný kladný vzťah k životnému prostrediu sa tu prejavil naplno. V školskom roku 2009/2010 sa Spojená škola z Nižnej zaregistrovala do prvého ročníka programu Ekologická stopa. Počínala si úspešne. Získala Certifikát ekologickej stopy ako škola s najnižšou ekostopou – 0.1974 gha. Študenti sa zapojili aj do programu Na túru s Naturou (www.snaturou2000.sk) a do reportárskej súťaže Oči na stopkách, kde prispeli so 63 reportážami. Akčná skupina zelených nadšencov bola za svoje ekologické aktivity v júni tohto roku ocenená Cenou ministra životného prostredia SR. Nominovalo ich OZ TATRY.

Ekostopári vstávali zavčasu ráno

Počítanie ekologickej stopy nie je také jednoduché, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Obsahuje množstvo meraní, pozorovaní, veľa počítania...

„Sami by sme to nezládli. Do prieskumu sa zapojila takmer celá škola. Iba tak sme mohli úspešne vyrátať našu ekostopu,“ hovorí Beáta Lubová. Ekostopári vstávali ráno zavčasu, aby ešte pred vyučovaním stihli urobiť prieskum a vykonať merania. Ich profesorka, samozrejme, tiež. Ved' kto by im odomkol školu? Začali si všetko okolo seba všimáť oveľa viac kriticky ako predtým. Napokon, hlavným cieľom programu Ekologická stopa je zmeniť pohľad na planétu Zem.

A čo také pozoruhodné a zaujímavé chlapci z Nižnej zistili?

Napríklad výrazné zlepšenie v kategórii odpadu. Odpad v škole sa začal triediť, o čom svedčia smetné nádoby na chodbách. Veľmi dobré výsledky zaznamenali aj v oblasti dopravy, v čom zohrala pozitívnu úlohu skutočnosť, že viacerí študenti bývajú na internáte a do školy chodia pešo, na bicykloch alebo mestskou hromadnou dopravou. „Naši“ ekostopári, keďže nemajú ešte osemnásť, osobnými autami zatiaľ nejazdia. Vydriž im to? Niektorým určite. Uvažujú totiž o prestavbe áut na elektrický pohon. Maťo Žaň to má už premyslené.

„Prestavba auta na elektrický pohon nie je finančne náročná. V škole máme dielne, kde to môžeme zrealizovať. Dovršíme osemnásť a ideme na to!“

Ďalšieho z päťice chlapcov, Dominika Randjaka, podnietila ekostopa predovšetkým k celkovej zmene životného štýlu. Niežeby predtým žil nezdravo, ale...

„Teraz sa snažím žiť nielen zdravo, ale aj šetrne, s ohľadom na životné prostredie,“ hovorí Dominik. Je športovec. Aktívne preteká v behu, v šprinte na sto metrov. Do prírody chodí behať ale aj na turistiku. „Mrzí ma, že veľa ľudí sa k prírode správa zle. Podľa mňa by sa do prírody nemalo zasahovať. Lesy sú zdevastované, je v nich veľa čiernych skládok. Aj v chránenom pásme Babej hory, kde behám najčastejšie, je všade odpad, ktorý by tam vôbec nemal byť.“

Dominik v rámci ekostopy „bodoval“ aj v nákupoch. Rozhodne nenakupuje zbytočne. Ako s úsmevom vraví pani profesorka: „Nemá čas na nákupy, šport mu vypíňa všetok voľný čas...“ Samozrejme, nie je to len tým. Dominik jednoducho chce takto žiť. Zeleninu a ovocie si dopestujú doma. V Zázrivej. Ekostopársky žije celá

Dominikova rodina. Triedia odpad, kúria biomasou. Niet sa čo diviť, že Dominik má najnižšiu ekologickú stopu na škole. Na rozdiel od ostatných by mu stačila približne jedna planéta... A pritom priznáva, že o ekologickej stope prvý raz počul až keď sa zapojili do programu SAŽP. Napokon, ostatní tiež tak.

Ekologicky aj do budúcnosti

Citlivosť voči prírode sa v tejto škole vďaka ekostope nesporné zvýšila. A študenti prichádzajú stále s novými nápadmi, ako dostať ekologickú stopu a všetko, čo s ňou súvisí, do povedomia širokej verejnosti. Hovorí Jakub Majchrák: „Situácia na Orave, čo sa týka životného prostredia, je zlá! Povedomie ľudí akoby v tomto smere nefungovalo. Ľudia vôbec nevedia, že prostredníctvom ekostopy si môžu zhodnotiť svoj prístup a svoje správanie sa k našej planéte. Navrhol som, aby sme trebárs na Deň Zeme rozdávali zelené stužky a letáčiky, ktoré by informovali o ekostope. Napríklad: Ja, Jakub, mám takúto ekostopu. Aká je tá vaša? A celá Nižná bude zelená!“

Mimochodom, ako poznamenala manažérka v úvode spomínaného projektu SAŽP Janka Šimonovičová, pracovný tím programu Ekologická stopa práve uvažuje nad súťažou o najlepšie, najoriginálnejšie propagovanie ekostopy na verejnosti... Vyzerá to tak, že chlapci z Nižnej myslia ekologicky aj do budúcnosti. A nielen blízkej budúcnosti. Už teraz sa dá povedať, že vďaka aktivitám študentov Spojenej školy v Nižnej sa v poslednom čase v tejto časti Slovenska všelicho zmenilo k lepšiemu. Slová Dominika Randjaka to potvrdzujú: „Mám pocit, že ľudia si konečne začínajú uvedomovať akou záťažou pre prírodu a naše zdravie sú odpady, znečisťovanie ovzdušia, riek, lesov a snažia sa zanechať po sebe prírodu v čo najlepšom stave.“

Akčné ekostopárky z Čadce

Z Nižnej na Orave do Čadce na Kysuciach je v podstate čoby kameňom dohodil. Teda, ak poznáte skratku. Nám ju v Nižnej povedali. Je to nádherný kraj. Úchvatná príroda, domy v dedinách upravené, okolie čisté, záhradky plné kvetov... Človeku sa ani veriť nechce, že niekde opodiaľ v lese, v hore, môže byť čierne skládka odpadu. Keby sme sa k našej Zemi všetci správili tak, ako k svojim domom a záhradám...

Päťica zelených nadšencov zo Spojenej školy v Nižnej s hlavnou koordinátorkou programu Ekostopa Janou Šimonovičovou (SAŽP) a s darčekom, ktoré im priniesla...

Ekostopári z Nižnej pomáhajú prírode aj tým, že ju čistia od odpadu

Akčná dievčenská päťka z bilingválnej sekcie Gymnázia J. M. Hurbana v Čadci so svojou, tiež akčnou pani profesorkou Ivanou Zemjakovou

V Čadčianskom Gymnázium Jozefa Miloslava Hurbana nás privítali, pre zmenu, samé dievčatá. Vráťane profesorky Anny Zeljenkovej. Prijemné bolo prijatie u riaditeľky školy Anny Čerchlovej. Nadobudli sme presvedčenie, že vedeniu tejto školy na životnom prostredí skutočne záleží. Treba dodať, že v ekologických aktivitách sa zatiaľ angažuje bilingválna časť gymnázia (slovensko-anglická bilingválna sekcia), ale už v budúcom školskom roku sa ekostopa „nasťahuje“ do celej školy. Tím ekostopárov, na našom stretnutí zastupovali štyri dievčatá, tretiačky Mária Kališiková, Alžbeta Šimjaková, Ivana Zajacová a Rebeka Švancárová. V kompletnej akčnej päťke chýbala Petra Ješíková. Dievčatá si však želali, aby sme spomenuli aj ju.... Ako hovorkyňa tímu sa prejavila Betka Švancárová. Na tému ekologickej stopy poznamenala: „Ekostopu sme si vyrátali. Ale nemáme ju s kým porovnať, pretože u nás žiadna iná škola nie je do programu zapojená. Naším hlavným cieľom v budúcom školskom roku je znížiť ju. Do výskumu chceme pridať aj ďalšie prvky, predovšetkým separovanie odpadu.“

V prvom ročníku ekostopy sa do výskumu zapojili viacerí študenti. Aktívna však bola hlavne táto päťka dievčat. A aktívna aj zostala. Prečo?

„Všetky nás to zaujalo,“ hovorí Betka a Ivana dodáva: „A nemyslím si, že nás to len bavilo, bola to aj snaha a chuť niečo dokázať.“

„Pravda je, že nie každý vie, čo je to ekostopa. Keď som doma povedala, že som robila ekostopu, pozerali sa na mňa, že čo to je... Je to niečo nové a my s tým môžeme oboznámiť ľudí. Aj to nás priťahuje,“ hovorí opäť Betka. O ekostope, podobne ako chlapci v Nižnej, ani dievčatá predtým nevedeli. Betka dokonca skonštatovala, že keď robila prácu SOČ na tému ekostopa, až vtedy naozaj pochopila, o čom to vlastne je. Pri zisťovaní údajov pre výpočet ekostopy ich najviac bavil prieskum stravovania. Prijemné bolo aj zisťovanie údajov o stromoch v areáli. Tento školský rok im to nevyšlo, ale na budúci by už rozhodne chceli separovať odpad.

„No mohli by sme si aj založiť krúžok, kde by sme sa venovali okoliu školy. Vysadili by sme kvety, lavičky by sa tu zišli. V lete môžeme ísť vonku, no nemáme si kde sadnúť a na schodoch to nie je estetické. A čo keby sa v rámci programu ekologická stopa vyhlásila súťaž o najkrajšiu školu?“ – uvažuje Betka.

Zamerajú sa na separovanie odpadu

Začiatok separovania odpadu v škole plánujú patrične spropagovať. Ešte to síce nemajú celkom premyslené, ale ako povedala pani profesorka Zeljenková: „Uvažovali sme, že separácii venujeme jeden celý deň, s odbornou prezentáciou o vplyve človeka na najbližšie okolie, ale aj celkove na Zemi a, pravdže, zameriame sa hlavne na separáciu.“ So separáciou odpadu v škole im pomôže Mesto Čadca. Podporilo ich zbernými košími.

Inšpirovať sa môžu a chcú aj marcovým desiatym ročníkom Stredoškolskej ekologickej konferencie v Trinci, kde bola separácia odpadu prezentovaná zábavnou formou. Dievčenský tím z gymnázia v Čadci sa tejto konferencie zúčastnil so svojou ekostopou a v konkurencii škôl zo Slovenska, Čiech a Poľska obstál viac ako dobre. Dievčatá si z Trínca priniesli Cenu hostí aj Cenu diváka. Predovšetkým si však priniesli už spomenuté inšpirácie pre ďalšie aktivity. Na druhej strane, ony určite boli inšpiráciou pre ostatných, pretože o fenoméne ekostopy sa účastníci konferencie dozvedeli práve od nich.

„Za tie dva roky, čo tu máme ešte pred sebou, musíme toho veľa stihnúť. Veľkým pokrokom a úspechom bude, keď v škole začneme separovať odpad. Už len aby to potom všetci brali zodpovedne. Dohliadneme na to,“ zakončila debatu o separácii Betka. Spolu s ostatnými dievčatami verí, že rady ekostopárov sa v budúcom školskom roku rozšíria.

Je isté, že nás päť nezmení svet, ale...

Ako sa po zoznamení s ekostopou zmenil pohľad dievčat na život?

Betka: „Ekostopa je aj o stravovaní. Bola som na prednáške o zdravej výžive a úplne ma to vzalo. Zmenila som stravovacie návyky...“

Ivana: „Keď sme počítali hodnoty energie a spotreby, chodila som po chodbe a zhľadala som svetlá. To som predtým nerobila...“

Mária: „Celkove ma to ovplyvnilo. Viac vnímam, keď je áut, aké znečistené je prostredie, viem viac o tom, čo mám okolo seba... A som hrdá, že práve my sme dostali ekostopu do školy, medzi ľudí. V tom, čo sme my začali, môžu pokračovať ďalší. A keď sa sem prideme

Do výskumu a počítania ekostopy čadčianskeho gymnázia sa zapojili aj chlapci

po desiatich rokoch pozrieť, budeme si hovoriť – toto sme začali my!“

Rebeka: „Rozhodne je ekostopa dobrý príklad. Treba sa zaujímať o to, čo všetko svojim správaním a životom vôbec na našej Zemi ovplyvňujeme. Iba tak jej môžeme pomôcť...“

Betka: „Je isté, že nás päť dievčat nezmení svet. Ale chceme sa o to aspoň pokúsiť a veríme, že sa pridajú aj ďalší. Nejde len o to, vypočítať si svoju ekostopu, ide o to, aby sme sa ju snažili neustále znižovať...“

Na záver našej návštevy v Čadci citujeme slová pani profesorky Ivany Zemiakovej: „Keď sa pred rokom naša škola zapojila do projektu Ekostopa, nikto asi nepredpokladal, akú odozvu bude tento projekt mať. Samotné aktivity projektu Ekostopa (zisťovanie počtu stromov v areáli školy, ich zdravotný stav, údaje o obedoch s/bez mäsa atď.), boli len akousi predohrou k aktivitám, ktoré sa rozbehli v školskom roku 2010/2011. Naši študenti nechceli ostať len pri štatistickom spracovaní zistených údajov, ale sami hľadali riešenia ako znížiť výslednú ekostopu školy. Úzky pracovný tím dievčat sa pustil tvrdo práce, čo bolo aj viac krát ocenené na rôznych environmentálnych podujatiach: Zelená škola (Trinec) či Zem je dar (Ružomberok). Najkrajším a možno aj najvyšším ocenením bola pre nás júnová návšteva zo SAŽP, vďaka ktorej sa projekt Ekostopa realizuje nielen na našej, ale aj na ďalších stredných, základných či materských školách na Slovensku. Jana Šimonovičová, hlavná koordinátorka programu Ekostopa, chcela osobne v mene SAŽP poďakovať dievčatám za ich aktivity v rámci Ekostopy, ako aj za úspešnú prezentáciu tohto projektu na medzinárodnej úrovni. Pri tejto príležitosti naša škola ako prvá dostala aj pracovné listy Ekostopy v anglickom jazyku. Nie je to náhodné, pretože učiteľia našej slovensko-anglickej bilingválnej sekcie sa priamo na preklade podieľali...“

Anna Gudzová

Predstavujeme Ekocentrum **SOSNA**

Ekologické vzdelávacie centrum SOSNA sa nachádza 12 km od Košíc v krásnom podhorskem prostredí, v obci Družstevná pri Hornáde. Na Slovensku je jedným z ojedinelých demonštračných vzdelávacích centier postavených podľa princípov ekologického staviteľstva a trvalo udržateľného rozvoja. Cieľom Ekocentra SOSNA je zrozumiteľnými spôsobmi predstaviť možnosti ochrany prírody, prostredia a zdravia ľudí, ako aj praktické spôsoby šetrenia energiou a vodou.

Ekocentrum vybudovalo občianske združenie SOSNA v rokoch 2009 – 2011, čím si splnilo dlhoročný sen svojich členov. Ekocentrum vzniklo dôkladným prebudovaním chátrajúcej budovy opustených školských dielni, zrekonštruovaných s použitím miestnych prírodných a recyklovaných materiálov tak, aby výsledok bol nielen účinný, ale aj estetický a aby v sebe niesol posolstvo zodpovedného prístupu k prostrediu a prírode. Významnú časť stavebných a rekonštrukčných prác vykonali dobrovoľníci počas víkendových akcií.

Pôvodný stav budovy
pred rekonštrukciou

Ekocentrum SOSNA dnes

Vitajte!

Veľvyslanec USA Theodore Sedwigck na návšteve v ekocentre

Čo môžete u nás vidieť?

Najlepšia energia je tá, ktorá sa ušetrí

Zelená strecha

Dom svojou plochou zaberie zeleň, ktorú je možné tejto ploche priravovať. Prístavba a veranda objektu sú zastrešené tzv. vegetačnou strechou, porastenou ozdobnými a úžitkovými rastlinami.

Vykurovanie

Systém vykurovania spočíva v integrovanom systéme prepájajúcom vysoko účinný „turbokrb“ na drevo so solárnymi panelmi, ktoré nám tiež ohrievajú vodu.

Prírodná záhrada

Okolo ekocentra je veľká prírodná záhrada, kde sa pestujú plodiny, bylinky a kvety bez akejkoľvek chémie. V záhrade uvidíte staré a netradičné odrody plodín, liečivé rastliny, jazierko, systém zberu a využitia dažďovej vody, solárnu sušičku ovocia, kompostovisko, bylinnú špirálu, vyvýšené záhony, vrbové stavby, divočinu a ďalšie dôležité súčasti biozáhrad.

Zateplovanie slamou

Na Ekocentre uvidíte zateplenie obvodových stien slamenými balmi, technickou konopou a omietnutie hlinenými omietkami. V podkroví boli na zateplenie strechy použité ovčia vlna a fúkaná buničina (rozomletý papier). Účinnosť týchto materiálov potvrdilo termovízne snímkovanie, ktoré ukázalo, že budova takmer spĺňa parametre pasívneho domu.

Separáčne kompostovacie toalety

V ekocentre sú nainštalované na Slovensku zatiaľ unikátne separáčne/kompostovacie toalety, ktoré boli vyvinuté vo Švédsku ešte začiatkom minulého storočia. Tento systém nevyžaduje vodu na splachovanie, čím sa ušetrí veľké množstvo pitnej vody.

Prístavba – postavená je technikou Cordwood, pri ktorej krátke odkôrnené polená z dubového dreva ukladané priečne tvoria spolu s maltovou zmesou základné stavebné prvky steny. Strop je zateplený drevenými hoblinami.

Prírodná záhrada ponúka ekologické, zdravé a príjemné prostredie pre návštevníkov. Spĺňa tieto funkcie: vzdelávaciu (pomôcka v environmentálnej výchove a vzdelávaní žiakov, študentov a pedagógov), komunitnú (do prípravy a využitia pozemku a objektu sú zapojené nielen miestne deti, ale aj dospelí vrátane nezamestnaných, Rómov a pod.), demonštračnú (ukážka ekologickej a umeleckej záhrady) a ekologickú (motivuje deti aj dospelých k ekologickému spôsobu života a pestovaniu).

Inými slovami – Ekocentrum SOSNA je funkčným príkladom nízkoenergetickej, nízkorozpočtovej, ekologickej a estetickej budovy, v ktorej sídli naša organizácia. V priestoroch Ekocentra pravidelne organizujeme rôzne výchovné programy, tréningy, výstavy a prezentácie, zamerané na rôzne environmentálne témy. *Pretože je lepšie raz vidieť, ako stokrát počuť!* Pokiaľ vy alebo vaša škola alebo organizácia máte záujem nás navštíviť, radi vás privítame, kontakty aj našu ponuku aktivít nájdete na webovej stránke www.sosna.sk.

Štefan Szabó, foto: archív SOSNA

Stav environmentálnej výchovy v roku 2011

V čase prípravy Programového vyhlásenia vlády SR pre obdobie rokov 2010 – 2014 Sieť environmentálno-výchovných organizácií ŠPIRÁLA predložila tvorcom vládneho programu svoje vídenie priorit v oblasti environmentálnej výchovy a vzdelávania. Východiskom im boli dlhoročné aktívne skúsenosti s rozvojom environmentálnej výchovy a vzdelávania najmä na školách Slovenskej republiky a porovnanie s vývojom environmentálnej výchovy a vzdelávania v susedných štátoch. V tomto príspevku sieť mimovládnych organizácií komentuje stav odporúčaných priorit Špirály po roku realizácie súčasného programového vyhlásenia vlády.

Priority Siete environmentálno-výchovných organizácií ŠPIRÁLA

Stav životného prostredia a kvalita života občanov SR sú priamo úmerné environmentálnej gramotnosti celej populácie v zmysle formálnej aj neformálnej výchovy a vzdelávania. Súčasný systém environmentálnej výchovy a vzdelávania v SR nie je efektívny a účinný, o čom svedčí rozpor medzi pomerne dobrými environmentálnymi vedomosťami absolventov slovenských škôl a medzi ich nedostatočnými environmentálnymi postojmi, vrátane ich neschopnosti prebrať vlastnú zodpovednosť za stav a kvalitu životného prostredia v miestnom, regionálnom aj globálnom meradle. Inak povedané – absolventi škôl nie sú schopní premeniť environmentálne znalosti/vedomosti a zručnosti do uvedomelých pro-environmentálnych postojov, vzorcov správania. Navrhujeme preto nasledujúce nástroje na zdokonalenie, zefektívnenie systému environmentálnej výchovy a vzdelávania (v zmysle medzinárodných záväzkov SR, napr. Stratégie EHK OSN pre výchovu k udržateľnému rozvoju 2005 – 2014, ako aj Národnej stratégie a Akčného plánu trvalo udržateľného rozvoja, schválených vládou SR v roku 2005):

1. Realizácia výskumu

V zmysle záverov poslednej 5. národnej konferencie s medzinárodnou účasťou *Výchova a vzdelávanie k trvalo udržateľnému rozvoju* (Banská Bystrica 21. – 22. 1. 2009) realizovať reprezentatívny výskum účinnosti environmentálnej výchovy a vzdelávania (EVAV) v základných a stredných školách SR – dosiahnuté ciele, obsah, výchovno-vyučovacie formy a metódy.

Stav po roku: Napriek našej snahe o realizáciu tohto výskumu sme nenašli v príslušných rezortných inštitúciách pochopenie pre túto nutnosť sebareflexie a evaluácie EVAV. Majú efekt skôr tradičné alebo netradičné formy výučby? Je to zážitková ekopedagogika? Je to terénna výučba? Sú to skôr vedecké metódy alebo metódy orientujúce sa na emočnú vnímavosť? Sú to dramatické či iné umelecké formy? Ako sú efektívne simulačné alebo rolové hry? Aký dosah má na plnenie cieľov environmentálnej výchovy participatívny prístup škôl vo vyučovacích aj mimovyučovacích procesoch? Aký vplyv má prevádzka školy na environmentálne postoje žiakov?...

2. Činnosť Rady vlády pre TUR

Obnovenie činnosti Rady vlády pre trvalo udržateľný rozvoj (TUR) s reprezentatívnym zastúpením environmentálnych mimovládnych organizácií.

Stav po roku: Chýbajú akékoľvek informácie o činnosti Rady vlády pre TUR, nehovoriac o aktívnej participácii mimovládnych organizácií v nej.

3. Činnosť Environmentálnej komisie

Obnovenie činnosti Environmentálnej komisie pre vzdelávanie – poradného orgánu ministrov školstva a životného prostredia, ako aj poradného orgánu kurikulárnej rady a akreditačnej komisie s reprezentatívnym zastúpením environmentálnych mimovládnych organizácií.

Stav po roku: Do minulého roku bola zriadená komisia pre plnenie úloh Akčného plánu trvalo udržateľného rozvoja SR na roky 2005 – 2010. V súčasnosti rezort školstva „zvažuje po-

Foto: Richar Medál

Efektívna environmentálna výučba = praktické činy v prospech životného prostredia – v tomto prípade mapovanie chránených rastlín, orchideí na lúčach Bielych Karpát

trebu ďalšieho fungovania komisie“ (citujem z listu štátneho tajomníka Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Jaroslava Ivanča z 28. 12. 2010). Prítom nebolo vyhodnotených (ne)plnenie úloh tohto akčného plánu a navyše je zrejmé, že úlohu pre EVAV v súvislostiach TUR skôr pribúda ako ubúda. Pre ďalší systematický a cieľavedomý rozvoj EVAV je fungovanie odbornej komisie s poradným hlasom v dôležitých rezortných orgánoch podstatné. Tak v rezorte školstva, ako aj v rezorte životného prostredia.

4. Inovácia Štátneho vzdelávacieho programu

Inovácia Štátneho vzdelávacieho programu v zmysle reorientácie na výchovu k sebestačnosti, zodpovednosti za vlastné činy, skromnosti, kritickému mysleniu, mysleniu v súvislostiach, občianskemu aktivizmu, obhajobe vlastného názoru, úcte k názorom druhých.

Stav po roku: Nebol vytvorený priestor na zapojenie sa odbornej (v našom prípade ekopedagogickej) verejnosti do procesov inovácie ŠtVP a prierezových tém (včítane prierezovej témy Environmentálna výchova). V súvislosti s vývojom pedagogických dokumentov sme navyše presvedčení, že chýba aj definícia profilu absolventa EVAV na základnej/strednej škole.

Foto: Richar Medál

Zmyslové vnímanie prírody – hmatový chodník (podľa Lesnej pedagogiky) – na akcii Centra environmentálnych aktivít Trenčín v ZátOke pOKoJa

Medzi profilovými kompetenciami by pritom rozhodne nemali chýbať: znalosť dôvodov pre šetrné a zodpovedné správanie k životnému prostrediu; cieľavedomé uprednostňovanie ekologických výrobkov a technológií, miestnej produkcie; schopnosť (zručnosť) sebestačnosti; schopnosť (zručnosť) adaptability; schopnosť (zručnosť) občianskej odvahy (znalosť občianskych práv, zákonov, komunikačné zručnosti);

Vzorová školská záhrada so zeleninovou časťou, bylinkovou záhradkou (vrátane levadule, pestovanej na výrobu levanduľových vrecúšok), s časťou na hranie aj výučbu – to je záhrada „zelenej“ Špeciálnej základnej školy Vladimíra Predmerského v Trenčíne

Ekokódex „zelenej“ Špeciálnej základnej školy Vladimíra Predmerského v Trenčíne. Ekokódex by mal vyjadrovať cieľavedomú snahu školy o znižovanie jej ekologickej stopy

Praktická výučba v teréne s dôrazom na regionálnu výchovu – časť výučbového programu Poznávania našich vôd Centra environmentálnych aktivít Trenčín

schopnosť (zručnosť) slobodného vyjadrenia vlastného názoru; schopnosť tolerancie k názorom druhých, pripravenosť na participatívnu demokraciu (kooperatívne zručnosti); schopnosť identifikovať a následne riešiť environmentálne problémy komunity, školy; schopnosť analyzovať základné súvislosti príčina – dôsledok v poškodzovaní životného prostredia v miestnom, regionálnom aj globálnom meradle; schopnosť (zručnosť) kritického myslenia; schopnosť vedomej skromnosti; schopnosť pokory.

Popísané kompetencie sú prioritou environmentálnej výchovy na školách zapojených do programov Sieť Špirála Zelená škola (www.zelenaskola.sk) a Mladí reportéri pre životné prostredie (www.mladireporter.sk). Obidva programy sú celosvetové, garantované globálnou organizáciou FEE – Foundation for Environmental Education (www.fee-international.org), ktorej je Sieť Špirála členom.

Sú však tieto priority správne? Ktorými cestami sa k nim najefektívnejšie dostať? Často iba tušíme. Chýba potvrdenie (ne)správnosti cesty spomínaným výskumom (bod 1), porovnanie výsledkov environmentálno-výchovnej práce v Zelených školách a v bežných školách.

5. Podpora ďalšieho vzdelávania pedagógov

Systémová podpora ďalšieho vzdelávania pedagógov v oblasti environmentálnej výchovy a vzdelávania a v oblasti environmentálneho manažmentu škôl a školských zariadení s využitím odborných kapacít environmentálnych mimovládnych organizácií.

Stav po roku: Akreditačné procesy vzdelávacích kurzov pre pedagógov sú zdĺhavé a administratívne náročné, po roku nevidieť žiaden progres. Napriek faktu objektívnej potreby prieniku nových poznatkov do škôl, ktoré sú voči novinkám konzervatívne či málo adaptabilné. Príkladom môžu byť relatívne nové termíny ako ekologická stopa, udržateľný ústup či ropný zlom, ktoré zaregistrovali zatiaľ iba niektorí pedagógovia.

6. Vytvorenie stredísk environmentálnej výchovy

Vytvorenie systémových nástrojov na vznik a podporu existencie siete štátnych aj neštátnych stredísk environmentálnej výchovy.

Stav po roku: Zatiaľ je proces skôr opačný: neštátne strediská sa žiadnych systémových nástrojov nedočkali a štátne strediská sú bez rozmyslu (aspoň tak sa zdá) rušené, namiesto analýzy, ako činnosť týchto stredísk zefektívniť a zreformovať v prospech plnenia cieľov EYaV.

7. Podpora spolupráce škôl s MVO

Vytvorenie systémového, cieľavedomého nástroja podpory spolupráce škôl s mimovládnyimi organizáciami v oblasti environmentálnej výchovy vo formálnom aj neformálnom vzdelávaní, vo vyučovacom aj mimovyučovacom procese.

Stav po roku: Zdá sa, že na strane štátu nie je záujem o takúto spoluprácu, zatiaľ sa zo strany rezortov školstva ani životného prostredia nikto nevyjadril k písomnej ponuke mimovládnych ekopedagógov.

8. Zdokonalenie dotačných programov

Zdokonalenie dotačných programov Envirofond, Enviroprojekt (na Ministerstve školstva SR), Zelený projekt (na Ministerstve životného prostredia SR), výnosov z lotérií (rozdeľovaných v minulosti napr. na Ministerstve školstva SR, Ministerstve financií SR, Ministerstve životného prostredia SR, Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR a iných) v zmysle zvýšenia transparentnosti a férovej súťaže, s dôrazom na kvalitu projektu, sprístupnenie týchto dotačných titulov aj pre mimovládne organizácie.

Stav po roku: O transparentnosti sa dá hovoriť iba v prípade Envirofonde, kde ale zároveň došlo k zásadnému kráteniu rozpočtu a kde environmentálna výchova nepatrí medzi priority. V prípade Enviroprojektu v pôsobnosti rezortu školstva sa transparentnosť nerieši, z dotačného programu boli navyše celkom vylúčené mimovládne organizácie (čo je paradoxné vzhľadom k faktu, že práve envirovýchovné MVO stáli pri vzniku tohto dotačného mechanizmu). Zelený projekt na MŽP SR zanikol a výnosy z lotérií sa rozdeľujú rovnako netransparentne ako roky predtým.

Záver

Záverom treba skonštatovať, že súčasná vládna koalícia a štátna správa si neosvojila priority a návrhy Sieť envirovýchovných neziskoviek Špirála, ani ponúknutý odborný potenciál nezávislých slovenských ekopedagógov zatiaľ ignoruje. Pre škodu vecí, t. j. pre škodu efektívnejšej (aj ekonomickejšej) environmentálnej výchovy a vzdelávania (nielen) na školách Slovenskej republiky. Na začiatku druhého roku vládnutia súčasnej koalície prišla povzbudivá správa o prijatí záštity premiérky Ivetky Radičovej nad slávnosťou certifikácie Zelených škôl v októbri 2011. Veríme, že je to signál zmeny vzťahu štátu voči environmentálnej výchove a vzdelávaniu.

Za Sieť environmentálno-výchovných organizácií ŠPIRÁLA

Mgr. Richard Medaľ, medal@changenet.sk

www.spirala.sk, www.zelenaskola.sk, www.mladireporter.sk

Je potrebné vzdelávanie odborných pracovníkov ochrany prírody a krajiny?

Východiská projektu

Návrhy a východiská projektu vychádzajú z podrobnej analýzy súčasného stavu, z ktorej vyplynula okrem iného nevhodná, resp. neexistujúca štruktúra kontinuálneho (celoživotného) vzdelávania odborných pracovníkov ochrany prírody a krajiny; nepostačujúca kvalita informácií pre rozhodovanie; nedostatočný dôraz výučby na európsku dimenziu; nedostatočný prenos vedeckých poznatkov do praxe; veľké regionálne rozdiely v oblasti vzdelanosti vo všetkých sektoroch.

Odborníci si uvedomili, že kvalifikácia ako taká, so svojimi silnými i slabými stránkami, bude mať naďalej svoju nenahraditeľnú úlohu, ktorá sa bude meniť podľa sektorov. Pri realizácii jednotlivých aktivít projektu sa snažíme vytvoriť predpoklady pre systematický kontinuálny profesijný rast odborných pracovníkov ochrany prírody a krajiny tak, aby svoju kvalifikáciu mohli v rámci platnej legislatívy rozvíjať v súlade so svojimi individuálnymi potrebami i potrebami organizácie.

Čo ovplyvňuje dosiahnutú úroveň EKR?

Európsky kvalifikačný rámec zahŕňa nielen všetky vedomosti a zručnosti získané štúdiom od základnej po vysokú školu, ale aj všetky vedomosti a zručnosti získané praxou a to všetkými formami od akreditovaných kurzov a cieľených vzdelávacích aktivít až po učenie sa počas aktivít vo voľnom čase, ktoré sú nejakým spôsobom overené a uznané. EKR tak umožňuje porovnať aj tie kvalifikácie, ktoré človek získava mimo formálneho systému vzdelávania a podporuje celoživotné vzdelávanie. Webová stránka www.envirovzdelavanie.sk bude slúžiť ako podporný nástroj k vzdelávaniu a informovaniu účastníkov projektu.

Česká republika je piatou členskou krajinou EÚ, ktorá už pripravila svoju národnú priradovaciu správu a dokáže

Európsky kvalifikačný rámec

Význam celoživotného vzdelávania neustále narastá. Jeho formy sú stále rozmanitejšie a orientovať sa v nich je stále zložitejšie nielen pre zamestnávateľov, ale aj pre samotných zamestnancov. V roku 2008 na základe poverenia Európskej komisie začal CEDFOP – výskumná organizácia zameraná na rozvoj odborného vzdelávania, pripravovať štúdiu zameranú na rolu a funkcie kvalifikácií v modernej spoločnosti. Začal sa tzv. priradovací proces, v ktorom sú všetky existujúce kvalifikácie na Slovensku priradované k jednotnému Európskemu kvalifikačnému rámcu (EKR). Cieľom EÚ je, aby kvalifikácie boli v jednotlivých európskych štátoch porovnateľné a odborníci si ľahšie hľadali pracovné miesta alebo študijné príležitosti v zahraničí. Ide o dobrovoľný rámec, avšak rok 2012 je cieľovým dátumom, do ktorého majú krajiny EÚ zabezpečiť, aby jednotlivé osvedčenia o kvalifikácii obsahovali odkaz na príslušnú úroveň EKR.

Projekt celoživotného vzdelávania

Slovenská agentúra životného prostredia vykonáva z poverenia MŽP SR, okrem iných aktivít, aj vzdelávanie pracovníkov v štátnej a verejnej správe v oblasti starostlivosti o životné prostredie. Projekt **Systém kontinuálneho vzdelávania v oblasti ochrany prírody a krajiny, ktorý SAŽP**

skeho významu. Projekt je realizovaný z Operačného programu Životné prostredie, prioritná os 5 – Ochrana a regenerácia prírodného prostredia a krajiny, opatrenie 5.3. – Zlepšenie informovanosti a environmentálneho povedomia verejnosti vrátane posilnenia spolupráce a komunikácie so zainteresovanými skupinami.

Hlavné aktivity projektu

- Analýza a identifikácia vzdelávacích, tréningových a rozvojových potrieb pracovníkov ochrany prírody a krajiny v súlade s európskymi štandardami
- Vypracovanie systému profesijných a minimálnych vzdelávacích štandardov na úseku ochrany prírody a krajiny, vytvorenie modelu kontinuálneho vzdelávania a väzby medzi systémom formálneho a neformálneho vzdelávania
- Vytvorenie webového portálu pre kontinuálne vzdelávanie v oblasti ochrany prírody a krajiny
- Vytvorenie efektívneho modelu komunikácie a štandardov spolupráce pracovníkov ochrany prírody a krajiny s vlastníkmi, užívateľmi a správcami územia Natura 2000
- Séria vzdelávacích aktivít pre pracovníkov ochrany prírody a krajiny
- Konferencie

Generálny riaditeľ sekcie ochrany prírody a tvorby krajiny MŽP SR Mgr. Rastislav Rybanič s prof. Ing. Júliusom Novotným, CSc. z NLC Zvolen, ktorý na konferencii predstavil vzdelávací modul Lesné hospodárstvo a poľovníctvo

realizuje, nadväzuje na túto činnosť návrhom kontinuálneho (celoživotného) vzdelávania odborných pracovníkov ochrany prírody a krajiny, zamestnancov štátnej správy starostlivosti o životné prostredie, regionálnej a miestnej samosprávy, ako aj záujemcov z radov mimovládnych organizácií, pôsobiacich v environmentálnom sektore. Cieľom projektu je vytvoriť nové prístupy a metódy vzdelávania k ochrane prírody a krajiny európskeho významu.

Časť projektu je priamo zameraná na vytvorenie efektívnych foriem komunikácie a bude slúžiť k vzájomnému dialógu odborných pracovníkov ochrany prírody a krajiny s vlastníkmi, správcami a užívateľmi pozemkov, na ktorých sa nachádzajú územia navrhované do sústavy Natura 2000 v súlade so strategickými koncepčnými dokumentmi, najmä v oblasti regionálneho rozvoja.

Foto: Silvia Redlingerová

Súčasťou projektu sú dve medzinárodné konferencie zamerané na prezentáciu skúseností a výsledkov projektu so zameraním na vzdelávanie odborných pracovníkov ochrany prírody a krajiny a na komunikáciu medzi jednotlivými účastníkmi procesu ochrany prírody a krajiny. Prvá z nich sa uskutočnila v decembri minulého roka v Banskej Bystrici a stretla sa s veľmi pozitívnym ohlasom účastníkov

tak efektívne nadviazať svojím národným systémom na európsky. Slovensko na národnej úrovni ešte len začalo, ale niektoré sektory už dosiahli pokrok porovnateľný s ČR, vďaka takýmto projektom aj sektor životného prostredia.

Mgr. Dobromila Bobková
Slovenská agentúra životného prostredia

Konferencia o Jánovi Šalamúnovi Petianovi

Novohradské múzeum a galéria v Lučenci obnovili spomienku na kňaza, prírodovedca a priekopníka ochrany prírody Jána Šalamúna Petiana, rodáka z neďalekej známej obce Ábelová. V minulosti si už viackrát uctili jeho pamiatku, tentokrát usporiadali medzinárodnú vedeckú konferenciu v spolupráci s Katedrou biológie a ekológie FPV Univerzity Mateja Bela a Regiону Neogradiensis, z. p. o., pod názvom *Ján Šalamún Petian – Petényi – život – dielo – odkaz*. Konferencia sa konala pod záštitou predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja Ing. Vladimíra Maňku.

Zakladateľ vedeckej faunistiky a ornitológie

Ján Šalamún Petian sa narodil 30. 7. 1799. Používal aj maďarčenú podobu mena Petényi. Základné aj stredoškolské

J. Š. Petian

Účastníci konferencie pred rodným domom J. Š. Petiana v Ábelovej

vzdelanie absolvoval v Lučenci, v Banskej Bystrici, Banskej Štiavnici a Bratislave. Evanjelickú teológiu začal študovať v roku 1822 vo Viedni. Popri tomto štúdiu si svoje dovtedajšie zoológické vedomosti rozširoval v zbierkach cisárskeho múzea. Po skončení štúdia v roku 1824 ostáva do roku 1826 ešte vo Viedni, kde študuje prírodovedné zbierky a vytvára si predstavy o svojom ďalšom pôsobení.

Svoju profesiu začínal vykonávať ako farár v Cinkote (1826 – 1833), dnes súčasť Budapešti. V roku 1834 sa lúči so svojou farnosťou a začína sa plne venovať vede. Vo svojej poslednej kázni vysvetľuje svojim farníkom svoju lásku k vede, čo v tom období nebolo populárnym rozhodnutím. Vo svojej ďalšej profesionálnej kariére (1834 – 1854) je správcom zbierok zoológického oddelenia Národného múzea v Pešti. V múzeu intenzívne pracoval a cestoval po celom Uhorsku až do konca svojho života.

Považuje sa za zakladateľa vedeckej faunistiky a ornitológie v celom Uhorsku, ale najmä na Slovensku. Svojou činnosťou a výsledkami práce patril tiež medzi prvých propagátorov ochrany prírody. Zaoberal sa aj ichtyológiou a paleontológiou. Treba zdôrazniť, že niektoré živočíchy a fosílie nosia jeho meno doteraz. O úspešnosti jeho práce, svedčí aj to, že bol členom vedeckej spoločnosti vo Viedni, Altenburgu, Görlitzu a Mainzi. S významným svetovým zoológom K. L. Brehmom udržiaval styk po celý život. Bol priateľom Jána Kollára, do jeho Národných spievaniak prispieval zápismi starých spevov, hier a povestí.

V roku 1846 Akadémia vied Uhorska ocenila jeho prácu, vymenovala ho za svojho člena a schválila vydanie jeho prác. V prvej ročenke Prírodovedeckej spoločnosti (Természettudományi Társulat) založenej v Pešti (1841) publikoval výsledky

ornitologických výskumov z Turčianskej kotliny a okolia Banskej Bystrice. Zomrel po výnimočne plodnom živote 5. 10. 1855 v Budapešti.

Medzinárodná konferencia

Konferencia sa konala v priestoroch Mestského úradu v Lučenci. Otvorila ju riaditeľka Novohradského múzea a galérie v Lučenci Iveta Kaczarová. V úvodných príhovoroch hostí sa prihovorili primátor Lučenca Ing. Marko, prodekan FPV UMB doc. RNDr. Kmeťová, riaditeľ Magyar Természettudományi múzeum v Budapešti Dr. Matkási a RNDr. Klinda z Ministerstva životného prostredia SR. V bloku hlavných referátov spomínali na dielo J. Š. Petiana, ale aj na prírodu Ostrôžok, PhDr. Drenko, Dr. Mészáros, RNDr. Štollmann, Ing. Stockmann, RNDr. Bohuš, Ing. Urban, RNDr. Fričová, Ing. Belanová, RNDr. Franc, RNDr. Krištín, István Lántos, Ing. Hronček, Roman Rozínek a ďalší. Súčasťou programu bolo slávnostné otvorenie dvoch expozícií výstavy *Ján Šalamún Petian – Petényi a Príroda Ostrôžok* v múzeu.

Exkurzie

Organizátori pripravili účastníkom konferencie mimoriadne zaujímavú exkurziu do Petianovej rodnéj obce Ábelová, ale aj po geomorfologickom celku Ostrôžky. V Ábelovej ich prijali na Obecnom úrade, prezreli si dom Boženy Slančíkovej Timravy a položili veniec na torzo rodného domu J. Š. Petiana. Je na škodu veci a pamiatky na významných rodákov, že už 150 rokov slovenská spoločnosť nedokáže zhromaždiť prostriedky na záchranu jeho rodného domu.

Ďalšia trasa účastníkov smerovala na Budinské lazy, Budinskú skalú, odkiaľ je krásny výhľad na krajinu Ostrôžkov. Ďalšia zaujímavá prírodopisná zastávka bola pri Kamenných vrátnach pri Budinej. Spoločný obed účastníci absolvovali v peknom prostredí Tuhárskej chaty, kde končil program

Odborný výklad o geológii a geomorfológii Ostrôžkov podal účastníkom pri Jaskyni pod Budinskou skalou RNDr. L. Gaál

na území Slovenska. Popoludní bol odchod do maďarskej chránenej prírodnej oblasti Ipolytarnóc. Pri porovnaní s exkluzívnymi slovenskými prírodovednými možnosťami a danosťami ostaneme len v tichej závislosti ako to Maďari vedia prezentovať i finančne zužitkovať. Toto bola tá povestná čerešnička na torte medzinárodnej konferencie o živote a diele kňaza a prírodovedca J. Š. Petiana.

Ing. Viliam Stockmann, CSc.

25 rokov Černobyľu

V apríli ubehlo presne dvadsaťpäť rokov od havárie jadrového reaktoru v Černobyli. Kým pre novú generáciu sa stáva pripomienka Černobyľu len smutnou historickou udalosťou, pre obyvateľov postihnutých oblastí akéhokoľvek veku sú následky havárie každodennou realitou. Najväčšia jadrová havária v dejinách sa stala 26. apríla 1986 v skorých ranných hodinách na reaktore číslo 4 jadrovej elektrárne Černobyľ na Ukrajine, v tom čase súčasť Sovietskeho zväzu. Výbuch reaktora vyslal do ovzdušia niekoľko stonásobne viac radiácie ako atómové bomby zhodené na Hirošimu a Nagasaki. Postihnuté nie je len bezprostredné okolie jadrovej elektrárne. Havária viedla ku kontaminácii rozsiahlej plochy územia, vrátane množstva európskych krajín a poznačila milióny ľudí.

Okolo 125 000 až 150 000 km² pôdy v Bielorusku, Rusku a na Ukrajine bolo kontaminovaných do takej miery, že si situácia vyžadovala evakuáciu obyvateľstva alebo zavedenie prísnych obmedzení na používanie pôdy a produkciu potravín.

Po 25 rokoch

Dvadsaťpäť rokov od havárie už však úrady neprikladajú bezpečnostným opatreniam dôraz, ktorý stále vyžadujú. Ukrajinské úrady prestali monitorovať potraviny pre bežnú spotrebu napriek tomu, že v postihnutých oblastiach stále vykazujú nebezpečné hodnoty rádioaktívnych látok. Greenpeace v marci tohto roku navrhol a zrealizoval malý pilotný prieskum kontaminácie potravín v postihnutých oblastiach Ukrajiny. Prieskumná skupina Greenpeace navštívila niekoľko miest v Rivnenskej oblasti a Žitomyrskej oblasti, aby získala vzorky potravín, ktoré tvoria značnú časť miestneho jedálneho lístka. Odobraté boli aj vzorky z niekoľkých ďalších lokalít v Kyjeve a jeho okolitých oblastiach pre účely porovnania. Celkovo bolo 114 vzoriek potravinových produktov buď zakúpených na miestnych verejných trhoch alebo poskytnutých pre analýzu miestnymi farmármi.

Štúdiá sa zamerala na oblasti Ukrajiny, kde bola kontaminácia zistená pri predchádzajúcich monitorovacích programoch. Po terénnom prieskume vedci z Greenpeace dospeli k záveru, že kľúčové potraviny pochádzajúce z tohto regiónu sú stále kontaminované rádioaktivitou. Céziu 137 sa zdá byť najdôležitejším prvkom kontaminácie, ale minimálne jedna zo vzoriek naznačila, že prítomné by mohli byť aj ďalšie rádionuklidy s dlhodobým polčasom rozpadu. Prekročené hodnoty rádionuklidov boli nájdené najmä v mlieku, lesných hubách, čučoriedkach, ale aj v zelenine ako mrkva alebo zemiaky.

Za číslami – príbehy rodín

Za číslami zmeraných hodnôt stoja reálne príbehy miestnych rodín. Obyvatelia kontaminovaných oblastí vedia, že ich strava prekračuje limity. Kvôli sociálnym podmienkam však nemajú inú možnosť a potraviny naďalej konzumujú, čo následne spôsobuje zvýšený výskyt rôznych ochorení. Jednou vzorkou bolo mlieko poslané Naďou Ogjevičovou, ktoré prekročilo oficiálne limity až šesťnásobne. Naďa žije so svojim manželom a tromi deťmi v obci Drozdyni

na severozápade Ukrajiny približne 200 kilometrov od Černobyľu. Rodina kŕmi kravy miestnym senom, ktoré vykazuje zvýšenú radiáciu a úroveň Cézia 137.

„Toto seno bolo nazbierané v blízkosti dediny, asi 6 – 7 kilometrov odtiaľto. Ďalšie miesto je asi kilometer odtiaľto, v močarisku. Sú to jediné miesta, kde môžeme počas júna a júla zbierať rastliny na prípravu sena. Vieme, že je to kontaminované, že stupeň radiácie je vysoký – bola zameraná už predtým. Ale nemáme iné miesto, kde by sme mohli na zimu zbierať potravu pre náš dobytok,“ hovorí Naďa Ogjevičová.

Močiare akumulujú rádionuklidy. Ak sú rastliny zbierané na seno z týchto kontaminovaných plôch a dobytok je ním pravidelne kŕmený, rádionuklidy sa akumulujú aj vo zvieratách a dostávajú sa do ich mlieka. Ak ľudia pravidelne pijú toto mlieko, dlhodobé hromadenie rádioaktivity v ľudskom tele môže viesť k mnohým vážnym ochoreniam.

Naďa Ogjevičová má oficiálny certifikát černobyľských invalidov. Hovorí, že Černobyľská katastrofa podstatne zmenila celý jej život. Zdravotnými problémami trpí nielen ona ale aj jej tri deti narodené po roku 1989. Jej životný príbeh nie je ojedinelý, v rovnakej situácii žije množstvo obyvateľov kontaminovaných oblastí.

Ukrajinské úrady nepodnikajú žiadne kroky na ozdravenie ekosystému, z ktorého čerpajú obživu miestni obyvatelia. V súčasnosti bol zastavený aj program monitoringu potravín. Bez podniknutia všetkých nevyhnutných opatrení, vrátenie dekontaminácie zeme k poľnohospodárskemu využitiu, stále pretrvávajú nebezpečenstvo pre verejné zdravie. Černobyľ nie je jednoducho len oblasťou pokrývajúcou terajšiu zónu vylúčenia; postihnutá bola a zostáva oveľa väčšia plocha, na ktorej žijú ľudia ponechaní bez pomoci napospas svojmu osudu.

Lucia Szabová
Greenpeace

Testy miestnych potravín v obci Drozdyni

Miestna žena na trhu v Ševčenkovi, kde sa predáva množstvo miestnych potravín. Väčšina z potravín je pravidelne kontrovaná na obsah rádioaktivity

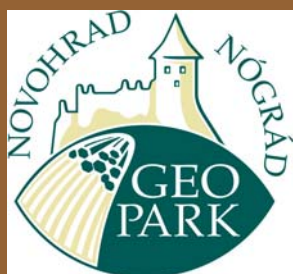
Matka so svojou 1,5 ročnou dcérou Viktoriou. Narodila sa 11. marca 2009 so závažnými srdcovými poruchami

Foto: Robert Knothy/Greenpeace

Foto: Robert Knothy/Greenpeace

Foto: Robert Knothy/Greenpeace

Týždeň európskych geoparkov v geoparku Novohrad-Nógrád

Týždeň európskych geoparkov (The European Geoparks Week) sa koná každoročne koncom mája a začiatkom júna, je veľkým európskym festivalom geoparkov. Zameriava sa na zvyšovanie povedomia verejnosti o ochrane neživej prírody, na propagáciu geologického dedičstva, ako aj na akcie zamerané na informovanie širokej verejnosti o geoturistike, a na vzdelávacie

činnosti o geoparkoch. Do tohtoročného podujatia sa od 22. mája do 5. júna 2011 zapojilo aj Združenie právnických osôb Novohrad-Nógrád geopark.

Do tohtoročného podujatia sa od 22. mája do 5. júna 2011 zapojilo aj Združenie právnických osôb Geopark Novohrad-Nógrád.

Program pre deti a dospelých

Tohtoročný program podujatia Týždňa európskych geoparkov v geoparku Novohrad-Nógrád bol veľmi rozmanitý. Počas organizovanej turistiky, horskej

25. mája 2011 si žiaci prvého stupňa základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským vo Filakove merali svoje vedomosti v interaktívnom kvíze, ale aj svoju šikovnosť v rôznych súťažiach na jednotlivých tematických stanovištiach

23. mája 2011 sa uskutočnila interaktívna prednáška a didaktické hry pod názvom Praveké svety bez hraníc pre deti materských škôl vo Filakove.

Deti si pozreli prezentácie s výkladom a zúčastnili sa organizovaných náučných hier zameraných na geologické lokality a kultúrnohistorické pamiatky Novohrad-Nógrád geoparku. Hravou formou sa učili spoznávať zvieratá žijúce na území geoparku

26. máj 2011 bol venovaný žiakom druhého stupňa ZŠ. Po napínavej prednáške geológa Novohrad-Nógrád geoparku mali možnosť ukázať svoje vedomosti pri vypracovaní pripravených testov. Potom sa zúčastnili veľkolepej vulkanickej show v Chránenom území Paleontologická lokalita Ipolytarnóci Ósmaradványok TT

cykloturistiky a environmentálnych vedomostných súťaží sa účastníci stali svedkami pravekých sopečných katastrof, odhalili stopy niekdajších morí, navštívili stredoveké hrady a vyskúšali svoju vytrvalosť na horských bicykloch a v cezpoľnom behu na Karanč.

Zúčastnili sa túry po trase NKP hrad Šomoška – Náhorná plošina Medveš – hrad Salgó – čadičové bralo Boszorkánykő, na Náhornú plošinu Medves, súčasne v meste Salgótarján túry na Kalváriu a po trase Hajnáčka – NPR Ragáč.

Medzinárodná konferencia

V rámci podujatia sa uskutočnila aj medzinárodná konferencia ako súčasť stretnutia družobných miest a odborníkov v oblasti turizmu v Salgótarjáne, beseda s predstaviteľmi geoparku o aktuálnych problémoch v oblasti turizmu, manažmentu, ochrany prírody a doplnkových služieb cestovného ruchu.

Séria podujatí poskytla príležitosť deťom aj dospelým uvedomiť si pocit hrdosti a spolupatričnosti ku krajine, v ktorej žijú, a pod vedením odborných sprievodcov možnosť spoznať jedinečné poklady Novohrad-Nógrád geoparku, ktorý pod patronátom UNESCO predstavuje jeden z hlavných rozvojových programov regiónu.

Text a fotografie: Z. p. o. Geopark Novohrad-Nógrád

Spájame sily pre slovenský vidiek

Sila slovenského vidieka spočíva je v jeho rôznorodosti, jedinečnosti, ľudskom potenciáli, stabilite a odolnosti. Slovenský vidiek je nositeľom národných tradícií, priestorom, v ktorom sa na základe odlišností a miestnych špecifik vznikajúcich dlhoročným vývojom, vytvorili znaky, podľa ktorých môžeme odlišiť naše regióny. Regióny, ktoré majú svoju identitu. Aj napriek tomu je vidiecky priestor voči mestským sídlam často krát spájaný so zaostalosťou či spiatočníctvom.

Existenčné problémy vidieka

Mali by sme si uvedomiť, že naše obce v súčasnosti zápasia s mnohými problémami, ktoré sa dajú nazvať existenčné. Vzhľadom na náročné životné podmienky dochádza k vysídľovaniu produktívneho obyvateľstva z vidieka do miest. Rozhodujúcim faktorom je podstatné zníženie miestnych a dopravne dostupných pracovných príležitostí. Vidiek neustále zápasia s nedokonalou transformáciou hospodárstva, kompetenciami samospráv, nevybudovanou technickou a finančnou infraštruktúrou.

Výrazným problémom súvisiacim s opúšťaním vidieka je aj samotné opúšťanie krajiny, znižovanie stavu obhospodarovateľných plôch a ich pustnutie. Pustnutie nášho dedičstva. Zmeny spôsobené týmito javmi môžeme v súčasnej dobe pozorovať na celom území Slovenska. Naša krajina nám vytvára základný životný priestor, v ktorom si uplatňujeme svoje požiadavky. Európsky dohovor o krajine definuje krajinu ako základ európskej identity, základ európskeho dedičstva. Krajina, hlavne starostlivosť o ňu, je úzko spojená so životom na vidieku. V okolitých krajinách môžeme vidieť, že vidiecky priestor má vysoký potenciál a môže byť nositeľom udržateľnej a modernej vidieckej spoločnosti na báze využívania inovatívnych postupov a uchovávaní tradícií. Aj naše dediny majú veľký pôdohospodársky potenciál, potenciál pre rozvoj miestnych a tradičných hodnôt a cestovného ruchu, pre tvorbu regionálnych produktov, služieb, remesiel a využívanie obnoviteľných zdrojov. Dôležitá je aj kvalita vidieckeho životného prostredia, na ktorú sa musíme sústrediť, ako aj posilňovanie pozícií prvovýrobcov a spracovateľov na vidieckom trhu.

Obnova vidieka

Zvyšovanie kvality života na vidieku, obnova vidieka a jeho rozvoj nie je na samospráve, jednotlivcoch, podnikateľoch, aktivistoch, záujmových skupinách. Tkvie v spoločnom úsilí všetkých týchto partnerov, na ich spolupráci a koordinácii vlastných cieľov. Na ceste za kvalitou vidieka

musíme identifikovať všetkých silných partnerov, ktorí pôsobia na vidieku, pracujú pre vidiek a vidiek je ich oblasťou záujmu. Pre vidiek je najdôležitejšia spolupráca aktérov, ktorí spoločne vytvoria projekty a programy s jediným cieľom, a tým je podpora slovenského vidieka. Najznámejším národným programom, ktorý podporuje slovenský vidiek, je Program obnovy dediny (POD), ktorý na Slovensku úspešne funguje už od 90. rokov.

Foto: Fotoarchív SAŽP

Ocenenie v súťaži o Európsku cenu obnovy dediny preberá za Dobrú Nívu vtedajšia starostka Marta Sýkorová a Branislav Krajč. Cenu odovzdávali (zľava): predseda krajskej vlády Dolného Rakúska a čestný predseda Európskeho pracovného spoločenstva pre rozvoj vidieka a obnovu dediny (ARGE) Erwin Pröll, krajský námestník Južného Tirolska, Charles Konnen, predseda medzinárodnej jury Charles Konnen a riaditeľka ARGE Theres Friewald - Hofbauer. Slávnosť sa uskutočnila v Sand in Taufers (Taliansko) na jeseň roku 2010

Dedina roka 2009 - obec Dobrá Níva, pohľad na obec

Cieľom Programu obnovy dediny je vytvoriť ekonomické, organizačné a odborné predpoklady podpory vidieckych komunit k tomu, aby sa vlastnými silami snažili o harmonický rozvoj zdravého životného prostredia, zachovávanie prírodných a kultúrnych hodnôt vidieckej krajiny a rozvoj environmentálne vhodných hospodárskych aktivít, s dôrazom na identitu a špecifiká tohto prostredia. Nositeľom POD na Slovensku je Ministerstvo životného prostredia SR. Organizáciou a odbornou garanciou POD na Slovensku bola poverená Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP), ktorá poskytuje obciam poradenstvo, spracúva metodické podklady, zabezpečuje monitoring dotácií, propagáciu, osvetu, vzdelávanie, medzinárodnú spoluprácu. Súčasťou tohto komplexného programu je aj finančný mechanizmus, ktorý vo forme dotácií každoročne priamo podporuje rozvoj, obnovu a zlepšovanie kvality životného prostredia v slovenských obciach.

Súťaž Dedina roka

Neoddeliteľnou časťou samotnej filozofie programu je aj prezentácia dosiahnutých výsledkov obcí, ich konkurencioschopnosti, výnimočnosti a schopnosti prinášať inovatívne spôsoby riešenia v procese starostlivosti a svoje prostredie. V roku 1990 Európske pracovné spoločenstvo pre rozvoj vidieka a obnovu dediny (ARGE) zorganizovalo prvý ročník súťaže

Foto: Fotoarchív SAŽP

Foto: Fotoarchív SAŽP

Foto: Fotoarchív SAŽP

Prezentácia obce Dobrá Niva, počas hodnotenia

Dedina roka 2007 – obec Liptovská Teplička

o Európsku cenu obnovy dediny. Národnou formou tejto súťaže je súťaž Dedina roka, ktorá sa na Slovensku konala prvý raz v roku 2001.

Cieľom súťaže je preveriť úspešnosť fungovania Programu obnovy dediny na Slovensku, povzbudiť obyvateľov k aktívnej účasti na rozvoji svojho domova, zdôrazniť tradície a rozmanitosť kultúry a krajiny vidieckych regiónov, priblížiť snahy obnovy slovenských dedín európskej úrovni a upevniť postavenie vidieka v politike a spoločnosti. Hlavnou myšlienkou je zachovanie tváre a duše dediny. Od roku 2001 sme do európskej súťaže nominovali už päť národných víťazov súťaže Dedina roka, ktorí nás úspešne reprezentovali. V roku 2002 to bola obec Soblahov z okresu Trenčín, v roku 2004 Hrušov z okresu Veľký Krtíš, v roku 2006 Vlachovo z okresu Rožňava, v roku 2008 Liptovská Teplička z okresu Poprad a v roku 2010 Dobrá Niva z okresu Zvolen, ktorá zvíťazila v Dedine roka 2009.

Tento rok sa koná už šiesty ročník súťaže Dedina roka 2011. Vyhlasovateľmi súťaže sú Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, Slovenská agentúra

životného prostredia, ktorá je aj organizátorom súťaže, Spolok pre obnovu dediny a Združenie miest a obcí Slovenska. Generálnym partnerom a spoluorganizátorom súťaže je COOP Jednota Slovensko, spotrebné družstvo.

Súťaže Dedina roka sa môže zúčastniť každá obec Slovenskej republiky bez štatútu mesta, ktorá dokáže prezentovať vynikajúce a príkladné aktivity, iniciatívy uskutočnené v procese obnovy dediny a v zmysle trvalo udržateľného rozvoja vidieka. Súťažiaci obce musia prezentovať komplexne vykonávaný rozsah obnovy dediny v hodnotených oblastiach, pričom ciele by nemali byť plnené iba obecným úradom ale aj ďalšími partnermi (občania, organizácie, podnikatelia, mikroregionálne a verejno-súkromné partnerstvá). Na dosiahnutie cieľov vo vybraných oblastiach musia mať obce k dispozícii koncepčné dokumenty vypracované na princípe udržateľného rozvoja a charakterizované víziou, fantáziou a odvahou, musia dosahovať ciele dlhodobou úspešnými metódami a stratégiami, ako sú zvýšené vlastné iniciatívy a účasť obyvateľstva, dialóg politikov, expertov a vlastníkov s obyvateľmi, zvláštny dôraz je kladený na kooperácie v susedskom a komunálnom partnerstve.

Víťazná obec v európskej súťaži

Víťazná obec získa titul Dedina roka 2011 a právo reprezentovať Slovenskú republiku v európskej súťaži o Európsku cenu obnovy dediny 2012. Okrem titulu Dedina roka sa v súťaži udeľujú ocenenia v kategóriách Dedina ako hospodár, Dedina ako maľovaná, Dedina ako klenotnica, Dedina ako pospolitosť, Dedina ako partner, Dedina ako hosťiteľ, Dedina ako záhrada, ako aj ďalšie mimoriadne ocenenia. Všetky ocenené obce získajú vecné a finančné odmeny.

Tohtoročné motto európskej súťaže je *Budúcnosti na stole*. Je to slogan, ktorý symbolizuje aj poslanie našich obcí, byť súčasťou budúcnosti Európy. Verím, že aj tento ročník súťaže bude taký úspešný ako minulé, a spoločne nájdeme víťaza, ktorý bude odovzdávať myšlienky rozvoja vidieka a obnovy dediny na Slovensku a bude nás úspešne reprezentovať na európskej úrovni.

Podrobné informácie o súťaži, ako aj pravidlá a termíny nájdete na oficiálnej stránke Programu obnovy dediny a Súťaže dedina roka www.obnovadediny.sk. Súčasťou súťaže bude aj internetové hlasovanie o „naj“ obec na stránkach www.e-obce.sk.

Ing. Martin Lakanda
riaditeľ Centra tvorby krajiny, environmentálnej výchovy a vzdelávania
SAŽP a manažér súťaže

Dedina roka 2009 – obec Dobrá Niva

Foto: Fotoarchív SAŽP

Sú naše zdroje udržateľné?

„Súčasná riadenie využívania zdrojov si vyžaduje vnímať výzvy na trvalú udržateľnosť a osvojenie poznatkov na jej realizáciu. Svet aj Slovensko sa nachádzajú pred veľkou transformáciou. Formuje sa nová kultúra podnikania, v ktorej sa ekonomický rast, prosperita podniku a environmentálna kvalita chápu ako spojitý nádob. Ak sa podniky neadaptujú na nové požiadavky trvalej udržateľnosti, čaká ich odchod z podnikateľskej scény, prípadne i zánik.“

prof. RNDr. Koloman Ivanička, DrSc.

Foto: Juraj Kostúrik

Pozoruhodné je, že za definovanie a riešenie spôsobu ochrany a využívania zdrojov bola v r. 2009 udelená Nobelova cena za ekonomiku prof. Elinor Ostromovej z Indiana University v Bloomington v štáte Indiana. Mottom jej práce bola skúsenosť, že ekonómia je veľmi komplexnou vedou, a preto pestrosť jej foriem sa najlepšie študuje interdisciplinárne a intermetodologicky. Vo svojej praxi venovala veľkú pozornosť inštitucionálizácii riadenia spoločných zdrojov.

Úloha Slovenska

Preferencia trhu je tiež podstatná, ale pre zabezpečenie trvalej udržateľnosti nepostačuje. Novou alternatívou vývoja Európy, sveta a prirodzene aj Slovenska je sociálne ekologická trhová ekonomika.

Ťažiskom monografie je úloha Slovenska vyrovnáť sa s problémom ochrany svojich obnoviteľných i neobnoviteľných prírodných a ľudských zdrojov tak, aby krajina nepodľahla pri využívaní zdrojov tlaku finančného kapitálu. Nájdenie nástrojov a zdrojov riešenia bude podstatné pre jeho budúcnosť. Udržateľná spoločnosť rešpektuje udržanie života, ochranu samoregulačných, prirodzene

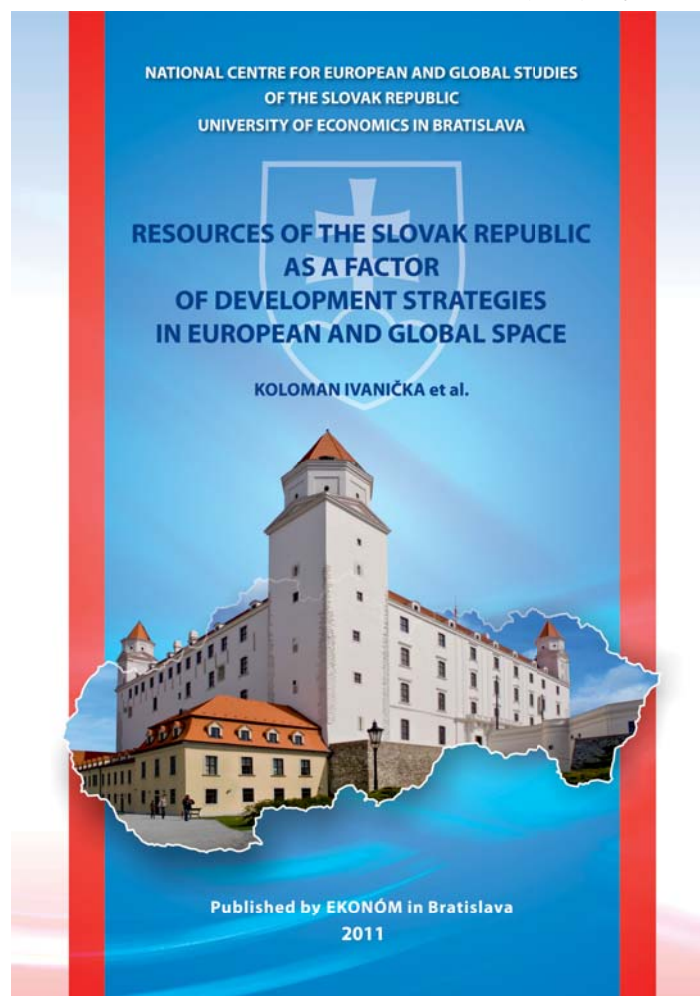
Za krátke obdobie svojej existencie (od r. 2009) Národné centrum európskych a globálnych štúdií SR pri Ekonomickej univerzite v Bratislave (ďalej len NCEGŠ) vydalo už svoju štvrtú tematickú monografiu, zahrnutú do programu tvorby modelu trvalej udržateľnosti Európy a sveta – tentokrát venovanú zdrojom Slovenskej republiky. Zdroje sú jedným z kľúčových činiteľov, ktorým sa meria tak bohatstvo štátu, ako aj jeho smerovania do budúcnosti. Vzhľadom na ich limity treba ustrážiť starostlivé nakladanie s nimi a zabezpečiť ich stálu ochranu. Presnejšie povedané: ich osvojenie a následné využitie treba smerovať jednoznačne k ich trvalej udržateľnosti.

Ekosystémy nie sú v stave obnovovať pôvodné, alebo následne utvárané zdrojové cykly. Prácu, v rámci ktorej sa zdarma realizuje autoregulácia biosféry, antroposféry i nekrosféry, musí spoločnosť preberať za vysoké náklady, alebo znášať veľké škody a straty. Veda sa usiluje preniknúť do podstaty problému a nájsť cestu k náprave. Zaujímavé bolo inštalovanie novej vedy – sozológie, zameranej na ochranu životných zdrojov. Nová veda získala podporu OSN, FAO, UNESCO, ale aj lekárskeho, geovied, prírodných vied, humanitných, etických, teologických aj ekonomických vied.

Riadenie zdrojov spoločného vlastníctva

Monografia osobitne upozorňuje na potrebu riadenia zdrojov spoločného vlastníctva (Common – Pool Resources), t. j. zdrojov, ktoré sú dosiahnuteľné a dostupné všetkým občanom ako ich prirodzeným užívateľom. Patria sem prírodné, ľudské, hmotné a duchovné zdroje (napr. čistý vzduch, pitná voda, voľné dary lesa, zmysel pre inovačnú obnovu, podnikateľský duch národa, etická úroveň spoločnosti, osvojené hodnotové systémy); tieto zdroje potrebujú nielen ochranu, ale aj kontrolovateľné normy ich využívania. Obyčajne sa riadia zvykovým právom, často sú riadené samosprávnymi orgánmi. Riadenie zdrojov si vyžaduje pochopiť nové výzvy, ale aj osvojovanie si nových poznatkov. Princíp ochrany života a udržateľnosť zdrojov sa stávajú nadradenou kategóriou. Ekonomické inštitúcie musia prijať svoj podiel zodpovednosti za ich bezporuchové fungovanie ako integrálnej súčasť ekosystémov.

Elastickosť riadenia spoluužívateľnosti zdrojov býva účinnejšia ako len riadenie „zhora“ samotným štátom alebo privátnymi inštitúciami a trhom.

sa obnovujúcich celostných mechanizmov našej planéty Zem i dodržiavanie hranice udržateľnosti čerpania zdrojov. Poskytuje občanom právo a možnosti starostlivosti o svoje zdroje a systémovo zabezpečuje prostriedky na udržiavanie svojich životných potrieb.

Udržateľnosť nemôže byť a nie je vecou, resp. určujúcim smerom jedného rezortu (životného prostredia). Tento smer musí byť chápaný prierezovo – výsostne sa však dotýka celého hospodárstva krajiny, zamestnanosti, smeru sociálneho rozvoja (spôsobu života a životnej úrovne obyvateľstva) a koncepcie využitia zdrojov, finančných zdrojov nevynímajúc. Len vzájomnou symbiózou týchto a ďalších činiteľov sú predpoklady dosiahnutia udržateľného pocitu šťastia a spokojnosti.

Rio+20

V máji 2012 sa v brazílskom Riu de Janeiro bude konať mimoriadne významný svetový summit OSN o udržateľnom rozvoji – Rio + 20. Táto konferencia má pripraviť aj novú architektúru trvalej udržateľnosti sveta, do tvorby ktorej by sa mala účinne za-

pojiť aj Slovenská republika. Má ukázať, že sociálno-ekonomický rozvoj a životné prostredie tvoria jeden objekt riadenia. Konferencia sa bude tiež orientovať na inštitucionálne opatrenia pre budúce smerovanie ľudských aktivít a má prijať účinné opatrenia pre trvalo udržateľný rozvoj sveta. Pôjde o novú kultúru, nový model organizácie spoločnosti, obcí, miest, regiónov, štátov i sveta.

Slovensko stojí tiež pred problémom ochrany svojich obnoviteľných a neobnoviteľných prírodných zdrojov, ako aj ľudských zdrojov. Aj Slovensko sa dostáva pod tlak potreby peňazi a finančného kapitálu pre výstavbu infraštruktúry, vzdelávací systém, zdravotný systém, urbanizačný proces, zavádzanie inovácie, ochranu a uzdravenie ekosystémov. Nájdenie nástrojov a zdrojov riešenia bude podstatné pre jeho budúcnosť.

Novovydaná monografia NCEGŠ – Ivanička, Koloman et al: *Resources of The Slovak Republic as a factor of development strategies in European and global space (Zdroje Slovenskej republiky ako činitele rozvojových stratégií v európskom a globálnom priestore*. Vydavateľstvo EKONÓM v Bratislave, 2011, s. 664, ISBN 978-80-225-3204-4, počíta sa aj so skrátenou verziou) je napísaná v angličtine s rozšíreným resumé príspevkov v slovenčine (ťažiskové príspevky sú uvádzané celé aj v slovenskom jazyku); má oprávnenú ambíciu byť jedným z príspevkov Slovenskej republiky k riešeniu základných cieľov budúročného Summitu Zeme. Má byť slovenským príspevkom k tvorbe modelu a plánu trvalo udržateľného sveta i nájdenia ucelenej perspektívy budúcnosti a nevyhnutného *génia loci* na všetkých úrovniach rozvoja vlastného územia.

Dielo širokého autorského kolektívu

Monografia je dielom širokého autorského kolektívu, ktorý predkladá 27 hodnotných príspevkov. Dokumentuje široko rozvinutú autorskú sociálnu sieť NCEGŠ zostavenú z

domácich a zahraničných autorov. Príspevky možno rozdeliť do týchto tematických, vzájomne súvisiacich klastrov:

1. *Zdroje v trvalo udržateľnom modeli sveta a Slovenska*: okrem ťažiskových príspevkov K. Ivaničku (Zdroje v trvalo udržateľnom modeli sveta a Slovenska; Génus loci, Génus Európy, Génus sveta ako faktory inovácie a adaptácie kompletného rozvoja a trvalej udržateľnosti) zaradujeme sem príspevky, ktoré analyzujú ľudské, materiálne, nehmotné či duchovné zdroje Slovenskej republiky – Ľudské zdroje (B. Vaňo, D. Jurčová, B. Šprocha); Lesy ako kľúčový zdroj rozvoja Slovenska a jeho regiónov (I. Hajduchová); Voda ako kľúčový zdroj prosperity a rozvoja Slovenska (J. Gajdová); Ovzdušie a jeho autoregulačná funkcia v systéme prostredia, zdravia obyvateľstva a ekonomického rozvoja (R. Jonáš); Pôda – unikátny a multifunkčný zdroj (J. Sobocká); Geologické zdroje v rastovom modeli Slovenska (P. Baláž); Inovácie: najdôležitejší zdroj konkurenčnej schopnosti – podnikateľský priestor (J. Borovský); Výskumná infraštruktúra ako rastový zdroj SR (S. Matúšová,

P. Magdolen); Regionálna identita: udržateľný zdroj a stimulátor ekonomického rozvoja územia s osobitným zreteľom na cestovný ruch (J. Silvan); Zahraničné inštitúcie a zahraniční investori ako činiteľ a stimulátor sociálno-ekonomického rozvoja (K. Drieniková); Finančná infraštruktúra ako rastový zdroj vyspelého štátu (J. Kotlebová); Regióny ako strategický činiteľ dynamiky a rastu (M. Buček, Š. Reháč, A. Ivaničková); Etika a ekonomika v kontexte duchovných zdrojov (P. Ivanová).

2. *Európsky kontext trvalo udržateľného rozvoja* – problematiku analyzuje podpredseda Európskej akadémie vied a umenia v Salzburgu, Rakúsko, prof. E. Hoedl.

3. *Kľúčové rozvojové činitele* – Inovácia a poznatkový manažment (J. Košturiak); Vzdelávací systém – strategický činiteľ rozvoja (L. Bagalová); Medzinárodný kontext vzdelávacieho systému Slovenska (J. Gašpariková); Národná kultúra ako

Foto: Juraj Kostúrik

Foto: Juraj Kostúrik

ežonančný priestor (V. Šabík); Etické modely – hnací mechanizmus a usmerňovateľ rozvoja (P. Fobel); Zastavané prostredie, vybavenosť, infraštruktúra v urbanistickom a rurálnom rozvoji SR (L. Vitková); Historické danosti ako strategický činiteľ rozvoja (V. Timura); Komoditný trh stimulátor rozvoja (B. Chovancová).

4. *Slovensko a svet* – Implikácie globálnej krízy na budúci rozvoj (P. Staněk); Svetové ekonomické trendy a ich vplyv na formovanie priemyselnej politiky Slovenska (O. Barič); Komparácia výkonnosti hospodárstva a životnej úrovne SR v rokoch 2005 – 2010 v kontexte Európskej únie (M. Sedlák).

Vydanie tejto publikácie je počínom, ktorým dostáva odborná a laická verejnosť na Slovensku materiál, ktorý ju priamo zapája do ťažiskového európskeho a svetového trendu smerujúceho k trvalo udržateľnému rozvoju, zatiaľ jedinej alternatíve nielen prežitia ľudstva, ale aj jeho žiadaných kvalitatívnych ukazovateľov.

(Poz. red.: Autorom všetkých použitých citátov je prof. RNDr. Koloman Ivanička, DrSc.)

doc. RNDr. Ladislav Koval, CSc.

Manažmentový model pre záchranu travinných biotopov

Suché a dealpínske travinno-bylinné spoločenstvá s najväčšou druhovou diverzitou

norway grants eea grants
Islandic EEA Grants Norway

Suché a dealpínske travinno-bylinné spoločenstvá charakterizuje prítomnosť tzv. xerothermných druhov, teda druhov suchých (xero =

sucho) a teplých (therm = teplo) stanovišť. Tieto druhy dokážu prežiť aj dlhšie obdobia sucha vďaka vhodným adaptáciám ako bohatý koreňový systém, znížený pomer povrchu a objemu rastlinných orgánov, hrubé listy, voskovitá ochranná povrchová vrstva, husté ochlpenie, ružicovité a kríčkovité rastové formy a pod. Patria sem aj viaceré horské dealpínske druhy, ktoré frekventovane obývajú nižšie položené skaly a sutiny suchých a teplých oblastí. Do biotopu zaraďujeme panónske xerothermné travinno-bylinné spoločenstvá zväzu *Bromo pannonicum-Festucion pallentis* a dealpínske ostrevkové spoločenstvá zväzu *Diantho lumnitzeri-Seslerion*. Prvé z nich osídľujú najmä exponované skalnaté stanovišťa, škrapové polia a svahy s plytkou skeletnatou pôdou na dolomitoch a vápencoch. Táto vegetácia je viazaná na teplé a výhrevné expozície. Vyskytuje sa v teplých regiónoch, kde je nízky ročný úhrn zrážok a pravidelné obdobia letného sucha. Dealpínske ostrevkové spoločenstvá osídľujú chladnejšie a vlhšie polohy teplých karpatských predhorí. Vtážia sa na severné expozície, resp. inverzné polohy úzkych údolí a majú väčšinou reliktný charakter. Geologické podložie je tvorené vždy dolomitmi a vápencami, pôdy sú plytké až mierne hlboké, s vysokým obsahom humusu.

Vegetácia biotopu

Kalcifilné xerothermné travinno-bylinné spoločenstvá sú biotopom veľkého počtu ohrozených rastlinných druhov (viaceré z nich patria zároveň medzi endemické taxóny), napr. zvonček tvrdoplodý (*Campanula xylocarpa*), klinček včasný *Lumnitzerov* (*Dianthus praecox* subsp. *lumnitzeri*), klinček včasný nepravý (*D. praecox* subsp. *pseudopraecox*), chudôbka drsnoplodá Klášterského

(*Draba lasiocarpa* subsp. *klasterskyi*), včelník rakúsky (*Dracocephalum austriacum*), feruľa Sadlerova (*Ferula sadleriana*), rumenica turnianska (*Onosma tornensis* – druh európskeho významu), rumenica Visianiho (*Onosma visianii*), poniklek prostredný (*Pulsatilla subslavica* – druh európskeho významu), rôzne druhy kavyľov (rod *Stipa*). Väčšina z nich predstavuje xerothermofilné stenotopné organizmy adaptované na chudobné, suché a teplé stanovišťa, dobre znášajúce stres z nedostatku vlahy a živín, avšak s obmedzenou konkurenčnou schopnosťou. Pri zmene nutričných pomerov substrátu a zatienení sú tieto druhy vytlačané konkurenčne zdatnejšími mezofilnými druhmi, vysokými trávami alebo drevinami. Niektoré zo vzácných druhov sa na našom území vyskytujú na hranici svojho celkového areálu, prípadne ich rozšírenie má reliktný charakter (je pozostatkom pôvodne rozsiahlejšieho rozšírenia na stanovištiach s vhodnými mikrotopografickými a mikroklimatickými podmienkami).

Živočíchy

Xerothermné spoločenstvá sú biotopom vysokého počtu ohrozených druhov bezstavovcov, predovšetkým motýľov, ale aj chrobákov, pavúkov, mäkkýšov a ďalších. Za typického predstaviteľa spoločenstiev motýľov suchých a dealpínskych travinno-bylinných spoločenstiev možno považovať modráčika čierneho (*Maculinea arion*). V podmienkach strednej Európy druh preferuje slnečné, mierne spásané stráne s južnou expozíciou, s veľkou pokrývnosťou trsov dúšky včasnej (*Thymus praecox*) a s nízkym nezapojeným bylinným porastom. Okrem už spomínanej *Thymus praecox* sú živnou rastlinou húseníc ďalšie druhy *Thymus* spp. a vzácné tiež *Origanum vulgare*. Svojím vývinom je viazaný na kolónie mravcov druhu *Myrmica sabuleti*, v kolóniách ktorých húsenice modráčika dokončujú svoj vývin, pričom sa živia (predujú) larvami mravcov. Druhu najlepšie vyhovuje extenzívna pastva zmiešaných stád dobytka, oviec a kôz (max. 2 – 3 dobytčie jednotky na hektár, s výraznou prevahou oviec).

Počas sezóny je vhodné preferovať kratšiu dobu pastvy, resp. krátkodobé prepásanie.

Jasoň červenooký (*Parnassius apollo*) sa vyskytuje iba na teplých a výhrevných stanovištiach s výskytom živných rastlín jeho húseníc. Tými sú predovšetkým rozchodník biely (*Sedum album*) a rozchodníkovec najväčší (*Hylotelephium maximum*). Najoptimálnejšie podmienky nachádza na južne orientovaných svahoch pohorí s prevažne vápencovým podkladom, s otvorenými nezalesnenými plochami, výskytom nezalesnených sutí a brál s príslušnými kvetnatými porastmi, ktoré využívajú imága ako potravnú bázu. V minulosti sa vyskytoval na Slovensku takmer v každom pohorí s výnimkou najvýchodnejšej časti krajiny a patril k pomerne bežným druhom. Jeho areál sa však za posledných 50 rokov zmenšil o viac ako polovicu, populačná hustota sa na väčšine lokalít výrazne znížila a na viacerých lokalitách sa nachádza na hranici vyhynutia. Je takmer isté, že jeho ústup spôsobila zmena hospodárenia, najmä zanechanie (obmedzenie) pastvy, zalesňovanie,

Druhovo bohaté xerothermné travinno-bylinné porasty v podhorí Nizkych Tatier pri Slovenskej Lupči osídľujú vápencové kopčeky obklopené poľnohospodárskou krajinou

Foto: M. Janišová

spontánna sukcesia, prípadne intenzifikácia využívania travinno-bylinných porastov, na ktoré je viazaný. Ochrana a obnova jeho populácií si vyžaduje radikálnu obnovu nelesných stanovišť (odlesnenie) s nezapojenou bylinnou vegetáciou, vrátane narušenia pôdneho krytu a následné zavedenie pastvy kôz s ponechávaním nedopaskov.

Foto: H. Kalivoda

Modráčik čiernoškvrný (*Maculinea arion*) preferuje slnečné xeroterme stráne s veľkou pokrývnosťou trsov dúšky včasnej (*Thymus praecox*), ktorá je pre tento druh živnou rastlinou

Foto: M. Janišová

V spoločenstvách zväzu *Bromo pannonici-Festucion pallentis* často dominujú kavyle, na tomto obrázku z Tematínskych vrchov je to kavyl' drsnosteblový (*Stipa eriocalis*)

Foto: H. Kalivoda

Jasoň červenoooký (*Parnassius apollo*) sa vyskytuje iba na teplých a výhrevných stanovištiach s výskytom živných rastlín jeho húseníc

Medzi charakteristických zástupcov stavovcov patria napr. plazy jašterica múrová (*Podarcis muralis*), jašterica zelená (*Lacerta viridis*), jašterica obyčajná (*Lacerta agilis*), užovka hladká (*Coronella austriaca*), z vtákov napr. lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*). V súčasnosti veľmi vzácnym druhom viazaným hniezdením a potravne na tieto biotopy je skaliar pestrý (*Monticola saxatilis*).

Trendy

Suché a delpínske travinno-bylinné porasty predstavujú dôležitú súčasť tradičnej kultúrnej krajiny strednej Európy.

Od neolitického obdobia sa pôvodné maloplošné stanovišťa xerotermych druhov na skalách, plytkých pôdach a v ledoch rozširovali najmä v dôsledku ľudskej činnosti – pasenia, klčovania lesa, vypalovania a vykážania, čím sa zvýšila nielen rozloha, ale aj rozmanitosť a druhové bohatstvo xerotermych biotopov, takže ich v súčasnosti radíme medzi biotopy s najvyššou druhovou diverzitou. Podľa viacerých autorov, k najväčšiemu rozvoju xerotermych travinno-bylinných spoločenstiev došlo v období medzi 15. a 20. storočím, a to najmä po zániku trojpoľného hospodárenia a vzniku tzv. putovného pasienkárstva, pri ktorom sa počas roka striedavo pásali poľnohospodársky rôzne využívané stanovišťa a veľké stáda sa pohybovali v okruhu viac ako 100 km (napr. zimná pastva v teplejších regiónoch nižších políh kombinovaná s letnou pastvou v horách). Oproti paseniu sa kosenie xerotermych biotopov začalo realizovať až oveľa neskôr, pravdepodobne v priebehu 19. storočia. K obohateniu druhového spektra týchto spoločenstiev prispela aj obyčaj vysiavať seno z týchto biotopov na úhory. 20. storočie však prinieslo so sebou mnohé negatívne trendy, ktoré pretrvávajú dodnes a predstavujú vážne ohrozenie xerotermych druhov a spoločenstiev. Najzávažnejšou hrozbou sú zmeny vo využívaní krajiny, či už ide o intenzifikáciu poľnohospodárstva, alebo opačný extrém v podobe absencie hospodárenia a následné zarastanie stanovišť drevinami. Zostávajúce územia sú väčšinou silne fragmentované a redukovaným populáciám jednotlivých druhov hrozí zánik či imbridná depresia aj v dôsledku prerušenia vzájomných ekologických väzieb medzi izolovanými populáciami.

Odporúčaný manažment

V súčasnosti sa ochrane a obnove xerotermych spoločenstiev venuje veľa pozornosti: výborné výsledky z dlhodobých experimentov sú k dispozícii najmä z Nemecka, Holandska a Švajčiarska. Keďže ochranný a obnovný manažment je náročný na financie a pracovné sily, hľadajú sa alternatívne manažmentové metódy, ktoré by svojimi účinkami imitovali tradičné postupy, ale ich aplikácia by bola finančne aj časovo menej náročná.

Hlavným cieľom manažmentových opatrení je zachovanie typického druhového zloženia a štruktúry porastov, ako aj zabezpečenie podmienok pre výskyt vzácných xerotermych druhov rastlín a živočíchov. Vhodné hospodárenie spočíva v pravidelnom mechanickom odstraňovaní náletových drevín a nežiaducich expanzívnych druhov, ako aj v občasnom prepásaní kozami alebo zmiešanými stádami. Dôležitým predpokladom na vytvorenie vhodných podmienok pre zachovanie vzácných druhov je dostatočná veľkosť biotopov a ich vzájomná prepojenosť. Obnovný manažment je náročný, vyžaduje výsev semien cieľových druhov z druhovo bohatých lúk, prípravu stanovišťa a jeho stále udržiavanie extenzívnym pasením a čistením od náletov. Za istých okolností je možné na obnovu degradovaných biotopov použiť vypalovanie a niektoré disturbančné metódy, ktoré narúšajú zapojený porast, čo je dôležité pre klíčenie semien.

Komplexne spracovaný manažmentový model nájdete na webovej stránke: www.daphne.sk/mm/manazmentove-modely

Mgr. Monika Janišová, PhD., Mgr. Milan Janák

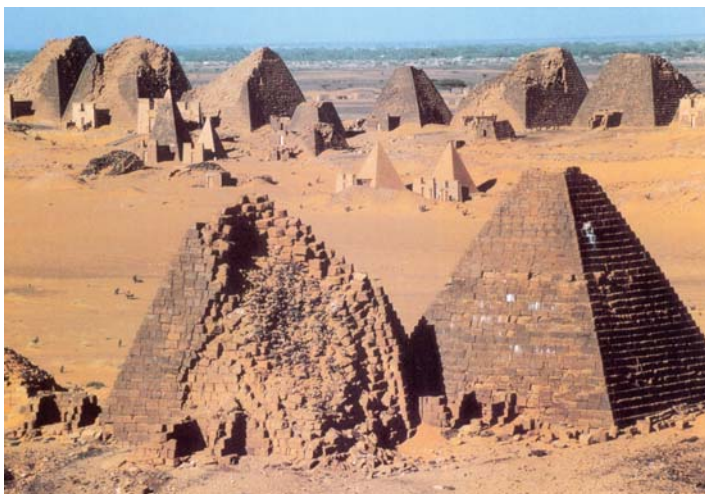
Foto: M. Janišová

Rumex visianii (Onosma visianii) na lokalite v Tematínskych vrchoch

Historické základy environmentalizmu a environmentálneho práva (XLIII.)

„Každý kráľ Horného Egypta a Dolného Egypta je bohom, podľa pokynov ktorého ľudia žijú.“

(nápis v Rechmireho hrobe, cuteja počas vlády Thutmossa III.)

Nekropola v Meroe v Sudáne

Pyramídy a ďalšie egyptské stavby mali a dodnes majú veľký význam pre rozvoj architektúry a urbanizmu, a tým aj pre následné zmeny životného prostredia (obdobne ako sumerské koleso, z ktorého vzišlo ozubené koleso alebo iné výdobytky civilizácií Mezopotámie a Egypta, ktoré zmenili svet). Osobitne pyramídy v Gize, patriace k 7 divom sveta a svetovému dedičstvu, sú však prejavom harmónie a „božskej“ kreativity, ktorá nielen inšpirovala k analogickým a iným stavbám, ale môže viesť aj k pochopeniu zásad a prejavov environmentalizmu. Ved' nejde len o to, že pyramídy a podobné kamenné alebo hlinené stavby začali stavať na celom svete. Viaceré sa dodnes sa nachádzajú napríklad v Sudáne, kde cca 180 kamenných pyramíd, prevažne v ohradených dvoroch v Napate (pohrebiská Kurru a Nuri) a Meroe o strane 8 - 14 m, dosahuje výšku 10 - 30 m a strmý sklon 65° - 70°. Prvú z nich so sklom 68° dal postaviť zakladateľ 25. egyptsko-núbijkej dynastie kušitský kráľ Pianchi/Piankhi z Napaty v nekropole svojho otca v Kurru. Severovýchodne od nej objavil G. Reisner aj hrobky 24 koní a 2 psov. Obdobne postupovali asi v rokoch 750 - 712 prnl. jeho traja nasledovníci Kašta, Šabaka a Tenutamon

V etruskej nekropole Banditaccia v Taliansku

a 14 kráľovien. Tradíciu porušil faraón Taharqa/Taharka, ktorý svoju pyramídu (51,75 m²) so 40 - 50 podzemnými miestnosťami a pohrebnou komorou so vstupnou chodbou mimo pyramídy dal postaviť v Nuri, na opačnom ľavom brehu Nílu, v nadväznosti na nekropolu v Kurru. V Nuri identifikovali 75 kráľovských pyramíd, z toho 22 patriacich napadským a merojským kráľom a 53 kráľovňám, z ktorých najväčšou a najstaršou je Taharkova pyramída asi z roku 664 prnl. a najmladšou Nastasenova pyramída z roku 308 prnl. Pieskovcové pyramídy (10 - 30 m vysoké) v Meroe medzi 5. - 6. níljským

Foto: archív autora

kataraktom pochádzajú z obdobia 308 prnl. - 350 n. l. V Kerme, hlavnom meste núbijkej ríše Kuš, najskôr od 2. tisícročia prnl. budovali veľké kruhové mohyly o priemere až 87 m. Niekoľko kruhových hrobiek sa nachádza aj v Kurru.

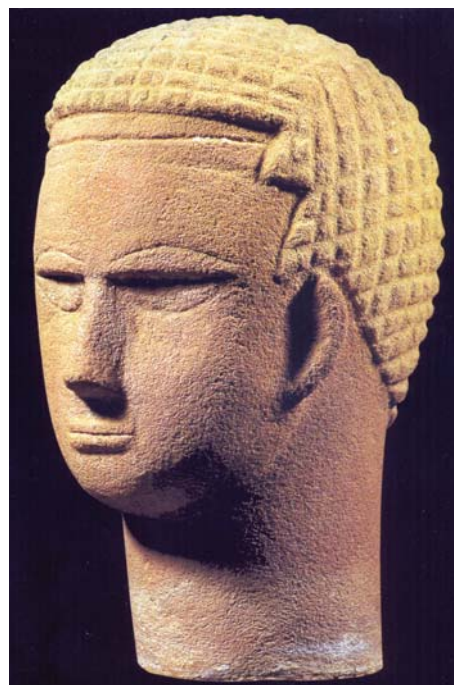
Ihlanovité pyramídy v Európe objavili najmä v Grécku, Taliansku a v južnom Francúzsku pri Falicone. Medzi grécke pyramídy patrí 16 ligúrskych pyramíd na severozápadnom Peloponéze pri dedine Ligourion (Epidauros) na úpätí vrchu Arachnaeum (postavené okolo roku 2100 prnl. so stranou základne 12 - 14 m) a pri dedine Dalamanara; ďalej pyramídy v Amfione (Thebes), Kampsiae (Nový Epidauros), Sikion (Argos), Viglafiion pod horou Taygetus (Laconia), Heraklione a v Chanii na Kréte (výška 8,5 m, obvod 29 m). Za najstaršiu grécku pyramídu sa považuje pyramída v Hellenicone/Hellinikone v Argolise asi 40 km severovýchodne od Korintu (asi z roku 2720 prnl.). Staršie než grécke pyramídy sú asi 3 talianske pyramídy, objavené zo satelitných fotiek v roku 2003, vzdialené asi 40 km od Milana - dnes v Regionálnom parku Montevecchia della valle del Curone neďaleko lombardského najstaršieho neandertálskeho osídlenia asi z roku 62 000 prnl. Jedna z nich,

Foto: archív autora

nazvaná Cereda (strana základne 100 m, výška 50 m, sklon 43°), sa skladá z 9 stupňov. Pokrýva ju 0,5 až 0,75 m hlboký horizont pôdy a na jej vrchole dnes rastú stromy. Ďalšia dosahuje výšku 70 m, dĺžku strany základne 150 m a sklon 42°. Všetky tri vykazujú orientáciu k svetovým stranám a údajne, tak ako 3 pyramídy v Gize, k trojhviezdnu pásu súhvezdia Orion.

Od talianskych pyramíd odlišný vzhľad a asi aj funkciu majú mohylové štruktúry - veľké tumulusy v etruskej Populónii. Kruhový pôdorys miestami o priemere viac ako 30 m s násypom lemovaným kamenným prstencom/vencom (*circoli*) charakterizuje etruské mohyly aj v nekropolách iných etruských miest (dnes na území talianskeho Toskánska a Kampánie), napríklad v Chaire/Caere/Cerveteri/Cisra/Agylla (od 7. storočia prnl.) na plošine Banditaccia (nad 400 ha) a v Chiusi (Clusium). Etruská hrobka (napríklad Tomba Regolini-Galassi v Caere na nekropole Sorbo) sa skladá z mohylového násypu/príkrovu (*tomba*) o priemere 48 m, hrovej jamy obloženej kamennými platňami (*fossa* ako predchodkyňa komorového hrobu) o rozmeroch 7,30 x 1,30 m a prístupovej chodby do nej (*dromos*) o rozmeroch 9 x 1,58 m. V etruskej Vetulónii ide o Hrobku vodcu (Tomba del Duce) na vrchole kopca Poggio al Bello so súvislým kamenným vencom a Hrobku bojovníka (Tomba del Guerriero), v Palestrine o tomby Bernardini a Barberini, v Tarquinii (etruskom mestskom štáte Tarchuna severozápadne od Ríma s mohylami z 8. - 1. storočia prnl. v Monterozzi, z ktorých sa ešte do 20. storočia zachovalo vyše 200) najmä o Hrobku so

túry - veľké tumulusy v etruskej Populónii. Kruhový pôdorys miestami o priemere viac ako 30 m s násypom lemovaným kamenným prstencom/vencom (*circoli*) charakterizuje etruské mohyly aj v nekropolách iných etruských miest (dnes na území talianskeho Toskánska a Kampánie), napríklad v Chaire/Caere/Cerveteri/Cisra/Agylla (od 7. storočia prnl.) na plošine Banditaccia (nad 400 ha) a v Chiusi (Clusium). Etruská hrobka (napríklad Tomba Regolini-Galassi v Caere na nekropole Sorbo) sa skladá z mohylového násypu/príkrovu (*tomba*) o priemere 48 m, hrovej jamy obloženej kamennými platňami (*fossa* ako predchodkyňa komorového hrobu) o rozmeroch 7,30 x 1,30 m a prístupovej chodby do nej (*dromos*) o rozmeroch 9 x 1,58 m. V etruskej Vetulónii ide o Hrobku vodcu (Tomba del Duce) na vrchole kopca Poggio al Bello so súvislým kamenným vencom a Hrobku bojovníka (Tomba del Guerriero), v Palestrine o tomby Bernardini a Barberini, v Tarquinii (etruskom mestskom štáte Tarchuna severozápadne od Ríma s mohylami z 8. - 1. storočia prnl. v Monterozzi, z ktorých sa ešte do 20. storočia zachovalo vyše 200) najmä o Hrobku so

Busta z Meroe spred 2000 rokov

žonglérmi (Tomba dei Giocolieri), Hrobku leopardov (Tomba dei Leopardi), dvojkomorovú Hrobku lovu a rybolovu (Tomba della Caccia e pesca) a dvojkomorovú Hrobku podsvetia (Tomba dell'Orco). Južne od Magliana odkryli etruské hrobky Poggio Volpaio, Poggio Bacchino, le Ficaie, le Mollaoie, Fortullino, il Pisciole, la Piantatina. V etruskej Suane/Sovane, východne od Bolsenského jazera, tesali hrobky v 7. storočí prnl. do tufovej steny. V nekropole Crocefisso del Tufo Starého mesta Etruskov (*Urbs vetus*) Orvieti zo 6. - 4. storočia prnl. pred skalnými hrobmi postavili z kvádrov pospájaný súbor hrobiek tvoriaci ulice. Etruské sídla sú známe aj z Elby a zo španielskeho Katalánska (San Clemente de Tahull v Lériode, Corbera d'Ebre, Sant Pere). Kultúrami Mezopotámie, Egypta, Blízkeho východu a Malej Ázie inšpirované kultúry na Kréte, v Grécku a v Etrúrii vytvorili základy dnešného „západného civilizovaného sveta“

Foto: archív autora

Zikkurat Choghā Zanbil

a premien environmentu na Zemi. Tento v rámci konkvyty, kolonializmu a globalizácie úplne potlačil staré kultúry v Amerike, Afrike a v Austrálii do pozície atrakcií cestovného ruchu a vniesol dominujúce prvky až chaos do kultúr strednej až východnej Ázie a Pacifiku. Zvyšky starých kultúr na jednotlivých kontinentoch však svedčia o ich určitej predchádzajúcej globálnej ideovej i praktickej spätosti s modifikáciami/špecifikami podľa podmienok miestneho environmentu, prípadne izolovanosti v neskorších obdobiach. Z tohto rámca sa značne vyčleňujú vyše 4000 rokov staré pyramídy Monte Grande a San Isidno, objavené nedávno ako zvyšky kultúry Brakamoros v pralesoch Peru. Osobitnú pozornosť od októbra 2005 upútava tzv. **Dolina bosniackych pyramíd** 30 km severne od Sarajeva pri obci Visoko, objavená archeológom Semirom Osmanagičom. Podľa doterajších päťročných bádání tímu archeológov a zapálcencov objavili zatiaľ 6 pyramídálnych objektov, ktoré však predseda Združenia európskych archeológov, Anthony Harding, považuje za výtvory prírody (?). Ide o „pyramídy“ Slnka (Visočica 767 m n. m.), vysokú 220 m, Mesiaca (Plješeвица Hrašče 660 m), Draka (Bučki Gaj 550 m), Lásky (Četnica 833 m), Chrám matky zeme (Krstac 653 m) a Šiestu (Vrela 512 m). Niektorí archeológovia, ktorí objavili v prvej z nich aj tunel a viaceré artefakty, datujú ich vek na 12 000 až 26 000 rokov, čo vzbudzuje značnú nedôveru k týmto objavom u odbornej verejnosti. Ak by však preukázali prav-

divosť svojich tvrdení, tak bosniacke pyramídy sa stanú najstaršími stavbami a najväčším archeologickým objavom tisícročia.

Pyramídálne stavby, resp. rôzne odvodené mohylové štruktúry (ihlanovité, kuželovité, pologulovité, obráteného koryta...), objavili nedávno na **Kanárskom ostrove Tenerife** (6 objavených roku 1998 v Guimar asi 40 km od Santa Cruz; výška do 12 m), **Maledívach, Papui - Novej Guinei** (5) a údajne aj na **austrálskom ostrove Magnetic** a v **austrálskom Queenslande** (na lokalite Gympie). Kým pyramídálny pahorok Pihana na **havajskom ostrove Maui** pochádza z 18. storočia, pahorok Pulemelei (60 x 50 m; výška 12 m) na ostrove Savai'i na **Západnej Samoi** z obdobia 0 - 500 n. l. a 40 „hviezdnych“ pahorokov na **Americkej Samoi** (Aoa Tutuila) z obdobia 500 - 0 prnl. Na Tongatapu v súostroví **Tonga** trojstupňovú pyramídálnu hrobku (*langi*) Namoala využili v rokoch 1000 - 1500 n. l.; ďalšia pyramídálna stavba Paepaéo Teléa pochádza zo 16. storočia. Vo **Francúzskej Polynézii** obdĺžnikovú pyramídálnu hrobku Marae Arahuraha postavili po roku 1500 n. l. a jedenástupňovú pyramídu Marae Mahaiatea roku 1767.

Osobitnú pozornosť vzbudzujú **potopené megalitické pyramídálne stavby/štruktúry** (?), napríklad v

Mohyly kráľovstva Kogurjo v Severnej Kórei

jazere Rock v americkom Wisconsinse a v mori pri **japonskom ostrove Yonaguni** (objav z roku 1995) a pri **bahamskom ostrove Bari** (objav z roku 1970). Podľa niektorých názorov ide len o špecifickú geomorfologickú odlučnosť hornín vo forme pravidelne tvarovaných kvádrov zoskupených v symetrických štruktúrach.

Najväčšou pyramídou na svete je asi **Veľká biela pyramída** v doline pohoria Qin Ling Shan 60 - 100 km juhozápadne od Si-anu (Xi'anu) v čínskej provincii **Šen-Si/Shaanxi**, ktorú objavil americký pilot James Gaussman. Jej výška sa podľa fotografie odhaduje na 305 m a dĺžka strany základne na 487 m. Podľa Waltera Haina (*Pyramiden in China*, 1991), Bruce Cathrieho, Hartwiga Hausdorfa a ďalších záujemcov o čínske pyramídy, sa v tejto prevažne zakázanej oblasti (asi na 2 000 km²) nachádza asi 100 pyramíd. Tri hlinené pyramídy vysoké 35 - 40 m objavili roku 1991 pri výstavbe cesty asi 25 km od Xianu, ďalšie asi 50 km od tohto mesta v Mao

Lingu (dosahuje výšku 80 m). Ďalšie pyramídálne mohylové útvary objavili vo Vnútrornom Mongolsku (Sijiazi) a na jazere Tung-Tching s ostrovom Žuo-tuo = Jüe-tchuo s labyrinthom. Sčasti sa podobajú na mohylové hroby, ktoré sa v Číne vyskytujú na viacerých miestach (napríklad Dadianzi, Nanshangen, Dongshankon, Songyuan, Beixinbao, Yanxiadu, Miaoqiarcum, Qiaocum, Shangmacum, Baijiacum, Liulige, Jincum, Shaogon, Xiasi, Dongsunba, Shizhaishan, Bagjutun, Nanzhihui). Za najznámejši z nich sa považuje svetové dedičstvo Qin Shihuang Ling (v provincii Shaanxi) so 43 m vysokou mohyľou Li (Čchien-sien) o priemere 350 m, lemovanou obdĺžnikovými valmi - múrmi (vonkajší 2 173 x 974 m a vnútorný 684 x 578 m). Pod ňou objavili v marci 1974 obyvatelia obce Lintong/Ling-tchung pri vrtaní studne podzemné mauzóleum (s komorou o ploche 12 000 m²) prvého cisára dynastie Qin - Ying Zhenga (Čchin Š' chuang-ti) z rokov 246 - 210 prnl. s niekoľkotisícovou terakotovou armádou. Kráľovské hroby v Si-suo-chchune pri dnešnom An-jangu (v provincii He-nan na stred-

Mauzóleum prvého cisára dynastie Qin - Ying Zhenga v Číne

nom toku Chuang-che) pochádzajú z ríše Šang (18. storočie prnl.) a obsahujú tisíce obetovaných ľudí. Pripomínajú ich aj mladšie pologulovité **kórejské hroby** v Pekče pri Kyongju a mohyly kráľovstva Kogurjo (4. - 7. storočie) neďaleko severokórejského Pchjong-jangu. Južokórejský kráľovský mohylník Silla s hrobkou Letiaceho koňa (o priemere 47 m a výške 12,7 m) odkryli roku 1973. Mohylníky **Japonska** obsahujú asi 10 000 mohylových hrobov. Z nich vyniká najmä v nekropole dynastie Jamato v Mozu pri Osake 20 rokov budovaná hrobka 15. cisára Nintoku v podobe ostrova (dĺžka 485 m a objem 1 405 866 m³) a v nekropole Sahai mohyla Daisen Kofun o obvodě 486 m a výške 35 m. Japonsky sa kruhová mohyla obklopená valmi a vodnými priekopami nazýva *kofun* (kofunská kultúra sa datuje do rokov 300 - 710 n. l.). Na ostrove Honšú sa nachádzajú aj ďalšie mohylníky, napríklad Ojamoto-Janagimoto, Umami, Furučí, Umanoajama, Maeuoka, Dendenčofu, Sakitama; na ostrove Kjušú Todžin a pri dedine Saitobaru (311 mohýl).

RNRD. Jozef Klinda

creating the future

Programm zur grenzüberschreitenden Zusammenarbeit SLOWAKEI - ÖSTERREICH 2007-2013
Program cezhraničnej spolupráce SLOVENSKÁ REPUBLIKA - RAKÚSKO 2007-2013

Rakúsko-slovenský projekt na pomoc životnému prostrediu prihraničných regiónov

V prihraničných rakúsko-slovenských regiónoch sa v súčasnosti vykonáva, alebo plánuje vykonávať, celý rad investičných zámerov, ktoré budú v budúcnosti ovplyvňovať ekonomický a hospodársko-sociálny vývoj, a ktoré môžu mať závažný vplyv na životné prostredie oboch štátov. Tieto zámery podliehajú cezhraničnému posudzovaniu podľa Dohovoru Európskej hospodárskej komisie OSN o posudzovaní vplyvov na životné prostredie presahujúcich štátne hranice (Dohovor z Espoo).

Ide napríklad o tieto zámery:

- Zelený most na diaľnici D2 – Moravský Sv. Ján,
- Diaľnica D4, križovatka DNV II/505 – štátna hranica SR/RR,
- Budovanie železničného koridoru – dvojkolajové rozšírenie železničného mosta po Marchegg,
- Územný plán mesta Bratislava,
- Súhrnný vodohospodársky úpravny projekt Dunaj na východ od Viedne,
- Veterné elektrárne – Rozšírenie veterného parku v obci Kittsee,
- Ropovod Družba – tranzitná časť Bratislava – Schwechat.

Niektoré z týchto zámerov sú mimoriadne významné nielen na úrovni prihraničného regiónu, ale svojím charakterom a environmentálnym dosahom ďaleko presahujú hranice regiónu, v ktorom sú alebo budú realizované.

Východiská projektu

Proces cezhraničného posudzovania niektorých zámerov prebieha už dlhšiu dobu, nakoľko proces je komplikovaný a náročný na množstvo zodpovedne získaných informácií a vedomostí, ktoré sú alebo budú priamym podkladom pre uskutočnenie zásadného rozhodnutia o akceptovaní daného zámeru, aktivity, projektu v regióne. Práve pri takýchto zámeroch a projektoch sa ukazuje pomerne významný nedostatok kvalitných (obsahom aj spracovaním) a rýchlo dostupných informácií, ktoré sú nevyhnutné pre správne rozhodovanie štátnej správy s rovnakým dohľadom na ekonomický a hospodársko-sociálny rozvoj regiónu a záujem dotknutej verejnosti, ako aj nevyhnutné pre verejnosť, ktorá má právo zapojiť sa do procesu posudzovania vplyvov na životné prostredie, keďže sa jej to bezprostredne týka. Táto skutočnosť sa stala hlavným dôvodom spracovania projektu *Vývoj nástrojov manažmentu v rámci posudzovania vplyvov na životné prostredie v hraničných regiónoch medzi Rakúskom a Slovenskom*.

Partneri projektu

Vedúcim partnerom je Úrad krajinskej vlády Dolného Rakúska a partner-

mi sú: Slovenská agentúra životného prostredia, Spolkové ministerstvo poľnohospodárstva, lesníctva, životného prostredia a vodného hospodárstva, Spolkové ministerstvo dopravy, inovácií a technológií, Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, Ekologické právne zastúpenie Dolného Rakúska, Ekologické právne zastúpenie Viedne.

Základné informácie o projekte

Hlavným cieľom projektu je optimalizácia procesu cezhraničného posudzovania vplyvov na životné prostredie v hraničných regiónoch Rakúska a Slovenska metódami vedomostného manažmentu a tým prispieť k dosiahnutiu trvalo udržateľného, ekologického a inovatívneho rozvoja regiónu bez konfliktov. Projekt sa realizuje v období od 1. februára 2011 do 30. júna 2013.

Projekt v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Rakúsko 2007 – 2013 patrí svojimi aktivitami pod prioritnú os: P2 dostupnosť a trvalo udržateľný rozvoj a príslušnú oblasť: Energetická efektívnosť a obnoviteľné zdroje energie, ochrana životného prostredia, manažment rizík. Financovanie slovenských partnerov sa realizuje cez Európsky fond regionálneho rozvoja (85 %) a prostredníctvom národného spolufinancovania (15 %).

Projektové aktivity sa týkajú hraničných regiónov na rakúskej strane: Wien, Nord Burgenland, Weinviertel, Wiener Umland, Nordteil a na slovenskej strane: Bratislavský samosprávny kraj a Trnavský samosprávny kraj.

Programová oblasť projektu

Hlavné projektové aktivity: Aktivity týkajúce sa publicity a informovanosti o projekte, Informačná a dátová platforma, Networking, Tréningové a vzdelávacie aktivity, Spoločné rokovania, Všeobecná koordinácia projektu.

Zefektívnenie informatizácie

Pre všetkých účastníkov cezhraničného posudzovania oboch štátov sa vytvorí dvojazyčný prístup k zdroju komplexných údajov a informácií prostredníctvom elektronického portálu. Spracovateľom, navrhovateľom, investorm sa poskytne podpora pri výmene skúseností a informácií ohľadom vypracovania dokumentácií, predloženia, realizácie a monitoringu projektov pomocou elektronického portálu, pracovných stretnutí a poskytnutím konzultácií. MVO a verejnosti sa uľahčí prístup k poskytnutiu informácií o projektoch a o stave cezhraničného posudzovania pomocou portálu a umožní účasť na pracovných stretnutiach a konzultáciách. Príslušným orgánom, samospráve, štátnej správe, dotknutým orgánom sa poskytnú školenia, tréningy, metodické príručky týkajúce sa cezhraničného procesu posudzovania vplyvov na životné prostredie.

Realizáciou projektových činností by sme chceli podporiť environmentálne správanie všetkých aktérov procesu, poskytnúť dostatok informácií o výhodách a nevýhodách posudzovaných projektov, minimalizovať dôvody k vytváraniu konfliktov, dosiahnuť včasné zapojenie účastníkov procesu vrátane verejnosti do procesu posudzovania, optimalizovať projekty s ohľadom na životné prostredie a zdravie ľudí už pri plánovaní a projektovaní, umožniť verejnosti uplatniť si všetky práva na účasť v procese, prijať viditeľné, merateľné a udržateľné opatrenia v oblasti ochrany a starostlivosti o životné prostredie a zdravie ľudí.

Ochrana životného prostredia zohráva významnú úlohu v procese transformácie prihraničných regiónov na konkurencieschopný región založený na znalostiach, informáciách a vzdelávaní. Nepriaznivá situácia v oblasti životného prostredia znižuje atraktivitu regiónu, negatívne ovplyvňuje kvalitu života jeho obyvateľov a v konečnom dôsledku môže brániť v ďalšom hospodárskom rozvoji regiónu.

Veríme, že zdokonalené cezhraničné procesy s poskytovaním komplexných informácií a spoluprácou subjektov zainteresovaných do procesu prispievajú k dosiahnutiu trvalo udržateľného, ekologického a inovatívneho rozvoja regiónov bez konfliktov.

RNDr. Mária Hrnčárová
SAŽP – Centrum environmentalistiky a informatiky,
projektová manažérka

Foto: archív autorky

Účastníci Úvodného pracovného stretnutia projektového tímu projektu e-MAT, ktoré sa konalo 11. mája 2011 v Bádene

Green Mountain – model trvalo udržateľného rozvoja horských oblastí

Horské oblasti štátov združených v Európskej únii zaberajú 35,2 % jej rozlohy a predstavujú dôležité ekosystémy, ktoré sú v poslednej dobe vystavované sérii rizík a hrozieb, ako napr. opúšťanie územia, používanie nevhodných modelov rozvoja územia, nedostatok integrovaného, trvalo udržateľného prístupu, strata biodiverzity či degradácia ekosystémov. Z hľadiska podielu rozlohy horských oblastí na rozlohe štátu je Slovensko umiestnené na štvrtom mieste, nakoľko viac ako 50 % územia SR má charakter horskej oblasti.

Foto: Lucia Vačoková

Pohľad do modelového územia projektu Verejno-súkromného partnerstva Horehron

O projekte

Slovenská republika nemá doteraz vypracovanú osobitnú horskú politiku. Aj preto je pre ňu prínosom realizácia projektu so skráteným názvom Green Mountain, podporeného v rámci druhej výzvy SEE Programme, ktorý rieši problematiku horských oblastí prostredníctvom rozvoja a šírenia spoločného modelu trvalo udržateľného rozvoja a manažmentu horských oblastí. Projekt poskytne integrovanú stratégiu pre zhodnocovanie a uchovávanie prírodných a chránených horských oblastí. Model trvalo udržateľného rozvoja bude vyvíjať medzinárodný projektový tím, pozostávajúci z 12 organizácií z 10 krajín juhovýchodnej Európy (IT, AT, HU, BG, RO, GR, SK, ME, BIH). Partnerom projektu za Slovensko je Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP) so svojim projektovým tímom, zloženým z pracovníkov Centra tvorby krajiny, environmentálnej výchovy a vzdelávania a Centra environmentalistiky a informatiky.

Riadiaci výbor

Riadiaci výbor projektu, zložený zo zástupcov partnerov projektu, na svojom prvom zasadnutí, ktoré sa konalo 24. - 25. mája 2011 v provincii Macerata, Taliansko (Lead partner projektu), detailne naplánoval aktivity projektu a prostredníctvom troch tematických oblastí a štyroch akčných fáz projektu boli zadané konkrétne výstupy a výsledky projektu.

Prezentácia SAŽP

V rámci prvej akčnej fázy projektu SAŽP spracovala a odpredzerala Analýzu súčasného stavu (ESA) modelového územia – Verejno-súkromného partnerstva Horehron, ktoré je situované v krajinársky hodnotnom území a disponuje vysokým prírodným a územným potenciálom (NP Nízke Tatry, NP Muránska planina a NP Slovenský raj), avšak aj pre toto územie je charakteristická znevýhodnenosť svojou lokalizáciou v horskom prostredí a z nej vyplývajúce už spomínané riziká a hrozby. Najväčšou hrozbou územia, vzhľadom k problematike horských oblastí, je odlišnosť obyvateľstva súvisiaci s neustále sa zvyšujúcimi životnými nákladmi, ďalej sú to environmentálne a ekologické ohrozenia.

Ďalšie projektové aktivity

V druhej akčnej fáze projektu budú zostavené tri pracovné skupiny (WG), kde každá bude samostatne pracovať na konkrétnej problematike horských sídel. SAŽP bude lídrom pracovnej skupiny WG2: Metódy a stratégie pre koordinovaný manažment politik a plánov. Zároveň nominuje svojich expertov do WG1 (Identifikácia ekonomicky trvalo udržateľných aktivít a produktov) a WG3 (Metódy a stratégie pre informovanosť a zvyšovanie povedomia), čím odborné a organizačne prispieje k tvorbe modelu trvalo udržateľného rozvoja a manažmentu horských oblastí.

V tretej akčnej fáze bude zabezpečená implementácia modelu trvalo udržateľného rozvoja a manažmentu horských oblastí do verejných politik, s cieľom zapojenia zainteresovaných strán (stakeholderov) danej problematiky. Následne budú partneri spoločne vytvárať manažmentové plány svojich území, podporovať územné zladenie procesov ekonomických subjektov, tvorcov politik a rozhodnutí na regionálnej a lokálnej úrovni, s cieľom koordinácie manažmentovej stratégie a osvojenia si manažmentového plánu územia.

Vo štvrtej akčnej fáze budú projektoví partneri prostredníctvom spoločných pilotných akcií, podujatí a medzinárodnej online platformy spoločne testovať, šíriť a odovzdávať do územia model trvalo udržateľného rozvoja a manažmentu horských oblastí.

Kombinácia tematických oblastí strategického významu, implementovaná prostredníctvom štyroch ucelených akčných fáz na multiúrovňovom partnerstve, povedie k dosiahnutiu očakávaných výstupov a výsledkov projektu.

Ing. Lucia Vačoková
SAŽP – Centrum tvorby krajiny, environmentálnej výchovy a vzdelávania,
projektová manažérka

